

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05362

PAN YOVYALSKI

Aleksander Fredro

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלעקסאנדער פּרעדראַ

פּאָן יאַוויאַלסקי

איבערגעזעצט פון פּויליש:
איזאָ קאַמינסקאַ און ל. אליצקי

וואַרשע 1953

"יידיש בוך"

פאַרלאַג

ALEKSANDER FREDRO

PAN JOWIALSKI

Redaktor: L. OLICKI

רעדאקטאר: ל. אָליצקי

איבערגעזעצט:

פראַנצ: אידא קאמיונסקא

פערזן: ל. אָליצקי

Okladkę projektował: I. REJZMAN

הילע געצייכנט: י. רײזמאן

Printed in Poland

Wydawnictwo „IDISZ BUCH“

Warszawa, Nowogrodzka 5

Zam. 994. Nakład 5,500 egz. Ark. druk. 10, ark. wyd 7 Druk ukończono w grudniu

1953 r. Pap. druk. sat. VII kl. 61 x 86 cm, 70 g.

Druk RSW „Prasa“, W-wa, Tarcz. 4-B-55351.

פּערזאָנען :

פּאָן יאַוויאַלסקי

פּאַני יאַוויאַלסקי — זיין ווייב

קאַמערהער יאַוויאַלסקי — זייער זון

קאַמערהאַמע — זיין פּרוי

העלענע — דעם קאַמערהערס טאָכטער פּון ערשטן ווייב

לודמיר

וויקטאָר

לאַקיי

די האַנדלונג קומט פּאַר אויפן דאָרף אין הויז פּון פּאָן יאַוויאַלסקי

א הונגעריקן מאַגן וועסטו נישט פארשפילן
מיט מעשהלעך, מיט חכמה אים נישט שמילן.
אנד. מאקס. פּרעדראָ.

ערשטער אַקט

א נאַרמ?

סצענע I

לודמיר, וויקטאָר

(ביידע אין שפענצערס פון דרעליך, שטרויענע קאפעליושן, סלומיקעס אויף די פלייצעס. — לודמיר קומט ארויף אויף דער סצענע, ארומקוקנדיק זיך אין אלע זייטן.)

וויקטאָר:

(הינטער דער בינע)

ווהיין! וווהיין! ווייטער גיי איך נישט.

לודמיר:

נאָך עטלעכע שריט, פאַניע קאַלענע — צוואַנציק, נישט מער. דאָ אונטער אַם דעם בוים. — זע, וואָס פאַר אַ געטלעך אַרט אָפצורוען: קילקייט, נראָז, אַ מורמלענדיק שייכל...

וויקטאָר:

(קומט אַריין הינקענדיק, מיטן סלומיק אין האַנט)

וואַלקנס! בערג! די לבנה! שמערן! — אליין צוזאמען אין דייך קאַפּ.

(אוועקוואַרפנדיק דעם קאפעליוש און סלומיק הינטערן בוים)

דעכט אויף מיר! — זייער, זייער דעכט. צו וועלכע שוואַרצע יאָר האָב איך

מיד באדאהפט אדיינלאָזן אין עסקים מיט א פאָעמ! מיט דעם-אָ מסורבן
מענטשן. כ'האָב געמיינט, אז ווער עס שרייבט גוט געדיכטן, דער מוז
אויך האָבן אַ גומן פאַרשאַמאַנד — אָבער ווייס איד וואָס! עפעס אַנדערש
אין פאַפיר, און עפעס אַנדערש אין די וועלט.
(נאָך א קורצן שוויגן)
זינג זיך אונטער, זינג!

לודמיר:

איד האָב עפעס אַנדערש צו טאָן?

וויקטאָר:

האָסט נישט געהערט, וואָס איד האָב גערעהט?

לודמיר:

כ'האָב געהערט.

וויקטאָר:

דאָס האָב איד עס צו דיר גערעדט.

לודמיר:

כ'ווייס.

וויקטאָר:

פאַרשאַמאַנע פלעגמאַטישקייט!

לודמיר:

נישט פלעגמאַטישקייט, נאָך געדולד. — האָסט פאַרשוויצמעהייט אומ-
פאַרויכטיק געטרוגקען קאלט וואסער, און א פאַרליז האָט געכאַפט דיין
פאַרשאַמאַנד, אָבער איד וועל צוואַרטן: איד האָט, אז ער וועט גענעזן ווערן
וויקטאָר:

(אויפּשרינגעדיק, זעצט ער זיך)

איד האָב פאַרלוירן דעם פאַרשאַמאַנד? איד? — דאָס געפעלט מיר.

לודמיר:

גאָט צו דאַנקען, וואָס עפעס געפעלט דיר פאַרט.

וויקטאָר:

אָבער זיכער נישט דאָס, וואָס איד גיי אַנגעמאָן, ווי אויף א מאַסקוֹבאַל
און ישלעפּ מיד פון דאָרט צו דאָרט. — אָבער צו קומען צום שכל אין
קיינמאָל נישט צו שפעט, מי זשע דו זיך, וואָס די ווילסט, און איד ווייס,
וואָס כ'זעל טאָן.

לודמיר:

כ'משל?

וויקטאָר:

כ'זעל גיין, דינגען א פּורל...

לודמיר:

מיט פעהר, צי אָן פּערד?

וויקטאָר:

מיט פּערד צי מיט איינלען — כ'ועל דינגען כ'ון צו דער ערשטער פּאַטשט, און פון דאָרט קער איד זיך אום מיט דער פּאַטשט אַהיים.

לודמיר:

און דערנאָך?

וויקטאָר:

(אַלץ אומגעוילדיקער)

און דערנאָך וועל איד מיט גרויסע אותיות אָנשרייבן...

לודמיר:

מאָל בעסער אָן, ווייל מיטן שרייבן ביסמו עפעס נישט אַזוי, און מאָלן מאָלסטו שוין.

וויקטאָר:

וועל איד אָנמאַלן, אָנמאַלן מיט אַרשיניקע אותיות...

לודמיר:

אוווואי מיט גאַמישע, מיט פאַרשידענע...

וויקטאָר:

מיט וועלכע ס'זאָל נישט זיין, אומדערטרעגלעכער און פאַרשאַלמעגער פּאַעט — אָבער מיט די דייטלעכסטע: אַז מסורף און גאַכאַמאַל מסורף איז דער, וואָס לאָזט זיך אַרײַן אין עסקים מיט כאַשעפענישן, וואָס מע רופט זיי „פּאַעטן“.

לודמיר:

און דער אַרשיניקער... אָן אַרשיניקער דאָך?

וויקטאָר:

אַ קלאַפּמעוודיקער.

לודמיר:

דער קלאַפּמעוודיקער געמאַלמער אויפּשריפט?

וויקטאָר:

וועט איבערהאלטן פאַר די קינדער, אייניקלעך און אוראייניקלעך.

לודמיר:

וויילסטו הייסט עם התונה האָבן?

וויקטאָר:

מעגלעך.

לודמיר:

וואָרן וועסטו דאָך נישט וועלן האָבן אייניקלעך און אוראייניקלעך...

וויקטאָר:

סוף־כל־סוף קער איד זיך אום צו מיין געמייסלעך צימערל, צו מיינע בילדער,
צו מיינע בלייפערערס.

לודמיר:

„ס'איז דער אַ שופה, וועלכער צוליב שרעק
פארלירט דעם מוט אין מיטן וועג...“

וויקטאָר:

זאָג מיר: צו וואָס שלעפּ איד זיך דיר גאָך?

לודמיר:

דיין שעקע, א פילע מיט צייכענונגען, וועט ענטפערן פאר מיר.

וויקטאָר:

(מיט איבעררעווינג)

„קום מיט מיר, וויקטאָר* — לאַמיר זיך אוועקלאָזן אין אַן אָפגעזונטרערטער
נעגנט — מיר וועלן דאָרט פאַרשן די קרמונישע גאַמור. — שלעסער אויף די
שניי־שפיץ פון די קאַפּאַטן, שטומע עדות פון דער פאַרגאַנגענהייט —
הענגענדיקע פעלדזן, וואָס דראָען יעדע מינוט יאָרהונדערטער שוין אַראָפּ־
צופאַלן — שטראָמיקע טייכן, שוואַרצע פּיכעס און בליענדיקע רויזן ביי־
גאַנד — וועלן אונדז בייַדע באַגויסמערן צו גייע ווערק. דאָרטן, ווייט פון
דער וועלט...“ אָבער ווי קאָן איד עס מיר דערמאָנען נאָך אַלע ווערטער,
מיט וועלכע האָסט גאַנצע שטעג, ווי אַ סירענע...**

לודמיר:

גאָר נישט יענע פּונעם דינעסמער, בעט איד דיר זייער...**

וויקטאָר:

ווי די סירענע פון פעטלעוו*** האָסטן מיר געלאָזט צו דער־אָ שלימו־לֶ
דיקער ריזע: — און אַנשטאַט שלעסער, פעלדזן, טייכן, עפעס אַ ווילדע
שרעקלעכע און גלייכצייטיק אַנמציקנדיקע גאַטור, וועלכע כּהאַב מיר
אַפילו אין המון נישט געקענט פאַרשטעלן. — שלעפּן מיר זיך פון איין

* וויקטאָר שפּעט דאָ איבער, ווי לודמיר האָט אים צוגעגעבן חשק צו דער ריזע.
** סירענע — אין דער גרויכישער מיטאַלאָגיע אַ ים־געיטן — האַלב פרוי,
האלב פיש. די סירענעס פלעגן מיט זייער געזאנג פאַרפירן די ים־פאַרער.
*** „סירענע פון דינעסמער“ האָט געהויסן אַ פאַפולערע, אָבער זייער שלעכטע
אַפערע, וואָס איז צו יענער צייט געשפילט געוואָרן אין לעמבערג.
**** פעטלעוו איז אַ קליין טייכל, וואָס פּלוסט פאַרכיי לעמבערג. וויקטאָרס בייסיקייט
באַשטייט אין דעם, וואָס דאָס טייכל האָט אַרויסגעגעבן פון זיך אַ נישט אַנגענעמען גערוד.

קרעטשמע צו דער צווייטער הערסט זיך דאָרט צו שעהענווייז, אונטער געשפּאַרט אויף דער האַנט, צו די שמועסן פון פויערים, יידן, באַלענאַלעס און הייסט מיר מאַלן עפעס אַ שיכורן מויעהער, אַ יידן, וואָס איז פאַרמאַן אין אַ חשכוֹ, אַ פּלוידערהנדקין אַהאַנטיס.

לודמיר:

אד, דער אַהאַנטיס, דער אַהאַנטיס! ער איז ווערט אַ מיליאָן, ער וועט זיך מאַכן אומשטערבלעך — ער האָט זיך זיך אויסערגעוויינלעך איינגעגעבן — נאָר דו דארפסט אים נאָך אַביסל פאַרדיכטן — די גאַמבע איז צו גרויס. אויסגעצייכנט, אויסגעצייכנט איז דער אַהאַנטיס! ווייז אים נאָר.

וויקטאָר:

לאָז מיר צורוֹ! — באווייליק דו צו באווייזן דעם סאַלצעסאַן-ווערשט און דעם ווייז.

לודמיר:

אהא! אָם איז דער באַשייד פונעם רעמעניש — דער פּאַן איז הונגעריק דער פּאַן איז אין אַ שלעכטן הומאָר. באַלד וועל איר דעם פּאַן דינען! (אַרויסנעמענדיק)
אַבער דאָס איז אַ שאַנד פאַר דער קונסט, וואָס איר, די פענזל- און בליי- פּעדע-הערן, זענט אזוי זשעהנע אויף דער פּראָזאישער אכילע...

וויקטאָר:

און איר, סינט און פּעדע-הערן, לעבט לויטער פון לופט, נאָר פון דער מוזעס באַגייסטערונג. שפּילט זשע אויף אויפן נאָרענעם כאַרדאָן* — זינגט אויף העל-זענערישע לידער — וואָלן שטייטער סאַטזן... כיימער וויינען — און איר וועל דערווייל עסן.
(אַ טייל שוויגן)
זאָג מיר, מיין האַרציקער לודמיר...

לודמיר:

אַהא! „האַרציקער לודמיר“ — דער סאַלצעסאַן האָט נעוירקט.

וויקטאָר:

אַ ווערטל אויף אַ זייט — זאָג מיר, וואָס פאַר אַ נוסט דערוואַרטסטו אין דינע ברודיקע קרעטשמעס? וואָס זוכסטו ביים פּראָסמן פּאַלק?

לודמיר:

פּראָסמן שכל.

וויקטאָר:

אַ שיינער שכל! זיי פּרינקען און פּלוידערן שיכורעחהיים.

* אַ מוויקאלישער אינסטרומענט, סימבאָל פון פּאַעטישער שפּערישקייט.

לחמיד :

עם טאָד אביסל, עס, מיין הארציקער וויקטאָר, ווייל לויט דיין באמערקונג
מיארקיר איר, אז דו ביסט טאָד שרעקלעך הונגעריק. — איז נישט אהנזער
יעדער אָפּרן, ואונזער יעדער נאָסמלעגער אין א קרעטישע ווערט געווען
מע זאָל אים באשרייבן?

וויקטאָר:

א שאָד די מעדער.

לחמיד :

אָד, ווען וועלן מיך שוין אראָפּגיין פון די געוועקטע פארקעמן, אויף וועלכע
מיך דרייען זיך, דרייען זיך כסדר, ביז מיגלריקן קאָפּ=שוויטל. — זיי
זיכער, ביים פּראָסמן פּאַלק וועסטו געפינען: פארשטאַנדיקייט, שארפּזין,
פיקחות, פיפּיקייט, טאָד אנדערש אויסגעדריקט, אפשר צו שארף, אָבער —
דערפאר בעסער. דאָרט רופט מען אלץ אַן ביים אמתן נאָמען: א ייִד רופט
מען ייִד און א לאָט, לאָט — דאָרט איז אין יעדן אויסדרוק פאראן
אַ זין, אַ גופער צי א שלעכטער, אָבער ער איז פאראן. נישט אזוי, זיי אין
אונדזערע סאָלאָגען: מע הויפנט אַן בלומען אויף בלומען, אָבער טוסט
אויף זיי א בלאָז, בלויבט נישט גאָרנישט, אבסאָלוט נאָרנישט. דערפאר
טאָקע זענען אויך מיך, די אויטאָרן, גערן צו האַלטן זיך ביי בלומיקער
מליצה — ס'איז לייכטער זיך אייסצופוצן זיי צו שאפן. — קיין וויין וועסטו
נישט טרינקען?

וויקטאָר:

פארוואָס זאָל איר נישט טרינקען?

לחמיד :

(אויסטריןקענדיק)

כ'האָב געמיינט, אז דו וועסט נישט טרינקען צוליב דיין שלעכטער שטימונג;
קיין זאך האָט נישט אומא שערלעכע ווירקונג, ווי וויין אויף אן אויפגערודער=
טער גאל.

וויקטאָר:

נן, גיס אַן.

לחמיד :

ווי די וואָס=טרינקען דאָס! — גיב שוין אַהער דאָס גלעזעלע.

וויקטאָר:

האָסט דאָך גאָר=וואָס אויסגעטרונקען.

לחמיד :

איז... וואָס האָב איר נשוואַלט זאָגן...

(מרינקס)

מיד וועלן צוזאמען ארויסגעבן א באשרייבונג פון אונדזער רייזע; צו יעדן קאפיטל וועסטו צוגעבן א צייכענונג.

וויקטאר:

(אויפשווינגענדיק)

אד, דאָס! דאָס איז עס די גאנצע זאך! — ער האָט געוואָלט האָבן צייכע-
נונגען צו זיינע מעשיות און מיר דערציילט אַ מעשה פון אַ ציגעלע
אַ ווייכע, און איד, איד נאָר האָב מיר געלאָזט איינרעדן עפעס שלעסער
אין דער לופטן.

לודמיר:

טיילווײַז איז עס אמת... אָבער אויך אין די קאַרפּאָטן וועלן מיר זײַן.

וויקטאר:

אַקוראַט ווי איד וואָלט שוין דאָרט געווען.

לודמיר:

אפשר וועט זיך אונדז אײנגעבן צו באַגעגענען שאַנדאַרן*.

וויקטאר:

וועלכן שאַנדאַר? וואָס פאַר אַ שאַנדאַר?

לודמיר:

נױ שאַנדאַרן, דעם ראָמאַנטישן רױבער-הערשט, וועגן וועלכן מע דערציילט
זיך אַן ניסים פון שלעכטס און גוטס גלייכצײטיק, אָבער וואָס קיינער האָט
אױס גאָר ביז הײַנט נישט געווען.

וויקטאר:

איד ביז נישט משעקאַווע צו באַקענען דעם פאַן שאַנדאַר.

לודמיר:

וועסט זיך איבערצײגן, אד ס'איז פאַראַן אַ שלל סאַמע פּרעכטיקסטע
פּײַזאַזשן, וואָס זענען ווערט דיין פּענדול.

וויקטאר:

און איד האָב באַדאַרפֿט זײַן אויז בלינד! איד האָב אױס באַדאַרפֿט גלייבן!
איד האָב זיך באַדאַרפֿט אַרומשלעפֿן אין הונגער און קעלט צוליב זײַנע
צײכענונגען.

לודמיר:

(מיט געמאַכטער התפעלות)

גיב אַ סוף, אַפילו דאָ, איז עס נישט קײן געמאַכטער פּײַזאַזש? אָט דאָס
הױז אין בלומען — אָט דער טײַך — בײַמעד — ווייטער דאָס דערפֿל —
אין דער טײַך די בלויע קאַרפּאָטן.

* ראַז שאַנדאַר: אַן אויטענטישע פּערזאָן, אַ באַרימטער באַנדיט פון די קאַרפּאָטן,
וועלכער האָט גראַסירט אין אונגאַרן און אין פּוילן.

וויקטאָר:

באַמט — אַ שיינער פיינאַזש — און די שייַן, ווי שייַן ווי פאלט אויף אַט
די פּיכטעס.

לודמיר:

(קניענדיק)

זאַל איר דיר דינען פאַר אַ מישל? לייַג אַנידער די מעקע אויף מיין קאַפּ.

וויקטאָר:

(מיט אַ כאַפּ דעם טלומיק און וואַרפט אים דערנאָך אַוועק)

גייַן, גייַן — ווילסט מיר שוין ווידער דעם קאַפּ פאַרדרייען.

לודמיר:

(מיט געמאַכטער התפעלות)

אַט די שייַן! אַט די שייַן! און אַט דער שאַפּן! אד, איר בין אַנמציקמ!

וויקטאָר:

און איר גישט. און סו דיר, וואָס דו ווילסט, איר קער זיך אום אהיים.

לודמיר:

(בעטנדיק)

וויקטאָר, בלייב!

וויקטאָר:

איר קאָן גישט.

לודמיר:

וויקטאָר!

וויקטאָר:

קוים וואָס איר קאָן גייַן.

לודמיר:

וויקטאָר! וואָן-דייק! רובעגס!

וויקטאָר:

ארויסגעוואָהפּענע דייד.

לודמיר:

(זיך אויפהייבנדיק)

טעמט זיך דער וואַטמאַכער, פאַרשאַלטענער שמירער! אָבער זאָגסטו

מיר צו לבל-הפחות, אַז איר וועל טרעפן די צייכענונגען פאַרענדיקטע?

וויקטאָר:

איר בין אַ שמירער?...

לודמיר:

גייַן, גייַן. דו ווייסט, אַז דו ביסט מיין וואָן-דייק, סאַלוואַטאָר ראָסאַ.

וויקטאָר:

וואָן-דייק און סאַלוואַטאָר ראָסאַ — וואָס פּלאַפּלט דער פאַרשוין!

לודמיר:

די צייכענטיגען וועלן זיין?

וויקטאר:

וועלן זיין, וועלן זיין. — אדיע!

לודמיר:

זיי געזונט, די פאדעקשנער מעגמש, וואָס די נעפער האָבן אַמאָל אין אומגעשפילטן צאָרן אויפן דאָזיקן עמק־הבכא אַראָפּגעשליידערט.

וויקטאר:

(אָוועקגייענדיק)

גוט, גוט.

לודמיר:

(שרייט אים נאָר)

און דעם אָרגאַניסט פאַרריכט די קאַמכע. טעדענט.

וויקטאר:

(הינטער דער בינע)

כ'צערענט, כ'צערענט.

בצענע II

לודמיר

לודמיר:

(אַליין)

ער איז אָוועק — אַ שאַד — כ'בין זיך אומבאַטראַכט צו שאַרף מיט אים באַנאַנגען; אַ גרויסער פאַרלוסט פאַר מיר.

(זיך זעצנדיק)

יא, פון היינט אָן וואָרף איר אָוועק די פּרעכטיקע סאַלאַנגען און קלייב זיך אַרײַן אין אַ באַשיידן שטיבעלע מיט אַ שטרויענעם האַר; דאָרט איז דער מעגמש נאָך לויטער. די קולטור האָט מיט אַ שוין צו געדיכטן פאַליטור פאַרצויגן די העכערע געזעלשאַפט. אַלע טיפן האָבן אָנגענומען איין אויסער־לעד אויסזען; גישאַץ קיין בולמע קאָנטורן. וואָס וועט זאָגן די וועלט, דאָס איז היינט די גשמה פון אלץ. אמאָל איז דער קאָרגער גענאָנגען אין איבער־געניצעוועטע בנדרים, געהאַלטן די הענט אין די קעשענעס. היינט איז דער קמצן אַ קמצן נאָך אין אַ ווינקל: די וואָרג וועגן דער געזעלשאַפטלעכער מיי־נונג האָט גובר געווען די ליבע צום גאָלד; ער וועט אפילו ווהרגותדיק געבן אַ גרסה אַן אַרעטאָן, אַבי נאָר די וועלט זאָל וועגן דעם וויסן. דער אויפער־זיכטיקער פאַרבייט די ליפן און שווייגט. דער פּחדן טוט אָן אַ מונדיר. דער טיראַן פּיעשטשעט זיך; מיט איין וואָרם, אלץ ניסט זיך אויס

אין דער פארעם פון אַנטשמענדיקייט. אין יעדן מענטשן זענען פאַראן צוויי פּערזאָנן; די בונעם וואָלטן תמיד באַדאַרפֿט זיין טאַפֿל ווי מעדאַלן, האָבן צוויי זייטן. צו מאַליערס קאָמעדיע איז געקומען אַ סוף... אָבער ס'גייט יאָ אַדער עפעס אַ פּאַרל — אַנטשולדיקט, איד מוז זיך אונטערהערן; ס'פעלן מיר נאָך עטלעכע קאַפיטלען. כּוועל זיך מאַכן שלאַפּנדיק. (לייגט זיך הינטערן בוים)

III מצענע

קאָמעדיע, יאַנוש, לוחמיר

יאָנוש:

העלענע ליבט מיר, דאָס איז אַן ספּס. און פאַרוואָס זאָל זי נישט ליבן? — איד בין פון פּייגער אָפּשטאַמונג, כ'בין אַ יונגער, אַ שיינער, אַ קלוגער און כ'פאַרמאָג אַ דאָרף, וואָס אַזאַ איד ווייט צו זוכן.

לוחמיר:

(אפּארט)

אַט דער, זע איד, וויל אָפּהעגן מיין מיינונג.

יאָנוש:

דערדיבער פאַרשטיי איד נישט דאָס אָפּלייגן, וואָס זי פּאָדערט און דאָס שוין צום דריטן מאל.

קאָמעדיע:

(רעדט פּאַמלעד, אָבער דאָר דעצידירט)

איד פאַרשטיי זייער גוט; אָבער די אַלע אויסהרייען וועלן קיין פעולה נישט האָבן. זי וועט חתונה האָבן מיט אייער געדיקטן, איד נאַראָנטיר דערפאַר. און זי וואָלט שוין פון לאַנג געווען די פּאַני יאַנושאָווע, יעדן נישט די שמערהונגען, וועלכע בלויז איד איינע בין ביכולת צו באַקעמפן און וועלכע כּוועל באַקעמפן. (טוט פון צייט צו צייט אַ שמעק טאַפּאָ)

יאָנוש:

אין אייערע הענט, פּאַני קאָמעדיע, ליגט מיין גליק.

קאָמעדיע:

אין דער נאַטער פּאַמיליע יאָוואַלסקי איז נישטאָ פאַר קיין גראַשן פאַר שטאַנד, דאָס איז אַ דערווויזענע זאך, און דאָס זיי ווילן עס מיר נישט גלייבן, חזר איד זיי דאָס תּמיד איבער. וויל איד האָב ליב צו זאָגן יעדן דעם אמת, פּאַמלעד, העפלעד און אויסדריקלעד. — דער אַלטער יאָוואַלסקי פּדעגט נישט, וואָס עס טוט זיך, וואָזוי עס טוט זיך אין שמוכ.

אבי נאך ער זאל האבן עמעצן, וואָס זאל אויסהערן וויינע שפּריכווערמער,
משלים און זענען דאָסן. אָבער פּאַרש איז אין זיין האַנט דער מאַציאָנמעק.
C'est la chose*

יאָנוש:

ער האָט מיך זייער ליב.

קאָמעדיאַמע:

וואָס ער האָט עס ליב! ביססו פּריילעד, — זען דיר; ביססו אומעטיק —
אַרויס אויף יענער ווייס טיר. — די אַלשע יאַוויאַלסקי ווידער איז בלויז
אַ שאַטן פון איר געליבסטן מאן; זי האָט שוין נישט קיין געפיל און קיין
געראַנק פאַר קיין שום זאך, בלויז פאַר איר אַפּנאַטם וויציקע רייד, פון
וועלכע זי לאַכט שוין אַ יאָר פּוסציק צו צען שעה אַ טאָג.
C'est une misère**

לודמיר:

(אפארט)

האָ, האָ! דאָס זענען טיפּן.

קאָמעדיאַמע:

מיין מאן איז אַ גוט באַשעפּעניש, אַ קאלב, אַ טיפּשעוואַמער — האָט קיין
שום מיינונג נישט, און דערפאַר האָב איר מיט אים חתונה געהאַט נאָך
דער אומגליקלעכער פּאַסירונג מיט מיין גאַטזעליקן ערשטן מאַן, גענעדאל-
מאַיאָר טוט. איר ווייס נישט, צו איר האָט געהערט וועגן דער פּאַסירונג,
ווי אזוי ער איז דערפּרוּנקען געוואָרן? *** Vous savez

יאָנוש:

כ'האָב געהערט, געהערט, געדיקע פּאַג.

קאָמעדיאַמע:

איז מיין אינטימיקער מאַן, וועלכן מען רופט אין שטוב „דער פּאַנימיש“.
כאַטש ער איז שוין אַלץ אַ יאָר פּוסציק, האָט קיין שום מיינונג נישט.
ביי אים איז אַלץ: גוט, זייער גוט — אָבי ער זאל זיך מיט גאָרנישט פאַר-
געמען, חוץ מיט זיינע פּייגעלעך, אָבי נאָך ער זאל גוט אַפּעסן, נאָך בעסער
זיך אויסשלאָפּן. דאָס איז אַ מענטש, וואָס ס'איז אים נישט צו דערוועקן,
ווי אַ זעקל כּריין. Hélas! ****

* דאָס איז אַן ענין. — די קאָמעדיאַמע באַנוצט אַפּט אויף אַ גרייזיקן אופן
פּראַנצויזישע אויסדרוקן.

** דאָס איז שרעקלעך, — מינט זי צו זאָגן.

*** איר וויסט?

**** צום באַדויערן!

יאַנזש:

ער האָט מיר געכטן געזאָגט, אַז ער וועט זיין זייער גליקלעך צו האָבן
פאַר אַן איידעם אַזאַ פאַרשטענדליכן מענטשן.

קאָמערהאַמע:

דריי מאָל אַ שעה זאָגט ער שוואַרץ, ווייס און ווידער שוואַרץ, און ווייסט
אַפילו נישט, אַז ער האָט געכטן די מיינונג. * Mon Dieu!

יאַנזש:

דערפאַר אָבער מוז ער, וואָס איר, גנערדיקע פאַני, הייסט.

קאָמערהאַמע:

ער מוז, וואָס איר הייסט, קיין ספק נישט, ווייל ער מוז מאַן; אָבער אין
אַ מינוט אַרום וועט ער אויך מאַן, וואָס עס וועט אים הייסן זיין דינער. —
איר זאָג אייער גנערדיקייט אָפּגהאַרציק, אַז איר וועל נעבן אויף אַ מעסע,
ווען איר וועל מיר אַרויסקריגן פון דאָזיקן הויז. אָבער דאָס קאָן נישט
געשען פריער, איידער העלענע וועט חתונה האָבן — ווייל דער אַלמער
יאַוויאַלסקי, וועלכער קאָן זיך אָן קיין צאָלרייכער געזעלשאַפּט נישט באַגייזן,
האָט אונדז, צוטיילנדיק בעת דער חתונה דאָס דאָרף, געשטעלט אַ באַדינג,
אַז מיר מוזן ביי אים אזוי לאַנג וווינען, ביז העלענע וועט נישט חתונה
האָבן.

יאַנזש:

און דעמלט?

קאָמערהאַמע:

וועט זי דאָ בלייבן מיטן מאַן. אָבער מע מוז זאָגן: זי איז נישט אין זיין,
נישט אין מאַטן געראַטן. זי איז אַ גוט קינד, מיין שטיף-מאָכטער, נאָך
זי האָט זיך איר ווילן און איר עקשנות, און איר האָב דאָס נישט ליב. —
דערביי איז איר נאָך דאָס קעפל מיט דאָמאַנען און פאַעזיעס פאַרדרייט.
און דערצו, פאַניע יאַנזש, וואָלט מען דאַרפן אַביסל זיך צופאַסן. —
Je vous Prie **

יאַנזש:

פאַרמאָגנדיק אַ גוט דאָרף, דאָרף איר נאָך זיין דאָמאַנטיש?

קאָמערהאַמע:

ס'זאָלט גוט זיין.

לודמיר:

(אפארט)

אַ דאָמאַנטישע! וואָס פאַר אַ פעלד!

* גאָט מיינער!

** שמעלט אויך פאַר.

קאמערחדאמע:

העלענע וואָלט וועלן עפעס אַ מרה-שהרהדיקן אַמאַנט, וואָס פאַרברענגט די נעכט צווישן קברים. * La!

יאָנוש:

דערויף שרייב איר זיך נישט אונטער.

קאמערחדאמע:

עפעס אַ מין געהיימיספולע בענקשאפט, טענות קעגן דער מענטשלעכער אומגעזעכטיקייט, און אַפילו אפשר לייכטע געוויסן-פיין — ווי איר האָב זיך דאָס צופעליס דעחוויסט פון איר מאַג-בוד — וואָלט לחלוטין נישט געשאַדט.

לודמיר:

(אפארט)

יאַראַמיר, אלץ, לאַרא. ** איר פאַרשמי!

יאָנוש:

דאָס קאָן נישט זיין — איר בין אַן ערלעכער נומבאָזיצער און אַן ערן-דעפוטאַט. — אָבער מיר דאַכט זיך, אַז עס איז שוין צייט צו ניין פרי-שטיקן.

קאמערחדאמע:

ווירקלעך, קומט.

יאָנוש:

איר דין אייר.
(באַמערקנדיק לודמירן)
א!...

קאמערחדאמע:

(איבערגעשראַקן)

א! — וואָס? א זשאַכע?

יאָנוש:

ניין, עפעס אַ פאַן *** Sans - façon שלאָפּט זיך אונטערן בוים.

קאמערחדאמע:

וועמען זשע זאָל ער שלאָפן, או נישט זיך? **** Voyons

* דאַרטן.

** יאַראַמיר, אלץ, לאַראַ — אומגליקלעכע העלדן: דער ערשטער פון א טראגעדיע פון גרילפאַרצער, די צוויי אַנדערע פון בייראַנס א פאַעמע.
*** אַן צערעמאַניעס.
**** מירן א קוק טאַן.

יאנוש:

אָבער דאָ, אין גאָרטן?

קאמערהאמע:

עפעס אַ וואַנדערער.

יאנוש:

און אַ ליידיק פֿלעשל אונטערן קוסט. — דער בירגער האָט זיך הייסט עס
אַנגעשיכורט.

קאמערהאמע:

ס'זאָל ער זיך אויסשלאָפן.

יאנוש:

מע וואָלט אים דאַרפן אָפּטאָן עפעס אַ שפיץ.

קאמערהאמע:

אד, וואָס גאָר ווידער! * Allons!

יאנוש:

מע דאַרף זיך פאַרוויילן, — פאַן 'אָוואַלסקי' וועט הנאה האָבן.

קאמערהאמע:

דערמיט וועט איר ביי דעלענען נישט אויסנעמען.

יאנוש:

פארוואָס, פארוואָס? אַבי גאָר עפעס קלוגס — באלד — וואָס זאָל מען אים
דאָ אָפּטאָן? — כ'זאָל האָבן פאקוליע און פאפיר... אָדער כ'וועל אים אָפּ-
ניסן מיט וואַסער.

קאמערהאמע:

דאָס וועל איר נישט דערלויבן. ** C'est malhonnete

יאנוש:

אָדער... המס... המס... איר ווייס שוין: כ'וועל אים הייסן אַריבערשאַגן
אין פאַלצן.

קאמערהאמע:

צו וואָס?

יאנוש:

כ'האָב געזען אַן עגלעכע קאָמעדיע... אויסגעצויכנט!... מיר וועלן לאָבן
אַ גאַנצן טאָג.

* לאַמיר גיין.

** דאָס איז נישט אַרנטלעך.

קאמעהחזומע:

C'est ordinaire* — מיר געפעלט דאָס נישט.

יאָנוש:

זאָל די גנעדיקע פאָני נישט פאָחווערן אַן אומשולדיקע פאָרוויילונג — איר האָט דאָך אַליין געזאָגט, אז איר האָרף זיך באַמיינן געפעלן צו ווערן דעם פאָן יאָוויאַלסקי?

קאמעהחזומע:

Ce n'est rien ** אָבער — ווי דו ווילסט.

יאָנוש:

ס'וועט אַלץ גוט זיין, איר גאַרנאָמיר. איר וועל הייסן אים אַריבערמאַגן, איבערמאָן אין אונדזער טעאַטער-מאַכט, מיר וועלן אים איינגרעדן, אז ער איז... ער איז... נו, וועגן דעם וועלן מיר זיך שוין אַלע באַראַמן, נאָך קודם מוז מען אים אַריבערמאַגן. איר וועל זיך באַלד אומסערן נאָך אים מיט עפּלעכע מענטשן — איר דין איר. אַן אויסגעצייכנטער געדאַנק! — דאָס וועט איר העלענען אַמזירן. (אָפּגיינדיק)
אַ קלוגער מענטש קאָן אַלץ אויסנוצן.

IV סצענע

לוחמיר

לודמיר:

(אליין)

אַ, נאָט! מיט וואָס האָב איר זיך פאַרדינט אויף אַזוי פיל חסדים! צו וואָס פאַר אַ מענטשן דו פירסט מיר מיט חסד! עפעס אַ פאָן יאָוויאַלסקי, וואָס פאַר אַ פיגור נישט אָפּצושאַצן דאָס מוז זיין, און זיין זייב איז איר אַ גוטע, און זיין זון, און אַלץ דער פאָן יאָנוש, וואָס האָט פאַרשטאַנד און אַ דאָרף, איז איר נישט שלעכט. אַ שמוץ-מאַמע אַ גענעראַלשע און אַ ראַמאַנטישע שמוץ-מאַכטער. אווערות! אַך, אווערות! און איר, איר דאָרף ווערן דער ציל פון זייער פאָחוויילונג? אַך, גוט, גוט, איר וועל עס זיין, מיט דער נשמה, מיטן האַרצן. — כ'וועל אפילו אונסערן פיש קריכן, אויב איר וועט הייסן, אַבי איר זאָל מיט איר איין טאַג פאַרברענגען. זאָל מען מיר מראַגן — זאָל מען מיר איבערמאַגן, כ'וועל שלאָסן ווי אַ גע-הרגעטער.

* דאָס איז באַנאַל.

** דאָס האָט קיין באַדייטונג נישט.

V מצענע

העלענע

בינע-ענדערונג. — א צימער מיט צוויי טירן אין דער טוף! איינע, אין צימער פון פאן יאזויאלסקי, די צווייטע, אן ארוינגאנגס-טיר — צוויי זיטיקע טירן. א פענצמער לינקס פון די שוישפילער.

העלענע:

(אליין)

הררי מעג צו מאדענקען זיך — דריי יעג צו באדענקען זיך! ווי! ווי צו דער, וואָס נייניקט זיך אין דער האַויקער צייט, וואָס איר הארץ וועט נישט סיין קלאפ מאָן פון פרייד ביזן מאַמענט, ווען זי וועט קאָנען זאָגן איר הארצנגס-געליבטן: איר בין דייגע, דייגע אויף אייביק. — איר הארץ ווערן יאָנזשעס פרוי, ער מיין מאָן, ער א העלפט פון מיין נשמה! ער, ער, וואָס זיין נייט וועט זיך אויבער דער אייבערפלאַך קיינמאָל נישט דערהייבן! פאר וועמען ס'איז פארשלאָסן די וועלט פון אידעאלן! וועלכער באַליידיקט די דייגע ליבע, אראָפּשלעפּט דיו זי פון די הויכע ספערן אין די אַרעמס פון דער ליידנשאפט! — אך, העלענע! איז דאָס שוין אזוי דוין נורד? וועלן דייגע געפילן איבערזעץ נישט געפינען קיין אַפּקלאַנג? וועט אומעמוס בלוין דער קאלטער פארשטאַנד ענטפערן מיט קענטזיטיקייט אויף די הייסע ארומאַרעמונגען פון דיין המיון?

(נאָר אַ קורצן שוויגן)

ניין, נישט אזעלכן, וואָס גלאַנצט מיט זיין געשמאַלט, נישט אזעלכן, וואָס גלאַנצט מיט זיין אָפּשטאַם און מאַיאַנמעק, ניין, נישט אזעלכן באַזער איר. א נשמה זוכט מיין נשמה. וואָס מער די וועלט וועט אים אָפּשטויסן, אַלץ הייסער וועל איר אויסשמרעקן צו אים אן אויסלייזערדישע האַנט, אַלץ געפילפולער וועל איר אים צום האַרצן צוהריקן. אך, דעמלט וועל איר פאר אים ווערן די וועלט, די גאנצע וועלט!

(נאָר אַ קורצן שוויגן)

אָבער דאָס אַלץ איז בלוין פאַנטאַזיע — קאלטע מענטשן רופן דאָס אָן משוגעת. — אין אַלץ מוז זיין די וואָג פון קאלטער איבערלייגונג. אומעמוס ציען זיך אויסגעפראַמענע וועגן, ניי אָס מיט יענע קנעכטיש, אָדער וועסט פאַרכלייבן איינע אליין, איינע אליין אויפן רויזן שטח פון דער וועלט.

VI סצענע

העלענע קאמערהער

קאמערהער:

(קומט אַרײַן, זינגענדיק און אונטערשפּרינגענדיק; האַלט אַ כאַפּ-שטייגל)
זע, העלענע! אַ-האַס איז מיר אַ כאַפּ-שטייגל — וועט כאַפּן צו צוויי פּײַגל
פּאַראַמאַל.

העלענע:

(קושנדיק אים אין האַנט)
ליבער פּאַטער, כּוואַלמ וועלן מיט דיר אַ שמועס מאַן, אויסהערן דיין
עצה בנוגע דעם פּאַן יאַנוש.

קאמערהער:

נום, מיין קינד, זייער נום.

העלענע:

כּווייט אלײַן נישט, וואָס איד האַב צו מאַן. כּוואַלמ וועלן אויף וויפּל ס'איז
מעגלעך זיך צופּאַסן צו דער וועלט, אין וועלכער מיר לעבן, אָבער פּון דער
צווייטער זײט איז דאָרט, וווּ ס'גײט וועגן דעם נלײק פּון מיין נאַנצן לעבן...

קאמערהער:

(אַראַפּלאַזנדיק די קלאַפּע, העלענע האָט אויפגעשוידערט פּון דעם טראַסק)
זע! שוין איז שטייגל, ווי אַ בליץ!

העלענע:

הער מיך אויס פּאַטער: איד קאָן נישט... ווי נאָר...

קאמערהער:

מאַלד, באַלד, כּוועל נאָר אַנשטעלן די קלאַפּע, כּי קום שוין צוריק, אויף איין
פּום — געשעפט איז פּאַר אלץ.
(לויפט ארום אונטערזונגענדיק)

העלענע:

(אַלײַן)

אַ, הימלען! ווי איד בין עלגט! און פּאַרט קאָן איד בלײַן מיט אים אײַנעם
רעדן — ער הערט מיך לבל-הפּחות אַמאַל אויס און פּאַרשטייט; ער איז
מודה, און מײַנע פּאַרלאַנגען זענען גערעכטע. די שטיף-מאַמע איז זײַט
אַ געוויסער צײַט געוואָרן אַן אַמתע שטיף-מאַמע — אבי איד זאָל זיך איד
נאָר וואָס שנעלער פּון שטוב ארויסטראַגן! אד, עלנסע העלענע!

קאמערהער:

(אַרײַנקומענדיק, צו העלענען)

כּיין דאָ, כּי הער.

(צו זיך אַנג-אורחא)

פּול מיט שטייגלען — איד דאָס קאַנאַפּלײַנגל רופּט זיך אָפּ.

(צו העלענען)

אבער וואָס סאָרײַט עס, וואָס דו ביסט אליין? וווּ איז דער שקלאַף פֿון דיײַנע פֿראַכטן?

העלענע:

אד! דער קנעכט פֿון מײַנע פֿראַכטן!

קאָמערהענד:

עפעס זײַער א זײַערער: אד!

העלענע:

ניין, דער סאַמע זיסער, מײַערער סאַמע:

קאָמערהענד:

האַסט אים נישט ליב, איז האָב נישט חתונה מיט אים און שוין: איד, דער פֿאַטער, איד זאָג עס דיר; מו וואָס דו ווילסט.

העלענע:

נעכטן האָסטו דאָ אַבער אַנדערש נעזאַנט.

קאָמערהענד:

אַנדערש?

העלענע:

ווען דו מאַמע האָט מיר פֿאַרווערט אפילו די מײַנערע דריי מענ אַפֿלייגן, ווען וועלכע איד האָב נעכעטן רחמים...

קאָמערהענד:

אמת, מײַן ווייב ווײַט נישט זיך, דו זאָלסט חתונה האָבן מיט יאנושן.

העלענע:

איז וואָס זשע?

קאָמערהענד:

איז וואָס זשע?

העלענע:

וואָס זשע וועט זײַן?

קאָמערהענד:

וואָס זשע פֿאַרלאַנגסטו?

העלענע:

אַן עצה, אן עצה, מײַערער פֿאַטער.

קאָמערהענד:

מײַן עצה? נום, זײַער נום; קאָמיר פֿרײַער הערן, וואָס דו טראַכט.

העלענע:

איד טראַכט, אן איד בין אלס צוואַנציק יאָר.

קאָמערהענד:

פֿאַר דעם קאָן איד נאַראַנטירן.

העלענע:

אז צופאסנדיק וויר צו די פלאצקע געזעצן פון דער געוועלשאפט, איז שוין צייט פאר מיר התונה צו האָבן.

קאמוערהער:

כ'בין פולשטענדיק איינשטימויק מיט דיר אין דער הינזיכט.

העלענע:

וואָס עלטער כ'וועל ווערן, אלץ ווייניקער וועל איד האָבן פון וואָס אויסצוקלייבן. אזוי דערט צו מיר דער געמיינער, שווערער פארשטאַנד.

קאמוערהער:

איז דערום מיין יעצה: האָב התונה מיט יאָגושן.

העלענע:

אַבער פון דער צווייטער זייט איז התונה האָבן נישט ליכנדיק א שרעקלעכע יאָד.

קאמוערהער:

אווהאי, א נומע כאַמערקונג.

העלענע:

יאָגושן קאָן איד נישט ליב האָבן.

קאמוערהער:

אַפילו נישט קיין ביסל.

העלענע:

אַפילו נישט קיין ביסל?

קאמוערהער:

וואָס האַסטו קעגן אים?

העלענע:

גאָרנישט פאר אים.

קאמוערהער:

פאָרט?

העלענע:

איד האָב אים נישט ליב, מער גאָרנישט.

קאמוערהער:

אַ מענטש אַ פרוילעכער.

העלענע:

איבער דער מאַס.

קאמוערהער:

איבער דער מאַס?

העלענע:

יערנפאלס איז זיין פרוילעסקייט אזא פלאבע, אזא צוגעפלאמטשטע, אז זי קאן נישט אריינגיסן אין דער נשמה קיין ישטרעם שטילן פארנעניגן.

קאמעהדער:

האָס פארשטיי איד נישט גאָר קלאָר.

העלענע:

ער איז אָפט א פלאכער בלאזן.

קאמעהדער:

אַ פלאכער? נו, דערפאר אָבער קאָן ער זיין א גומער מאן.

העלענע:

ווי פאר וועמען.

קאמעהדער:

ער האָט א שיינעם מאיאָנטעק.

העלענע:

און האָס איז עס סאַקע אלץ.

קאמעהדער:

פארשטאַנד.

העלענע:

להלופין נישט.

קאמעהדער:

ער אליין זאָגט.

העלענע:

להלופין נישט, פאר דעם גאראנטיר איד.

קאמעהדער:

פונדעסמוועגן לאכן מיר זיך שמענדיק אָן כיון צום פלאצן. גאָר אויב ער געפעלט דיר נישט, האָב נישט חתונה מיט אים. נישטאָ וואָס צו דערין; גיב אים דעם וועג, האָט איד דיר.

העלענע:

אָר, וועט דאָך שמענדיק דויערן דער גיהנום אין שטוב, ווייל די מאמע וועט זיך נישט אזוי שנעל אָפּזאָגן פון איר פלאן. דער זיידעשע וועט דיר און מיר כסדר פלאָגן.

קאמעהדער:

ווייסטו וואָס, העלושע, האָב חתונה מיט יאַנזשן, אזוי איז מיין עצה.

העלענע:

איד מיין, אז צומבעסטן וועט זיין אפצושלעפן אויף וויפל ס'איז מעגלעך.
איד וועל אים קיין שום האפענונג נישט געבן, אבער כ'מחאכט איד נישט
אים זי צו פארווערן. און ר'עחווייל, ווער ווייסט — אפשר וועט נעשען עפעס
אז אויסלייזעריישע עגדערונג.

קאמערדהער:

אָם אזוי פאקע וועט זיין צומבעסטן. מיר וועלן אפשלעפן, און שפעטער
וועלן מיר זען; אזא איז מיין עצה.

VII סצענע

פאן יאָוויאַלסקי, פאני יאָוויאַלסקי, העלענע, קאמערדהער

(הער יאָוויאַלסקי, א גרווער אלטמשקער, אָבער אַ דויטער און רירעוודיקער,
ווי אויך פאני יאָוויאַלסקי, וועלכע גייט שטארק אויסגעשמרעקט און שאַרוועט
אין גאַנג. — ביידע אַביסל אַלטמאָדיש אַנגעטאָן, איבערהוופט פאני יאָוויאַלסקי)

פאן יאָוויאַלסקי:

(אין דער טיר צום ווייב)

אָפגעשלעפמע זאכן

וועלן קיין פליטה נישט מאכן.

פאני יאָוויאַלסקי:

אייער גנעדיקייט ליגן נאָך אַליץ אָפּשיצלעך אין זינען.

פאן יאָוויאַלסקי:

אָ, ס'וועט קיין פליטה נישט מאכן, איד גאראנטיר אייער גנעדיקייט.

אויך אן אלטער ווערט יונג,

ווען ער טוט אַ ביסל אַ שרוגק.

פאני יאָוויאַלסקי:

וואָס אייער גנעדיקייט רערט דאָס אַליץ אויס! נאָם, מיין הארציקער, ווי

פראכט מען עס נאָך וועגן דעם.

פאן יאָוויאַלסקי:

אויסהייען אן אלמן אויוון קומט צו ניין

דער פייוול אליין, —

ווי עס זאָגט אַ שפּריכטוואָרט...

פאני יאָוויאַלסקי:

אוי, אָפּשיצלעך! אָפּשיצלעך!

(זיך זעצנדיק)

(נעמט ארויס פון ביימעלע א זאק, טוט אן שפאקולן און נעמט ארבעטן. —
כסדר זייער אויסגעשמרעקט)
(קאמערער און העלענע קושן די יאויאלסקים אין די הענט)

פאן יאויאלסקי:

גוט מאַרגן, פאַניע יאַן; וואָס מאַכסטו, הילושע. — וואָס הערט זיך עפעס?

העלענע:

גאַרנישט, טייערער זיידעניו.

פאן יאויאלסקי:

גאַרנישט, דאָס האָט נישט קיין אַפּפּאַנג.

קאמערער:

מיר האָבן זיך אביסל באַיישוּבט.

פאן יאויאלסקי:

גייסטו זיך מיט עמעצן באַראַמטן,

זע, ער זאָל דיך נישט פאַראַמטן.

העלענע:

צווישן מיר און דעם פאַטער איז דערפאַר נישטאָ וואָס זיך צו שרעקן.

פאן יאויאלסקי:

אודאי, אודאי, אָבער דאָס שפּריכוואָרט איז א גוטס. און וועגן וואָס איז

געווען דאָס באַראַמטן זיך?

קאמערער:

וועגן דעם, צי זי דארף חתונה האָבן פאַר יאנוש, צי נישט חתונה האָבן.

פאן יאויאלסקי:

ביי וואָס זשע איז דאָס געבליבן? ווייל:

יעדע זאך

לויט איר סוף באַקומט איר שבת.

קאמערער:

משמעות, אז נאָך ביי גאַרנישט, אמת?

העלענע:

ביי גאַרנישט.

קאמערער:

זי קען נאָך נישט גענוג, לויט זי זאָגט, איר פאַרערע.

פאן יאויאלסקי:

וועסט אויפּעסן א עסל זאָלן,

איינער גוט דערקענען זיך אויף אלץ.

העלענע:

דערפאר מאַקע וואַקל איד זיך נאָך, און האָב געכעפּטן דריי טעג אויף צו באַדענקען זיך; און אויב דער גנעדיקער זיידעניו וועט זיין גינגליך, וועט ער מיר דערלויבן נאָך אַ וואָך.

פאַן יאַוויאַלסקי:

איד האָב גאָרנישט קעגן דעם, אָבער צו לאַנג פאַרשלעפּ נישט, מיין פאַנגע, ווייל:

צייט באַגליקט,
צייט דערשמיקט.

העלענע:

דאָס ווייס איד נומ.

פאַן יאַוויאַלסקי:

און אויב דו שמעלסט אויס דערויף, אז ס'קאָן זיך מאַכן אַ בעסערער — און עס נישט קיין זיכערע זאך.

ס'איז אַ שפּערל אין דער דלאַגניע מערער טייער,
איידער אַ קאַנאַריק אין דער לופט דער פרייער.

העלענע:

— אינגאנצן זאָג איד מאַקע נישט אָפּ דעם הער יאנוש — איד בעט בלויז אַפצולייגן.

פאַן יאַוויאַלסקי:

ווי פון איבערקלייבן קומט טיילמאַל ארויס א צרה, לערנט אונדז א קליינער משל וועגן אן אייזל — איד קענט אים?

אלע:

מיר קענען.

פאַן יאַוויאַלסקי:

איז הערט זשע:

מע האָט אן אייזל עסן צונעמראַגן

אין זשלויבן צוויי —

אין איין זשלויב האָבער, און אין צווייטן — היי.

עס שמעקט דאָס היי, דער האָבער דוילצט דעם מאַגן —

ער טוט צו דעם און כאַלד צו דעם דעם קאָפּ א דריי:

עס שטייט אים פאָר אזא געשמאַקער ביסן!

פון וועלכן זאָל ער אַטהייבן געניסן?

אַ כאַפּ זיך צו דעם היי — דער האָבער איז אַ שאַך,

אַ כאַפּ זיך צו דעם האָבער — גלוסט דאָס היי זיך גראָך.

אזש ביז באַגין איז ער אזוי געשמאַנען.

דערנאך בין נאכט: פון וועלכן זשלווב? פון וואגען?

בין ענדלעך איז ער צווישן דעם גענאך

פון שפיין, וואָס מיטן מויל נאָר צו דערלאנגען,

פון דונגער אויסגעגאנגען.

(פאני יאָוואַלסקי האָט, אַראָפּגעמענדיק די שפּאַקולן, געהערט מיט גרויס אויפֿ-

מערקזאַמקייט, ווי ביי יעדן משל — און זי לאַכט תּמיד שטאַרק, אָבער שטיל)

פאני יאָוואַלסקי:

אָ, אייער גנעדריקייט!... ווי מע מוז זיך עס תּמיד אָנלאַכן. אד, פּאַטער אין

הימל!

(אָנטוענדיק די שפּאַקולן)

אָפּשניצלעד! אָפּשניצלעד!

(דער פּרוי יאָוואַלסקיס אויסרופּן און שבתים רייסן כמעט נישט איבער דעם

שמועס)

העלענע:

פּונדעסשמועסן, הארציקער, גנעדריקער זיידעניו, איז בעסער אינגאנצן נישט

צו האָבן קיין מאן, איידער צו האָבן אַ שלעכטן.

פאני יאָוואַלסקי:

דאָס איז נישט קיין דערצוועגע וואָר. —

בעסער אַ רויששוועמל צום נישט,

איידער נאָרנישט מיט נישט.

העלענע:

כאַוואַלסקי נישט וועלן באַלוידיקן די מופּער, אָבער אויך מיין דו און מיין

גליק גייען מיך נישט ווייניק אָן.

פאני יאָוואַלסקי:

צווישן האַמער און קאַוואַלסקי.

העלענע:

אפשר וועט אייד די מופּער...

פאני יאָוואַלסקי:

(פּאַרענדיקנדיק דעם געדאַנק)

נישט זיין אזוי איינגעשפּאַרט. — אָ, יאָ!

וואָס מער דער קאַטער ווערט אין יאָרן רייפּער,

אַלץ מערער איז זיין וויירל שטייפּער.

העלענע:

(קושנדיק אים אין האַנט)

קאָן איר הייסט עס האָבן די האָפּענונג, אז דער הארציקער, גנעדריקער

זיידעניו וועט מיך שוין קעגן דעם אויסגערולדיקן צושטיין פונעם פאני

יאנוש?

VIII מצענע

פאן יאָוויאַלסקי, פאָני יאָוויאַלסקי, קאָמערחהער, העלענע, קאָמערדאָמע.

קאָמערדאָמע:

(פאַרהאַלטנדיק זיך אין דער מיר)

אַ, דאָס וועט זיין צום בעסטן, אז אייער גנעדיקייט וועט זיך צוהערן צו דער פאַנגע העלענע, וועלן מיר גוט אויסזען. — אז זאכלעד גליקלעד לעבן אין א שפילעד היים ביי דער זייט פון א נאַבעלן, פראקטישן מאן אין ווייניק פאר דער גנעדיקער פאַנגע, וועלכע שוועבט אין די הימלען, ווען מען דארף גיין אויף דער עהר. — שיצן קעגן דעם הער יאַנושן? Vous figuree-vous?*

דאַנקען דאָהפסטן, דאַנקען גאָט, וואָס ער וויל דיד געמען. ווייל וואָס קאָן מען אים פאַרוואַרפן? אַ יונגער, אַ פיינער, האָט אַ דאָרף מיט דריי פאַלוואַרקן?

פאן יאָוויאַלסקי:

(וועלכער האָט זיך עטלעכע מאל באַמיט צו קומען צום וואָרט)
אַבער, פאָני שנור, הערשט גאָר.
אַ קלוגן יונג
געניט אַ ווייניק.

קאָמערדאָמע:

(צום מאן)

און דו, דו אַנשטאַט צו זאָגן דער סאַכטער דעם אמת, אַנשטאַט פאַרצו־שמעלן די זאך, ווי זי איז אין דער ווירטלעכקייט, באַמקעסטו בלוז, צו צו אַלץ, — C'est mal**

קאָמערחהער:

באשע פיינע, זייער גנעדיקייט איז דאָך געווען אן ערות...

קאָמערדאָמע:

אַ, איד ווייס, וואָס דאָ דרייט זיך, איד ווייס זייער גוט...

פאן יאָוויאַלסקי:

צי קאָן איד גישט...

קאָמערדאָמע:

אַבי גאָר איד זאָל אַ זאָג טאָן „ווייס“, וועט דאָס גאַנצע הויז שרייען, ווי קראָען:

(נאַכטאַכנדיק)

שוואַרץ! שוואַרץ!

* צו שמעלט איר זיך פאַר?
** דאָס איז שלעכט.

פאן יאווואלסקי:

(געמענדיק דעם זון און די שונר פאר די הענט)

דערלויבט, איין וואָרט, עטלעכע שורהלעך:

אנומלט האָט אַ מאַן געבראכט דעם ווייב אַ שלאָס צו טראָגן.

— אַ שלאָס! וואָס טויג ער מיר, מיין ליבער, אפשר וועסטו זאָגן?

— באַזויג אים, ווי דו וועסט אליין עס איינגעפינען.

אין איר וועל אלעמאָל דערויף פארדינען.

פאני יאווואלסקי:

מיין זיסער גאָט אין הימל! וואָס זיין גנעדיקייט רעדט עס אלץ נישט אויס!

קאמערהאָמיק:

גוט. פיין, כ'פארשמי — אַ שלאָס פאר מיר — C'est bien *

(צום מאַן)

און דו פארטראַגסט עס, מע זאָל מיר אזוי ווייט בלאַמירן — אָבער ס'איז

ארויסגעוואָרפענע מי, איר וועט מיר נישט פארמאכן דאָס מויל אפילו מיט

צען שלעסער.

(צום מאַן)

אייער גנעדיקייט איז אַ פאַנטאַסטיק.

(צו יאווואלסקין)

און אייער גנעדיקייט גייט גאָר אין דער געלעגנהייט ארוינגעשמעלן אייערע

שפריכווערטער, וועלכע שמעקן מיר שוין, ווי אַ דאָרן אין האַלדז...

פאן יאווואלסקי:

ווי אַ בייגער און האַלדז, זאָגט קנאפיוש** נישט ווי אַ דאָרן.

העלענע:

איר בעט גאָר מיין מוטער, זי זאָל נישט אזוי גרינגשעצן מיין גליק.

פאן יאנוש איז אַ יונגער — אמת — אָבער יונגקייט איז נישט קיין

גאַראַנטיע פארן גליק פון דער פרוי.

פאן יאווואלסקי:

אַן אלטער, אָבער מיט אַ ברען

אַ צוציק אָפּשטאַל איבערשמינגן קען.

העלענע:

אַ פייגער? דאָס ווענדט זיך אין נוסמ.

פאן יאווואלסקי:

De gustibus non disputandum***

* דאָס איז גוט.

** אַן אויטאָר פון אַ באַמלונג פּוילישע רעדנסאַרען.

*** דאָס אונטערלוגט נישט קיין דיסקוסיע.

העלענע:

עד האָט אַ מאַיאָנמעק? — איד לייקן עס נישט. אָבער מיר גייט נישט
אָן קיין נאָרד; איד קאָן שעצן נאָר ריינע ליבע, וואָס איז נישט קיין פּועל-
יוצא פון קאלטער אויסרעכענונג.

פאן יאָוויאַלסקי:

ליבע אָן געלט
איז אַ טויער אין אַן אַרעמער וועלט.

קאָמעדיאַנט:

אַט האָט אייער גנעדריקייט כעזאָנט אַ גוט וואָרט. *Tres bien

פאן יאָוויאַלסקי:

האַסן צוגעטראַפן, ווי איד מיינ,
איז דיין מיינונג וויל און שוין.

העלענע:

איבעריקנס, איד שמעל זיך נישט אנטקעגן — אָבער צו וואָס אוי אַיילן?

פאן יאָוויאַלסקי:

אַ מע לויפט גאַלפּ,
צעברעכט מען דעם קאַפּ.

קאָמעדיאַנט:

אייליק, פאַנגע מיינע? וויפל זשע נאָר חדשים, וויפל יאָר נאָר דארף וויפּען
ביי די פּיס פון דער האַרמישער דולצינעע אַ פאַרישמענדיקער מענשט,
וואָס האָט שוין אַ וועלט געזען...

פאן יאָוויאַלסקי:

ס'האַט יאנעק אין הויף שוין פאַרבראַכט,
ער ווייסט, ווי אַ פּייער מע מאַכט.

העלענע:

אָבער, ליבע מומער, האָט איז דאָך אַן ערנסטער שריט, ס'איז לייכט
צו זאָגן דאָס וואָרט, אָבער וואָס שפעטער?

פאן יאָוויאַלסקי:

רעדט ריכטיק, העלושע. —
דאָס וואָרט פליט פון מויל, ווי אַ שפּערעלע קליין,
און צריק, ווי שור-הבר, קומט עס צו גיין, —
ווי עס לערנט דאָס שפּריכוואָרט.

* זייער גוט.

קאמערדאמעי:

ביים גרעסמן גערולד איז אוממעגלעך איבערצופראַגן אין מע וועט דאָ
מוזן שנידיקן מיט מיטשונעת.

(צום מאַן)

דופט זשע זיך פאַרמ אַפּ, אייער גנעדיקייט, מיט א וואָרט — וואָס שטייט
איר?

פאַן יאָוויאַלסקי:

ווי בעת אַ דײַטשן פּרײַדן, ווי עס זאָגט:

קאמערדאמעי:

לאָזט מיך שוין, אייער גנעדיקייט, צורו מיט אַפּ די שפּריכווערטער אָן
אַ סוף.

פאַן יאָוויאַלסקי:

(דערפּרײַט)

אמת, אז איר קען זיי אָן א סוף?

קאמערדאמעי:

באמת, מע דארף גלייבן, אז דער הער נאָט האָט אַרעפּגעלאָזט עפעס
אַ שגעון אויף דער גאנצער פּאמיליע יאָוויאַלסקי.

פאַני יאָוויאַלסקי:

אַהאָ! פאַני שגור.

קאמערדאמעי:

סײַ דער פּאַטער, סײַ די מאמע, סײַ דער זון, סײַ דאָס אייניקל האָבן נישט
פאַר קיין גראַשן פאַרשטאַנד. — ווייל איר האָב ליב צו זאָגן דעם אמת,
פאַמעלעך, העפלעך און אויסדריקלעך: פאַר קיין גראַשן, פאַר קיין גראַשן
פאַרשטאַנד.

פאַן יאָוויאַלסקי:

איר וועל איר דערציילן א משל'ע...

קאמערדאמעי:

(אָוועקמאַכנדיק מיט דער האַנט)

און איר וועל זאָגן א שפּריכוואָרט: פאַר זיי נישט קיין... איר
ווייסט וואָס? — זיי וועלן אַז פּאַני פון זיך אליין.

(גייט אַפּ)

* ווי אויף אַ דייטשישן פּריידיקט — ד. ה. גאַרנישט באַנעמענדיק, ווי די פּאַ-
ליאָקו, וועלכע פּלעגן אויסהערן די פּריידיקטן, וואָס ס'פּלעגן געהאַלטן ווערן אינעם
סיבילאַטער און די פּוילישע שטעט אָפטער אויף דייטש פאַר די דייטשישע קאַלאָניסטן.

מענע IX

פאן יאָוויאַלסקי, פאני יאָוויאַלסקי, העלענע, קאמערעהער.

פאן יאָוויאַלסקי:

(נאָכשרײַענדיק דער קאמערדאמע)

אוראי ווייס איד דעם אראגיום* פון קנאפיושן:

פארוזי נישט קיין נאראַגים,

זיי וועלן אויפגיין אליין על כל פנים.

פאני יאָוויאַלסקי:

(אראַפנעמענדיק די שפאקולן)

אָ, אָ, וואָס זי רעדט עס! — אלע זענען מיר כלומדשט נאראַגים — איד

בעט אייער גנעדיקייט! וואָס פאר א שלעכטע פרוי דאָס איז! אלע! —

המם! — איד, ווי איד. — אויבזער זון דער פאן — נו, נישטאָ וואָס צו

רעדן; אָבער העלושע און זיין גנעדיקייט! און זיין גנעדיקייט! וואָס פאר

א הפקרהיקע צונג!

פאן יאָוויאַלסקי:

און תמיד: פאָוואָלע, אָבער לויטן אייגענעם ווילן.

איד האָב געהאט פינקט אוא שלאַפּאק** — ער האָט זיך נאָמערדעוועט

אין אוועקגעפראָגן דעם רייטער, אָבער תמיד פאַמעלעד, תמיד פאַמעלעד,

פוס ביי פוס.

קאמערעהער:

מאשע איז אומהעפלעד.

פאן יאָוויאַלסקי:

עס איז אין כעס אויפן יאָרד די פויערמע, און —

דער יאָרד ווייסט נישט דערפון!***

* אראגיום (לאטיין) — שפריכוואָרט.

** שלאַפּאק — א פערד, וואָס גייט מיט א פאַמעלעכן טראָט.

*** ס'מיינט צו זאָגן, אז דער קאמערעהער טרעט אַרויס מיט אַ פירהאַלט קעגן דער פרוי דעמלט, ווען זי הערט אים נישט. דער קאמערעהער האָט פאַרשטאַנען, אז „עס איז אין כעס... די פויערמע“ (מיינט די קאמערדאמע). — אן ענלעכע סיטואַציע איז אין אַ וויל אַרום: דער פיקהאַלץ פון יאָוויאַלסקים שפריכוואָרט איז ווידער זיין זון, וועלכער „כאַכט אַ תל פון דער נאָז“, פלייסנדיק זיך צו פאַרשמיין, וועגן וואָס עס האַנדלט זיך — דער קאמערעהער נעמט ווידער אָן, אז דאָס באַלאַנגט זיין פרוי, און גיט צו מיט אַ זופּן: „זי פיקט! זי פיקט!“

קאמערדהער:

איר ווייס אביסל.

פאן יאָוויצלסקי:

דער פיקהאַלץ פיקט דעם בוים און — וואָס?
און מאכט א תל זיד פון דער נאָז.

קאמערדהער:

(מיט א זיפן)

זי פיקט! זי פיקט!

פאן יאָוויצלסקי:

זי איז קלוגער פון דער גאנצער וועלט. — ס'איז יענער א שומה, ווער עס
זעט נישט די זאכן ווי זי. א שאַד, וואָס זי וועט נישט הערן דאָס משלע
וועגן א סאָווע, וואָס איר וועל אייד באַלד זאָגן; אָבער איר וועל עס איר
נאָך היינט איבערהערן. — איר קענט אוראוי נישט אָם דאָס משלע?

העלענטע און קאמערדהער:

מוד קענען.

פאן יאָוויצלסקי:

איז הערט זשע:

— יערער פויגל און א טיפּש, איז א תאָלץ! —

האָט געזאָגט א סאָווע שמאָלץ.

האָבן פייגל אָפגעצויגן,

טיף אין וואַלד אוועקגעפלוין:

אויך א פויגל האָט זיין האַנאָר. נאָך

ס'פוט א פיף, א שפרונג איר אין די אויגן

דרייט אן אלטער שמאָר,

און ער פרעגט זי מיט א בליציק אייגל:

— האַרטיגע, פאר וועלכן זידלסט איר עס אלע פייגל?

— וויילע איר זענט בלינד.

— מיר דאָס זענען בלינד?

זאָג מיר נאָך געשווינד —

ווער זעט בעסער?

— איר. מע קאָן דאָך עס פארשטיין דערפון —

כ'זע ביינאכט, ווען ס'איז נישטאָ די זון. —

דאָ האָט אים דער שמאָר א שניט געשאָן, ווי מיט אַ מעסער:

— זען פון אנדערע קאפויער הייסט נישט — בעסער,

און צו לויבן זיד דערמיט,

ליבע סאָווע, שיקט זיד ניט.

אפשר ביסמו קלוג — איד וויל זיד נאָרגנישט שפּאַרן.
נאָך דיין חכמה איז אין פינצטענהייט פארשטעקט,
און עס זאָגן לייט, און קיינעם וועסטו נישט גענארן —
יערע סאָווע איז א טיפּיש, ווען דער סאָג זיד נאָך אנטפלעקט.

פאן יאָוויצלסקי:

אוי, גאָט אין הימל! וואָס זיין גנעדריקייט מ'דאכט אלץ נישט אויס.
(אנטווענדיק די שפּאַקולו)
אָפּשניצלעד! אָפּשניצלעד!

קאָמעדיהער:

איד האָב ביי איד קיין שום ווערט נישט, — זי רעגירט מיט אַלץ.

פאן יאָוויצלסקי:

ווי עס באלעבאָטעוועט דער עק,
פארלירט דער קאָפּ דעם וועג.

קאָמעדיהער:

זאָגט, אז איד און א בעזעס זענען מיך ביידע הוינגערעט.

פאן יאָוויצלסקי:

אז אָך און וויי צו יענעם הויז,
אווי דעם אָקס די קו נאָך שמויסט, —
לעחנט אן אַלט שפּריכוואָרט.

העלענע:

הייסט עס, מיינערד זיידעניו, איד האָב דיין הבטחה, אז מע וועט מיך
נישט אונטעראייגן?

פאן יאָוויצלסקי:

קורץ און בינדיק: דו ווילסט נישט יאנושן?

העלענע:

דאָס האָב איד נישט געזאָגט.

פאן יאָוויצלסקי:

אַבער העלושע מיינע, א שפּריכוואָרט זאָגט:

ווער אייליק זאָגט אָפּ,
ניט א האלבע נאָב.

קאָמעדיהער:

אמת, איד זאָג אויך אויך.

העלענע:

איז עס דען אין מיין יבולת? בין איד דען אפהענגיק בלויז פון זיך אליין?

קאמערעהער:

זאגסט ריכטיק, העלושע, פון דיר, נישט פון זיך, ווי עס זאגט א שפריכוואָרט.

פאן יאָוויצאלסקי:

וואָס פאר א שפריכוואָרט? ווו האָסטו עס געליענע?

קאמערעהער:

ס'איז מיר יאקאָש פונעם צונג אראָפּ.

פאן יאָוויצאלסקי:

וואָס בעלעכעטשעט זיין גנעדיקייט — מע זאָגט:

עס פלוידערט דער יונג,

וואָס ס'קומט אים אויפן צונג;

אַבער נישט: יאקאָש פונעם צונג אראָפּ. און וואָס האָט זיין גנעדיקייט
צו טראכטן וועגן שפריכווערמער! האָ, האָ! ווי זאָגט מען עס: א קוֹכט ע

צו דער פּאַטינע*

(צו העלענען)

און דו נישט אהין און נישט אהער. אוי, מיידלעך, מיידלעך! אייך אלע האָט
מען מיט שטאַרן פּלײַש געקאַרומט** כװיל, כװיל, כװיל נישט
— און דו ליבענקער שטיי אויפן רימענדל: וועט זיך מאַכן עפעס
א שטאַלפּנערער פראַנט, מיט א לעקעלע אויפן שמערן, מיט אַ פארקרייזלע
וואָסעלע, מיט געשליפענע געגעלעך — איז אַריין אין דער בודע, דו, וואָס
אויפן רימענדל! — נאָר אויב קיין בעסערס וועט זיך נישט טרעפן, איז
קום צו דער הופּה. —

אז מע קאָן קיין חלּה נישט קריגן,

טוט מען מיט ברויט זיך באַנגיגן.

פאני יאָוויצאלסקי:

אַפּשיניצלעך! אַפּשיניצלעך!

* פּאַטינע — א גאָלדענער טעלער, אויף וועלכן ס'ליגט די האַטמע, בעת מע
פראַוועט די הייליקע מעסע; דאָס שפריכוואָרט מיינט: ער פאַסט זיך, ווי אַ קעכין צו דער
פּאַטינע.

** מיט שטאַרנפלייש געקאַרמעט — כיטרע; דער שטאַר צייכנט זיך אויס מיט
זכּרית, פאַרשטאַנד און כיטרעקייט.

פאן יאָוויצאלסקי:

איבעריקנס, מוט, ווי איך געפעלט.

ווי דו בעסטסט זיך אויס,

אזוי קומט דיין שלאָף ארויס!

אַבער יאנוש איז א פרוילעכער, איך האָב ליב יאנוש; מיט אים פארווייל

איך זיך און לאד, און לאכן איז זייער געזונט. — אָבער ס'זענען איבעריק

די רייד. — איטלעכער האָט זיך זיינע חסרונות, מעלות, אָנשוונג — מיט

איינ וואָרט: יעדער דער לעל פּוּיגל האָט זיך זיין טשיב.

X מצענע

פאן יאָוויצאלסקי, פאָני יאָוויצאלסקי, העלעניע, קאָמעדיהער, יאנוש,

דינסטער אים דער לאָקוי.

אלע:

(צו יאנוש, וועלכער קומט אריין אין א מערקישן קאפּטן)

און וואָס איז דאָס?

יאנוש:

האָט די פאָני קאָמעדיאַטע גאַרנישט געזאָגט?

קאָמעדיהער:

איי, האָט זי גישט געזאָגט!

פאן יאָוויצאלסקי:

זי יערט אפילו פון שלאָף ארויס.

קאָמעדיהער:

(לאַכנדיק)

איך זע שוין, אז מע דארף פון עפעס לאכן.

פאן יאָוויצאלסקי:

וואָס זשע באַטייט אָט דאָס איבערמועכץ? אונדזערע טעאַטראַלע קאָסטיי-ווי

מען — צי וועט איר שפּילן היינט א קאָמעדיע? אָן מיר?

יאנוש:

וויקלעד, מיר וועלן אלע צוזאַמען שפּילן און האַלטן זיך פאַר די זייטן

פון געלעכטער.

קאָמעדיהער:

(לאַכנדיק הויך)

כ'האָב דאָך געזאָגט!

יאָנוש:

כ'האָב אויף שנעל צוגעגרייט אן ארציי-פריילעך קאָמעדיעלע.

קאָמעדיע:

בו רעד שוין, איד בין אומגעוולדיק.

פאַן יאָוויאַלסקי:

נערולד און פארשטאַנד

נייען האָנט ביי האַנט, — זאָנט א שפּריכונגאַרט.

יאָנוש:

כ'האָב מיך אומגעקערט פון שפּאַציר דורכן גאַרטן מיט דער פּאַני קאַמער-

דאַמע, און דאָ — דערזע איד: ס'ליגט הינטערן בוים עפעס א פּויערל אָדער

אַ וואַנדערער; איז מיך גלייך איינגעפאלן אָפּצומאַן אים עפעס א שפּיצל.

העלענע:

לויט מיין מיינונג וואָלט צומריכטיקסטן געווען אויפצוועקן אים און מיט

עפעס העלפן: אפשר איז ער הונגעריק, דורשטיק, דער אָרעמער מענטש

האַט אין שלאָף געזוכט דו פאר ווייטערדיקער מי.

יאָנוש:

ער איז בלל גישט געווען דורשטיק, ווייל דערלעכן איז אין א קוסט געלעגן

א לייריק פלעשל.

פאַן יאָוויאַלסקי:

* Corpus delicti

קאָמעדיע:

Hic, haec, hoc **

פאַן יאָוויאַלסקי:

און דאָס וואָס איז?

קאָמעדיע:

אויף לאַטיין.

(יאָוויאַלסקי קוועטשט מיט די פלייצעס)

יאָנוש:

און טאַקע אָס דאָס פלעשל האָט מיך ארויפגעפירט אויף דעם ארציי-גליק

לעכסטן געדאַנק: הייסן אים אריבערטראָגן און איבערטאַן אין מערקישע

קליירער — וואָס ס'האַט זיך אויפן בעסטן אויפן איינגעגעבן — ער שלאַפּט

ווי א געהרגעמער.

קאָמעדיע:

אויסגעצייכנט! און וואָס ווייטער?

* קאַרפּוס דעליקטי (לאַט.) — דער קעגנשטאַנד, וואָס באַווויזט דאָס פאַרבּרעכן.

** דער, די, דאָס (לאַט.).

יאנוש:

איך מיר אלע וועלן זיך איבערמאָן און אים אייגערעדן, אז ער איז א סולמאָן
אָדער א פּאַשע פון עפעס אן אומבאקאנט לאַנד. — איצט בעט איר איר
זיך פאַרשמעלן זיין פארוואַנדערונג, ווען ער וועט זיך אויפבאַפן.

פאַן יאָוואַלסקי:

אַ שפּאַס, וואָס קלוג פאַרקלערט,
אַ רעטרל נאָלד איז ווערט.

קאמערהער:

וואָס זשע וועל איר זיין?

יאנוש:

פריער לאָמיר זיך איבערמאָן, דערנאָך וועלן מיר פאנאָדערטיילן די
אַמטן. — די דאמען וועלן באוויליקן אַנטוואַרעמען אין דער דאָזיקער
אַרצישאחפמיניקער פארווילונג.

פאַן יאָוואַלסקי:

א, ס'זענען איבעריק די רייד. — אלע.
(צום לאָפּין)
גיב אהער דעם קאפּטן.
(טוט זיך אָן)

פאַני יאָוואַלסקי:

וואָס זיין גנעדריקייט אהבעט אלץ נישט איבער! זיסער גאָט מיינער אין
הימל.

פאַן יאָוואַלסקי:

נו, פאַני יאָוואַלסקי, אריין אין די שאַראַוואַרעס.*

פאַני יאָוואַלסקי:

פע, פע, פאַניע יאָוואַלסקי! איר הייבט אָן ווערן לייכטזיניק. — דערמאָנט
אומאַנשטענדיקע זאַכן.

פאַן יאָוואַלסקי:

אַבער איר גנעדריקייט מוז דאָך ווערן א שערקין.

פאַני יאָוואַלסקי:

(זיך איבערצוילעמענדיק)
איר, גאָט אין הימל!

פאַן יאָוואַלסקי:

זי מוז ווערן א שערקין, ס'וועט גאָרנישט העלפן.

* ברויטע הויזן.

פאני יאווואלסקי:

פאניע יאווואלסקי, הערמ שוין אויף מיט די דאזיקע שמיפערדייען.

פאן יאווואלסקי:

(בעטנדיק)

מאלגאָשע מיינע.

פאני יאווואלסקי:

יוזיעקל מיינער, שמיים נישט צו.

פאן יאווואלסקי:

נעם זיך צון איד, ווי עס באגערט זיך,

כאָמט זי ווערט זיך, — איד נעדיקייט האָט פארגעסן מיין שפריכוואָרט?

פאני יאווואלסקי:

אוי שמיפער, שמיפער!

פאן יאווואלסקי:

איד וועט זיין א סולטאַנשע?

פאני יאווואלסקי:

נאָט באהיים.

פאן יאווואלסקי:

בלויז אויף היינט.

פאני יאווואלסקי:

אפילו נישט אויף קיין שעה.

פאן יאווואלסקי:

(קושנדיק זי)

מאלגאָשע, ווי איד האָט מיך ליב.

פאני יאווואלסקי:

יוזיעמשיקע, יוזיעמשיקע, איד מיסברויכט מיט מיין ליבע. קום העלושע,

לאָמיר זיך איבערשאַן.

יאנוש:

(צו העלענען)

אויך איד באויליקט...

העלענע:

איד זע, איד זע, אז איד מוז.

קאמערטהער:

גוט, זייער גוט, העלושע. מע דארף שמענדיק סאָן זוי אלע.

פאן יאווואלסקי:

ביסמו צווישן קראָען — קראַקע,

ווי א זייערדיקער סאַקע; — און די פאני יאנווע?

יאנוש:

זי האָט צוגעזאָגט אַנטײלצוגעמען אין אונדזער פאַרוויילונג.

פאַן יאָוויאַלסקי:

פאַני יאָוויאַלסקי, פאַני יאַנאַווע און העלושע — אלע וועלן זיך צון אים צופונצן.

פאַני יאָוויאַלסקי:

וואָס זײַן גנעדיקייט האלט אין איין אויסטראַכטן, איד בין שוין אַלס.

פאַן יאָוויאַלסקי:

אַ, דעם מערק אינבערעסירט עס נישט!

העלענע:

מען קאָן נישט וויסן, וואָס פאַר אַ מענטש דאָס איז.

יאנוש:

מיר וועלן דאָך זײַן אלע ביינאַנד.

פאַן יאָוויאַלסקי:

אז פאַן יאַנוש אַליין וויל און בעט...

יאנוש:

איד אַליין וויל און בעט, ווייל דאָס וועט פאַרגרעסערן די קאַמישקיים פון מיין חמצאה.

פאַן יאָוויאַלסקי:

האַסם נישט וואָס זיך איבערצולייגן, פו, ווי דיין פאַרערער פאַרלאַנגט.

קאַמערדער

לאַמיר גיין אים אויפּוועקן.

יאנוש:

נישט געאיינל! זאָלן זיך פרוער די פאַנים איבערסון, און דערגאָך וועלן מיר אים אהער אַריבערטראַגן און שווייטנדיק ווארפן, ביז ער וועט זיך אַליין אויפּמאַפן.

קאַמערדער

ביז ער וועט זיך אויפּמאַפן א סילטאַן.

יאנוש:

קומט, קומט.

העלענע:

אך, קומט!

צווייטער אקט

I מצענע

פאן יאָוויאלסקי, יאָנוש, קאָמערדהער (רעכטס אין דער ריי). פאָני
יאָוויאלסקי, קאָמערדאָמע (זיצן לינקס). העלענע (הינטער זיי ביי
א טישל מיט אַ ביכל אין האַנט). לודמיר (אין מיטן לינקס
גאָרדיק אויף אַ קאַנאָפּע און שלאָפּט. אלע אין
טערקישע קאַפּטעס. אַ שטיקל צייט איז שטיל —
זיי רעדן אויפן צווינק, ברעננען אין אַרדענונג די
קלײדער).

לודמיר:

(גענעצט הויך און זיך אויסציענדיק)

האָב איר אַרײַנגעכאַפּט אַ פּאַץ, אושע ס'בייסט מיר אין דער נאָז — כ'קאָז
די אויגן גישט שפּענען — ס'מו'שוין זיין הענט נאָך האַלבן טאַג.

(גענעצט)

אַ האַרבערײַק, ווי ס'האַרף צו זיין, גישמאַ וואָס צו יאָגן, כ'האַצוט פאַר-
בראַכט דעם טאַג. — כ'האַ זיך גוט אָנגעוואַלדעט, בא, פאַר דריי מאָן
איז עס גישט קיין סך: — צוויי קוואַרט בראַנגפן,
(אַלעמענס פאַרוונדערונג וואַקסט)

אַ טאַפּ מעד, צוויי מעפּ ביר און מער גאַרנישט... בא, וואָס אן אמת, נאָך
אַ קוואַרט בראַנגפן אויף דעם זינג מיט פעפּער.

(גענעצט)

פאן יאָוויאלסקי:

(אפארט)

זאָל אים גאָס האַלטן אונטער זיין שווער!

לודמיר:

זושעסיעק! יאשעק! נו, וואָס? איר שלאָפּט נאָך, פּוילאַקעס!
(דאָ כאַפּט ער אַ קוק אין דער זייט, און, דערזען די אַנטווענדיקע, זעצט זיך

אויף אלע שטייען אויף און פארנייגן זיך טיף. לודמיר רייבט זיך די אויגן,
זיך אויפשטעלנדיק, און קוקט ארום און אויף זיך)
— איד שלאָף דאָך נישט, כ'קוק דאָך מיט די אויגן.
(אַראָפּגענדיק דעם טורבאַן)
מיינע וווּילגעבוירענע, הערשאפט... צי איד, צי איר, הערשאפט? ... אז.
זאָל מיר א דונער טרעפן... איד פארשטיי דאָך נישט, וואָס דאָ שוּט זיך.
(א כסדרדיק, נאָר אויסבאַהאַלטן געלעכטער פון די מענער, צייטנווייז אויך פון די
פרויען אין פארלויף פון דער סצענע)

מענער:

(פארנייגנדיק זיך)

ליכטיקסמער האר!

לודמיר:

די הערשאפט מאכט חזק פון מיר.

יאָנוש:

מיר זענען דיינע אונטערטעניקע דינער און פיסבענקעלער.

קאמפערדער:

אינמערטעניקסמע פיסבענקעלער, ער רעדט גוט דער פאן...

פאן יאָוויאַלסקי:

ש-!... וואָס באַוויליקט צו באַפעלן דער ליכטיקסמער האר?

לודמיר:

נאָט איז מיט איד, איד בין נישט קיין האר.

יאָנוש:

ס'האָט אונדאָ אַ בייזער חלום צעחוּשט אייער סולמאַנישע מאיעסמעט.

לודמיר:

איד בעט איד איבער, מיר האָט זיך קיין שום בייזער חלום נישט געחלומט,
נאָך — מיט רעספעקט צו מעלדן, א סך איילזען — א גאנצע סמאָדע —
און איינער פון די ווייצלער איז אויף מיר ארויפגעשפּרוינגען, און איד האָב
אים מיט א שטעקן אָפּגעמאַסן — און מער נאָרנישט.
(העלענע לאַכט)

פאן יאָוויאַלסקי:

א חלום פארגייט

נאָמס ווילן באשטייט, — ליכטיקסמער האר.

לודמיר:

אַבער כ'בין נישט קיין שום האר, איד בעט אייערע גנדיקייטן פאנעם
און פאָניס. איד בין אינגאָ קודעס, דער שוסמער. כ'בין זיך געווען אין
לעמבערג אויף דער לעד, ביי א מיינסמער... בא, נישט ביי א מיינסמער,

ווייל ער איז געשטאָרבן, נאָר אויף דער לער ביי א מייסטראָווע אויף האַרץ
שטשוונע, נומער הונדערט. איינס און דריי, לעבן דער שענג פונעם פאן
מיקאָלי.

(צו דער אַלטער יאָוואַלסקי)
דאָס מאדאַמעלע ווייסט?

פאַני יאָוואַלסקי:

(איבערגעשראָקן)

וואָס? וואָס?

(איבערגייענדיק צום מאן)

פאַניע יאָוואַלסקי...

פאַן יאָוואַלסקי:

שמילער זשע!

יאָנוש:

דאָס אלץ איז א חלום, ליכטיקסטער האר.

לודמיר:

און איצט האָב איך געוואַנדערט אויף ווייטע וועגן, קיין אונגארן. — און
מיין פאַשפאַרט האָב איך באהאַלטן אין שלומיק, ווי ס'באדארף צו זיין, —
און ווי איך דערמאָן זיך עס איצט, בין איך געווען ענגעל, העי אין א נאָרמן,
און צווישן קוסטעס אוועקגעלייגט מיין שלומיק.
(צו דער קאַמער-דאַמע)

דאָס מאדאַמעלע האָט נישט געזען?

קאַמערדאַמע:

כ'האָב נישט געזען * Rien du tout

פאַן יאָוואַלסקי:

ליכטיקסטער האר, דערלויבט, איך זאָל דערציילן א משל.

לודמיר:

דערציילט מיר בעסער דעם אמת, איידער א בייקע, אלטימסקער הערעלע,
ווייל כ'ווייס נישט, וואָס ס'טוט זיך מיט מיר. — מיר ווייזט זיך אלץ אויס,
אז איך בין משוגע געוואָרן און אז
(זיך אַרומקוקנדיק)

איך געפין זיך ביי די פּיאָרן** אויפן באַרג, אין משוגעים-שפיטאַל.

קאַמערדאַמער:

צו אַלר דיזחזח!

יאָנוש:

איר זענט, האר, צווישן אייגענע.

* לחלומין נישט.

** מאַנאָכן, וואָס אין זייער קלויסטער האָט זיך געפונען א שפּיטאַל פאַר משוגעים.

לודמיר:

כ'בין דען א משוגענער?

פאן יאָוויאַלסקי:

האַלט זיך פֿון א בער פּונטווייטן —

כאַמטש ער צעהאַלט, פּוען וויי די זייטן.

לודמיר:

זאַגט זשע מיר, ומיין הערשאפט, וווּ איר געפֿין זיך.

יאָנוש:

אויב ס'איז אזוי דער ווילן פונעם ליכטיקסטן סולטאַן צו פֿרייבן שפּאַס מיט זיינע געטרייע דינער און אונטערטאַנען, און פרעגן האָס, וואָס ער ווייסט אַליין אויסגעצייכנט, מוז איר ענטפּערן. איר זענט, האָר, אין אייער קעניגרייך.

לודמיר:

אין מיינעם און ס'זענען פאראן אין אים מענטשן?

קאמערחהער:

(כאַליידיקט)

זיין גנעדיקייט און איר זענען דאָך גישט קיין חיות עפעס אזעלכע.

פאן יאָוויאַלסקי:

שטילער, שטילער.

לודמיר:

און ווי הייסט דאָס דאָזיקע קעניגרייך?

יאָנוש:

טאַמבאָמבוקסוואַן...

לודמיר:

טאַמבאָמבאָן... קיין שום אַנשטעדיקער מענטש וועט דאָס גישט אהיים דערן. — און מיר שיינט, אז די הערשאפט מאכט חוזק פֿון מיר, דעם עלטמן.

העלענע:

(אפארט)

אַן עלטער.

לודמיר:

און איר האָב זיך אייך אין וועג גישט געשמעלט.

יאָנוש:

ווער וואָלט זיך דאָס דערלויבט דערויף — חוזק צו מאַכן!

קאמערחהער:

פֿון אזא מענטשן!

פאן יאָוויצאלסקי:

שמופּ דעם טייד נישט אונטער —
ער פליסט אליין דאָך מונטער, — ווי עס זאָגט א שפּריכוואָרט.

העלענע:

(צו דער קאמערדאמע)

ווי לאנג וועט דאָס דויערן?

קאמערדאמע:

ווי לאנג ס'עס די עלטערע געפעלן, * Vous comprenez

לודמיר:

בין איד הייסט עס נישט אינגאנצן קורעק?

יאָנוש:

איר זענט מיהוא אלי מוסטאפּא.

לודמיר:

אַ מוסטאפּא — און א פאן?

מענער:

(פאַרנייגן זיך)

דער האר, דער ליכטיקסטער האר, דער ליכטיקסטער סולטאַן.

לודמיר:

און כ'קאָן באפעלן?

יאָנוש:

איר קאָנט, מירוא אלי מוסטאפּא.

לודמיר:

און אלציינג, וואָס איד וויל?

יאָנוש:

אַלי.

קאמערדאמע:

אַלי, אַלי.

פאן יאָוויצאלסקי:

אַבער ווער עס גיט באפעלן אָן געדאַנק,
האלט זיין הערשאפט אָן נישט לאנג, — לערנט א שפּריכוואָרט.

לודמיר:

און איר יוועט פאַלגן?

יאָנוש:

ווי די אונטערטעניקסטע דינער און פייסבענקעלער.

* פאַרשטייט?

לודמיר:

(אנטווענדיק דעם טורבאן)

מא, קאָל זשע זיין אזוי.

יאָנוש:

(צום קאמערהער)

ערשט וועט זיך אָנהייבן די פארוויילונג.

קאמערדהער:

איר לעב שוין אזוי אויך קיים פאר פרייד.

לודמיר:

(שטעלט אַנידער אַ שטול אין מיטן צימער און, זיך זעננדיק)

איר בין אַ האר, אַ סולמאַן, הערמ, וואָס איר באפעל. — עסן, טרינקען

און נעלמ!

פאַן יאַוויאַלסקי:

(אפארט)

ווי ער וואָלט נעכוידן געוואָרן אַ האר.

יאָנוש:

ס'איז נאָך גישט צייט אויף מיטאַג, ליכטיקסטער האר.

לודמיר:

וואָס הייסט, ס'איז גישט קיין צייט? איר, דער האר, זאָג, אז ס'איז צייט

— איז ווער פון די אונטערשאַנען וועט זאָגן: גיין?

יאָנוש:

באַרענקט זיך...

לודמיר:

קיין איין וואָרט, ווייל דו וועסט כאַפן אַ פסק. — עסן שנעל און אַ קוואַרט

וויין פאר אַ רייגיש* — אז איר בין אַ האר, בין איר אַ האר.

פאַן יאַוויאַלסקי:

(קאנטעט)

פיר אויס די באפעלן פונעם ליכטיקסטן האר.

(יאָנוש גייט ארויס)

לודמיר:

אַ מישל אהער פאר מיר! נו! איר הערמ גישט? דו

(צום קאמערהער)

אינעם פארוק, מיט דער רוימער שעפמענער נאָן! אונטערשמעלן דאָ אַ מישל.

קאמערדהער:

(צו יאַוויאַלסקין)

דאָס איז דאָך...

* אַן עסטרייכישע מטבע.

פאן יאָוויאַלסקי:

אז דו ביסט א שוועמל, מאך נישט קיין געדריש —
ליג אין קויש, — באדין דעם האר.

לודמיר:

שנעלער!

(דער קאמערדער שמעלס אַנידער אַ מישל)

באמת, ס'האָט זיך מיר געמוזט חלומען, אז איד בין געווען אַ שיסמערל...
אז איד בין געווען אַן אַרעמאן. כ'ווייל דערין פאריגעטן. — איר הערט, כ'ווייל
דערין פאריגעטן. — און ווער עס וועט דאָס מיר ווען עס איז דערמאָנען,
וועל איד באפעלן אים דעם קאַפּ אַהאַפּהאַקן. — פארשמיסט דו און יענער?
וואָס געווען איז פארכיי —
צו פארשרייבן נישט כדאי.

פאן יאָוויאַלסקי:

(אפארט, ווי ער וואַלט זיך פון שלאָף אויפגעכאַפט)

וואָס, וואָס! א שפריכוואָרט — צי דער מייוול האָט פון אים ארויסגערעדט?
(מע ברענגט אַרײַן פרישטיק, יאנוש קומט צוריק)

פאני יאָוויאַלסקי:

(צום מאַן אפארט)

גיי נישט צו צו באַענט, ווייל דאָס איז עפעס א מה'יעשהגיק.

פאן יאָוויאַלסקי:

וועט זיין נאָך אמוזאנטער.

קאמערדאַמע:

איד ווייס נישט, צי די-אַ שפאסן וועלן זיך גוט ענדיקן.

יאנוש:

איד נאראנטייר דעחפאר. ער איז אביסל תוצפתודיק, אָבער צוליב דעם נאָך
לעבערלעכער.

קאמערדאַמע:

אז ער וועט נאָך דעם וויין אויסמרינגען!

יאנוש:

כ'האָב געהייסן צוגיסן וואסער.

לודמיר:

(פארווכנדיק)

וואָס איז דאָס פאר אַ וויין? דו הערט, דו אלמער כינמשיק?

פאן יאָוויאַלסקי:

(ערנסט צו פאני יאָוויאַלסקי)

כינמשיק!

פאני יאוויעלסקי:

זעסט שוין, אז דאס איז אז אוואנטוריסט.

פאן יאוויעלסקי:

דאס איז אינגלענדישער.

לודמיר:

איז ניט נישט אינגלענדישן.

(צו דער קאמער-דאמע)

הערסט, שליסערין, נעם צו דעם-א וויין, און ברענג אנדערן.

קאמערדאמע:

C'est impertinence*

פאן יאוויעלסקי:

נעם, נעם.

קאמערדאמע:

איך האב נישט ברעה לענגער צו פארבראגן אועלכע שפאסן.

לודמיר:

וואס הייסט דאס? צי האבן אויך דא ווייבער זייער דעה?

(די קאמער-דאמע נעמט צו דאס פלעשל און ברענגט אינגיכט אן אנדערס)

פאן יאוויעלסקי:

פאליגן אין דער נאָז, ווי עס זאָגט א שפּריכוואָרט —

יין האָבן, זיין האָבן, ליכטיקסטער האָר.

לודמיר:

בלוועל באַהר נעמינען א מיטל דערצו.

קאמערדאמע:

וואס פאר א מיטל וועסטו נעמינען, מסורפער יינג? — איך שליס מיר אויס

פון דער פראַסטאָצקער פארוויילונג, וואס האָט זיך אויסגעפיקט אין קאָפּ

פון א ווייהדיקן קאנדידאט אויף אַ מיטגליד פון דער פאמיליע יאוויעלסקי.

איך באַדויער בלוין, וואס ב'האָב עס גלייך נישט געמאָן!

Tres humble servante**

פאן יאוויעלסקי:

כעסער שפעטער, איידער קיינמאָל.

קאמערדאמע:

(פון טיר)

פאר אייער געדריקייט איז שוין סייזוי צו שפעט.

(גייט אועק)

* דאס איז חוצפה.

** זייער דערנידערקט דינסטמיידל!

סצענע II

די זעלבנע, און דער קאמערדהאזמע

*

לודמיר:

וואָס זאָל דאָס אלץ באַרויטן? — נאָך שייַטקע!
(זײַ שטורקען זיך איינאַנדער מיט די עלנבויונגס, ענדלעך גייט דער קאמערדער
און ברענגט)

פאַן יאָוויאַלסקי:

איר וועט דערלויבן, ליכטיקסטער האר, צו מאכן אײך א באַמערקונג, אָדער
ליכטיקער, זאָגן אַ שפּריכוואָרט:
פון עסן און טרינקען אריבער דער זעם
ווערט דער שכל נישט פעם.

לודמיר:

אַ בייקע!

דער איז לאנגע יאָרן שטאַרק. — אָבער סױס נאָך געענטער,
אַלטימשקער.

ווער ס׳איז אויפן טרונג נישט קארן,

פאַני יאָוויאַלסקי:

גייט אַכטונג, פאַניע יאָוויאַלסקי.

פאַן יאָוויאַלסקי:

מאַכט זשע אינגז נישט קאליע די פארווילונג, ווייכער.

לודמיר:

וואָס זענט איר אלע?

פאַן יאָוויאַלסקי:

איינערע הויפלייט.

לודמיר:

ווער ביסטו?

פאַן יאָוויאַלסקי:

דער גרויסער קרוין-קאנצלער.

לודמיר:

דער קאנצלער, וואָס איז דאָס אויגנס?

פאַן יאָוויאַלסקי:

דאָס איז דער עפענדי פון דעם שטעמפל און דער סטרוזש פון די לאַנד-
געזעצן.

לודמיר:

צי דו הייצסט דעם אײזן מיט די געזעצן, וואָס דו רופסט זיך סטרוזש?

פאן יאָוויצלסקי:

דאָס איז נישט ביי אונדז, ליכטיקסמער האר...
(אפארט)

אַן אויסגעצייכנט שוסמערל!

לודמיר:

און וואָס שטעמפלסטו מיין שטעמפל?

פאן יאָוויצלסקי:

אַייערע באפעלן.

לודמיר:

כאַוויץ יאָלסט אלעמען אָפּשטעמפלען די קעפּ.

פאן יאָוויצלסקי:

צי וואָס דאָס?

לודמיר:

ס'די אלע קעפּ זאָלן זיין אינגער איין אָפּצייכן, מיין אייגענעם; אָן דעם
האָרם אָפּצייכן, וועט מען זיי אראָפּהאַקן.

(צו יאָנוש)

און דו, וואָס פּינגסט זיך אויס, ווי יענע מאַלפּע, וועלכע כ'האַב אַמאָל געזען
אין דער בודע אויף דער קראַקאוואָסע*?

יאָנוש:

העפלעכקייט איז דאָ אַ געזעץ.

לודמיר:

פאַר דיר, דינער; נישט פאַר מיר, דעם האַר. וואָס ביסטו?

יאָנוש:

(צו יאָוויצלסקין)

דאָס איז זייער נישט העפלעך.

פאן יאָוויצלסקי:

מען מוז אביסל לידן צוליב דער אלגעמיינער פארוויילונג.

ווער ס'ווייז אַ לויטערע יוד,

מוז זי אָפּשווימען אויך. —

איבעריקנס געדענק אז דאָס איז דאָס שוסמערל קורעס.

יאָנוש:

אויך בין דער גרויסער אָסמייסמער**

* פאַרשטאַט אין לעמבערג.

** אַן אילוויע צום אַמט פון אַ תּלּוּן, וועלכער האָט אַמאָל געטראָגן דעם נאַמען
מייסער.

לודמיר:

וואָס איז דאָס אַוויגס נאָך און מיינסטער? — פארוואָס: אָך? צי דערפאר,
ווייל דו ביסט דער מיינסטער.

פאַן יאָוויצלסקי:

דאָס איז אן אמט, ליכטיקסטער האר.

לודמיר:

וואָס זשע מוזט ער?

פאַן יאָוויצלסקי:

ער גיט אכטונג, אן אלץ אין הויף זאָל זיין אַנשמענדיק.

לודמיר:

און דו גיסט זיך דערמיט אן עצה.

יאָנוש:

אַווי איז עס.

לודמיר:

ביסטו א גרויסער מענטש! וואָס נאָך מוסטו?

יאָנוש:

איד שמעל פאָך אלע די, וואָס ווילן זיין ביים הויף.

לודמיר:

וויאזוי שמעלסטו עס פאָך?

יאָנוש:

איד זאָך אייד, ליכטיקסטער האר, ווער ס'איז דער אָדער יענער און ווי ער
הייסט.

לודמיר:

און דו זאָגסט: א גוטער צי א שלעכטער, א קלונער צי א נאָך, א לאַמער
צי אן אָרנטלעכער?

יאָנוש:

גיי, דאָס זאָך איד נישט.

לודמיר:

ביסטו זייער א קליינער מענטש. — און וואָס נאָך ביסטו?

יאָנוש:

נאָך?

(נאָך א קורצן שוויגן)

איד בין דער עפענדיג פון די פינגאנסן.

לודמיר:

פון די פינגאנסן? הא! האסטו עס מיר אוועקגעלאקנט מיין פלומעקל.

— רוק זיד אָפּ פון מיר, ווייל איד האָב נאָר אַביסל זילבערמיניץ אין קעשענע. —

(צו זיד)

וואָס אַן אמת, ערשט וועט ער זיך מיט מיר טיילן. —
(צום קאַמערער)

און דו, וואָס לאַסט און רעדסט נאָרנישט, האָסט איד צוויי אמתן?
קאַמערער:

איד בין דער גרויסער קאַכמיסער און דער מלחמה-עפענדי.
לודמיר:

א! צו דער קיד און צו מלחמה — וצו איינגעהאקטן פלייש, הייסט עס,
צו איינגעהאקטן פלייש. — קיין מלחמה וויל איד נישט.

פאַן יאָוויאַלסקי:

זיער פיין, ליכטיקסער האר; ווי אַ שפּרימוואָרט זאָגט:
ווען די פּאַנעס פאַר די קעפּ זיך נעמען,
הייבן ביי די פאַרזאַכעס די האָר אָן ברענען.

לודמיר:

באמת?

פאַן יאָוויאַלסקי:

די פּאַנעס פאַרקאָכן א קאַשע אין סאָפּ,
און ס'בריען מיט איר זיך די פאַרזאַכעס אָפּ.

לודמיר:

אַבער די קיד האָב איד ליב — זעץ זיך קעכער. — און קאַסט דו נומ?

קאַמערער:

איד קאָד נישט, דאָס איז נאָר א טיפל.

לודמיר:

דו מוזט קאָכן. — אַבער הערט נאָר, וווּ איז דער קרוינישער שכל?
מיינסטער?

פאַן יאָוויאַלסקי:

אַז אַמט איז נישט פאַראַן.

לודמיר:

ווער זשע וועט האָבן פאַר אונדז שכל?

פאַן יאָוויאַלסקי:

דער, וועמען איר וועט באפעלן.

לודמיר:

כ'האָב ליב צו זיין נעלויסט, צי איז פאַראַן א קרוינישער לויבזאַגער?

פאן יאָוויצלסקי:

דער-אָ אמט איז פאראן פון זיך אליין ביי אלע אמטן...

לודמיר:

ווער זענען די דאָזיקע פרויען? און יענע, וואָס האָט זיך צעבריקעוועט?

פאן יאָוויצלסקי:

סולטאַנשעס.

פאני יאָוויצלסקי:

איר וועט דאָך נישט, אייער גנעדיקייט, באוויליקן...

לודמיר:

מיינע ווייבער?

פאן יאָוויצלסקי:

אזוי איז עס.

לודמיר:

אז דריי!

יאָנוש:

דריי תמיד אומצעשיילטע.

לודמיר:

כלויל בלוז איינע.

יאָנוש:

דאָס קאָן נישט זיין, אזוי איז דאָס געווען.

פאן יאָוויצלסקי:

יעדיעס לאנד לויט זיין מנהג.

לודמיר:

דריי! א קלייניקייט! מיינ מיינסטער האָט געהאט איינע, און נאָט זאָל זיך

דעחבארעמען...

(שטרענג, אויפשטייענדיק)

ווער האָט דערמאָנט וועגן דעם מיינסטער?

פאן יאָוויצלסקי:

קיין הויפלינג וועט אַזעלכעס נישט טאָן.

לודמיר:

(זיך ווידער זעננדיק)

נים זשע אָן וויין.

(אויסטריןקענדיק)

און אויבט פאָרנעמט זיך — כלוועל איבערבלייבן מיטן ווייב;

(אַנווייזנדיק אויף העלענען)

מיט אַם דער.

יאנוש:

(צו יאווילסקין)

דעררויף קאָן מען נישט דערלויבן.

פאן יאווילסקי:

אָבער פאַרוואָס, פאַרוואָס?

(זיי רעדן צווישן זיך, יאווילסקי שיינט צו האָבן אַ פאַרקערטע טיינונג, בעת לודמיר רעדט אין דער צווייטער זייט מיט העלענען)

לודמיר:

(אפארט צו העלענען)

באַוויליקט צו בלייבן, שרעקט אייך נישט, איך פארשטיי זיך אויף די גרענעצן פון אַ שפּאַס און דער פליכט פון אַטמונג. מיך האָבן נאָך קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט צווישן זיך, אָבער אונדזערע נשמות פאַר-שטייען זיך שוין.

העלענע:

וואָס איז האָס? וואָס פאַר אַ שפּראַך?

לודמיר:

איך דעררועג זיך צו בעטן וועגן אַ מינוטיקן שמועס. איך בענמש די הינט-לען, וועלכע האָבן מיר געגעבן די משגלעכקייט צו באַקענען די שיינע העלענע.

העלענע:

איך בין אזוי פאַרווונדערט, אַז עס פעלן אויס ווערטער...

לודמיר:

דאָס וואָרט איז אַ פּוסטער קלאַנג; די נשמה פאַרמאָגט אַ געהיימערע שפּראַך, און אויף דער שפּראַך האָבן מיר שוין, פּאָני, לאַנג גערעדט.

העלענע:

וואָס פאַרלאַנגט איר?

לודמיר:

באַאומרוויקט זיך נישט צוליב מיין אַדאַפּטירטער ראַל און בלייבט.

(הויר)

נו! נאָך אלץ דאָן?

(זיי גייען זיך פּאָנאָדער)

יאנוש:

אָוועקגיין קאָנען מיר נישט.

פאן יאווילסקי:

קומט.

קאמערהער:

מיר בלייבן, משמעות.

לודמיר:

צון אלרי רוחות! ארוים! ארוים, זאג איד!

פאגני יאווואלסקי:

פאגני יאווואלסקי, פאגני יאווואלסקי, זייט פארוויכטיק, אייער גנעדיקייט!

פאן יאווואלסקי:

(צו זיין טיר)

ס'קלינגט נישט די קאסע פון זיך אליין,

אויב זי טרעפט נישט אויף קיין שטיין, — פאגני אַבמייסמער.

יאנוש:

דערלויבט, גנעדיקער דער.

פאן יאווואלסקי:

איד האָב געזאָגט, אז גיין.

לודמיר:

ארוים, ווייל שמיץ!

(כאפט אַ בענקל)

פאן יאווואלסקי:

(ביי זיין טיר)

האַסו נישט קיין וואָפּן—

שאַט קעמפן גיין שלאָפן.

יאנוש:

(אַפטרעטנדיק)

דאָס איז משהגעט! דאָס איז שוין צופיל! דאָס איז אַ שרעק!

(לודמיר גרייפט אַן מיט דער שטול. — יאנוש טרעט אַפּ הינטערן קאמערהער,

און דער קאמערהער הינטער יאנוש, און אזוי ביז יענער זייט טיר. דער קאמער-

הער הורט איבער, אַפטרעטנדיק, יאנושעס יעדעס וואָרט — יאווואלסקי לאַכט).

פאן יאווואלסקי:

איצט וועלן טיר ואַיך גיין, אָבער כאַפּן אַ קוס דורך אַ שפּאַרוגע. —

ב'האָב שוין לאַנג נישט אזוי געלאַכט.

(גייט אַוועק)

III מצענע

לודמיר, העלענע

לודמיר:

איד פאַרשטיי זייער גוט אייער פאַרווונדערונג, אָבער איד וועל לייכט

אַ סוף מאַכן צון איר, ווען כ'וועל זאָגן, אז איד האָב טיך כלוין געמאַכט

שלאַפּנדיק אין גאַרמאָן, ווען פאַן יאַנוש איז געפאַלן אויף דעם אַרצײַגליק=
לעבן געדאַנק צו מאַכן אַן אַרעמען וואַנדערער פאַר אַ ציל פון שפּיל און
חוזק.

העלענע:

אַזעלכע זענען כּמעט תּמיד אַלע זײַנע חמוצאות, אַזאַ איז תּמיד זײַן פּרײַז=
לעבקיג; תּמיד מוז עמעצער פאַר איר צאָלן. צום אומגליק איז דער זײַ=
דעניו, כּדי צו האָבן פאַרוויילונג, גישט ישמאַרק איבערקלײַבעריש אין ד=

מיטלען דערצו.

לודמיר:

איר* וועט אַוודאַ זײַן אײַנשטימיק מיט מיין מײַנונג: אַז אין די אױגן
פון דער נשמה, וועלכע זוכט די געאַרמע עסעמישע שײַנקײַט, רײַסט
אונז אַרױס יעדער קלאַפּ אײַן דעם קײַט־רונג, וואָס פאַראײַניקט דאָס
עסצענעטרישע גלופיקע געפיל מיט דער ראַד, וואָס דרײַט זיך לײַדנשאַפט=
לעד אין דעם שמח פון מאַטעריאַליזם — פונעם געפיל פון יעדער מין
בענטשאַפט, יענעם זונאוּפּגאנג פון דער געטלעכקײַט.

העלענע:

אַזױ איז עס אין תּוד. וויפּל מאַל האָב איר עס זיך אױססאָהאַלטן, כּיין
אַלײַן אַנטלאָפּן פון זיך פאַר די קאַלמע קאַנמורן פון די מאַרמאָרגע וועגן,
אין וועלכע די געזעלשאַפּטלעכקײַט האָט מיר געשמידט אין אַ בלײַערנער
קײַט.

לודמיר:

איר מיין, אַז יענע „זײַן“, וואָס זירקט אין דער מאַטעריעלער סטרוקטור
פונעם פאַן יאַנוש, איז באַדעקט געוואָרן אין דער פּרימיטיווער אַנטוויק=
לונג פון פאַרשמענדלעכקײַט, ווי מיט עפעס אַ שמויב פון פּלאַכע אַפּ=
קלאַנגען פון דער אַנטאַפעוודיקער וועלט.

העלענע:

ער איז בלוז אַ טלײַענדיק פּלעמל פון אַ קאַנעז, אַ גישט געלײַטערטער
שטראַל פון דעם פּײַער, דעם קוואַל פון דער גישט דערנרונטעוועטער אײַ=
ביקײַט. — עס שײַנט, אַז נאָר צוליב פּלאַסטישקײַט איז ער אַוועקגע=
שמעלט געוואָרן דורך דער האַנט פון דער נאַטור אײַנעם לױף פון דער
צײַט.

* לודמיר וויל נישט אַהן זײַן אין העלענעס אױגן, דערפאַר באַנוצט ער יענעס, איר
אײַגנטומלעכן מליצהדיקן און געקײַנצלטן אופן פון אױסדריקן זיך, וועלכער איז
צײַפּנוײַז בפרוש אומפאַרשטענדלעך.

לודמיר:

איצט איז נעקומען מיין ריי אונטערצומוקן זיך אינעם מומנעם ים פון פארווונדערדיגן.

העלענע:

דורך וואָס פאַר אַ סיבות האָט דער סאַלוועראַט געהאַט אַרויסצוראָפן דאָס שפּיל־בינדל פון אַזאַ רעזולטאַט?

לודמיר:

אַט דאָס איבערניסן די שמריכן פון דער נישמה אין דעם ווייכן קלאַנג פון דער שפּראַך, מיט וועלכער איר באַוויליקט צו צערמלען מיין אויער, אַנטרעקט מיר אין אייך, פּאַני, אַ וועזן, וואָס איז באַשאַנקטן מיט אַן אוצר פון העכערע השגות. ווי אַזוי זשע געשעט דאָס, אַז פאַן יאָנוש, וואָס זיין גייסטיקע יעמפּקייט דריקט אים צו צו דער ערד, ווי אַ מילשטיין, האָט זיך דערוועגט אויפצוהייבן אַן אויג פון באַגער צו אייער דערהויבן־קייט? — און נאָך מער, ווי האָט ער געקאַנט באַקומען פון אייערע ליפּן דעם רוזיקן שמראַל פון האַפּענונג?

העלענע:

נישט פון מיינע ליפּן, ליידער! איר האָב אַ שמיפּמאַמע — מער דאַרף איר נישט זאָגן — איר בין עלגט — פון וויגעלע־אַן אַן אַ מומער, גיי איר אַרום אויף דער וועלט אַן ליכט און עצה. דער ערשמער אויגנבליק ווידער האָט אייך אַוואַרטי איבערצייגט, אַז איר בין איבעריקנס אַרומגערינגלט פון גומע מענטשן; אָבער בלויז מיט גומע, וועלכע זענען גוט איר פאַר די שלעכטע.

לודמיר:

(מיט אויפריכטיקער גערירטקייט)

אַן זאַהגעוויריקער דערצייג פון אַ מיטער האָט איר אָנגעהויבן אייער לעבנס־וועג, עלגמע העלענע. — ווער זשע קאָן אייר נעמען פאַר אומגוט דאָס פאַרשע פאַרשמעלן זיך זאַכן...

העלענע:

מיט וואָס זושע איז עס פאַלש?

לודמיר:

ווען עס וואַלט פאַלש זיין. — אַ יתומה הייסט עס — צווישן אייגענע, אָבער אינגאַנצן פרעמדע.

העלענע:

ליידער!

לודמיר:

אויך מיינע ליפּן האָבן קיינמאַל נישט אַרויסגערעדט: „פאַמער“, אויך

נישט: „מוסער!“ כלבין איר א יתום, פון קינדווייז אן גי איר אלײן אין
העם לעבן. העלענע! זייט מיר מוחל מיין דאזיקע אינמיטלעכקייט, אָבער
אָפּהאַחציק, אָפּהאַחציק רעדט איצט צו אייך מיין הארץ — העלע
לענע, נעמט מיר צו פאַר אייערן אַ ברודער — מיינע עצות קאָנען צונגן
קומען — כּהאַב מער געווען די וועלט, כּהאַב זי מער הערקענעם.

העלענע:

ווער-זישע זענט איר, מערקווירדיקער גענעטש? פון וועלכער פינצערער
נאָכט רעדט צו מיר ארויס די שטימע, וועלכע איז מיר באַקאַנט בלויז
דורכן פאַרגעפיל?

לודמיר:

(אפארט)

זי איז מיר אַ שאָד. — מע זעט, אז זי האָט צו פרוי די מוסער פארלוירן.
אַ פאַנגעס, פאַנגעס! בעסער וואָלט איר גאָרנישט ליינענען, איידער שלעכט
ליינענען.

העלענע:

(אפארט)

עפעס א סוד דריקט אים אויפן האַרצן, דריקט אים צו דאָס מניל מיט
אַ שטיין.

לודמיר:

ווער איר בין, פרעגט איר? — אַד, ווען איר אלײן וואָלט דאָס געקאָנט וויסן!

העלענע:

ווערסער קומט אויסגען פשוטע, צוזאמענגעפלאַכטענע — ווערן א יע-
שעניש.

לודמיר:

וואָס איז דען אויף דער-אָ וועלט נישט קיין רעסעניש?

העלענע:

יעהנפאלט האָט איר נישט אין קיין פאַסיקער טראַכט אַרומגעוויזט?

לודמיר:

נישט אין קיין געוויינלעכער, אָבער מעגלעך, אז וואו דער פאַסיקסער, ווייל
דאָס איז געווען די מאַכט פון אַ בעמלער.

העלענע:

אז איר זענט דאָס פאַסע?

לודמיר:

ניין, כּהאַב זיך שלעכט אויסגעדריקט, קיין בעמלער בין איר נישט, נאָר
אַ אַרעמער.

העלענע:

אפשר דאָרפֿט איר הילף?

(האַסטיק צום טיש)

איר דערוועג זיך נישט... נישט קיין סך... אָבער באַוויליקט.

(שטרעקט אים געלט)

לודמיר:

זענט איר, הייסט עס, אַ גוטע, העלענע? — ווי שיין איר זענט איצט! אָבער

קיין געלט דאָרף איר נישט — איר דאַנקט איר, איר דאַנקט איר הונדערט

מאַל.

העלענע:

(בעטנדיק)

איין יתום דעם אַנדערן.

לודמיר:

ניין, ניין. אָבער אַזוי פאַר אייערע וועט קיינמאַל נישט אויסגעלאָשן ווערן

אין מיין געדעכטעניש — קיינמאַל נישט.

(קוקט איר אין האַנט)

IV פּצענע

העלענע, לודמיר, יאַנוש

יאָנוש:

פּאָנע העלענע, וואָס באַדייט דאָס?

לודמיר:

איר פּרעג, וואָס הייסט דאָס איבערהויסן דעם האַר סולטאַן דעם שמועס

מיט דער האַרין סולטאַנשע?

העלענע:

גרויסער אַכמייסטער, אייד אין באַפאַנגט דער ווילן פון מיינע עלטערן.

יאָנוש:

איז עס איר אַזוי געפּעלן געוואָרן?

העלענע:

איר בעט צו געדענקען, אַז איר פון אַליץ אויפן באַפּעל פונעם זיידן אין

אויף דער ביסע פונעם פּאַן יאַנוש.

יאָנוש:

(באַצוווינגנדיק זיך)

איר בין דער אַטמייסטער; צו מיר געהערט דאָס אַכטונג געבן, מע זאָל

נישט פּאַהרעכען קעגן דער אַנשמענדיקייט.

לודמיר:

איד דאָס דיר, מו אָן דעם הוט און גיי ארויס אויף יענער זייט מיר.

יאָנוש:

איד אויף יענע זייט מיר?

לודמיר:

אויך דאָס פענצטער איז אָפּן.

יאָנוש:

(איינהאלטנדיק דעם כעס)

באָווייליקסט צו דערלויבן, ליכטיקסטער האָר, צו זאָגן איין וואָרט אָט דער פּאַני.

לודמיר:

רעד, אָבער שנעל.

(גייט אָפּ אין דער טיף פון דער בינע)

יאָנוש:

פּאַננע העלענע, וואָס מוט איר? פּאַרוואָס גייט איר נישט אוועק פון דאָנעו?

העלענע:

ער וויל מיך נישט אָפּלאָזן.

יאָנוש:

אָבער דאָס איז אומאַנשטמעדיק.

העלענע:

איר האָט עס אַליין פאַרלאָנגט.

יאָנוש:

אָבער איצט פאַרלאָנגט איר שוין נישט, און כּוואַלט שוין לאָנג איבערנע-
ריסן דעם-אָ שפּאַס, וואָס איז שוין צו ווייט אַוועק, ווען נישט פּאַן יאָ-
ווואַלסקי, וועלכן מיין ענטמת-גפּוש פאַרווילט מער, ווי דער האַזיקער בלומר-
שטער שומר.

העלענע:

און וועלכער וואָלט גענומען פאַר זייער אומגוט דאָס איבעררייסן די ראָ-
זיקע אומשוילדיקע פאַרווילונג אָן זיין ספּירושן באַפּעל.

יאָנוש:

אומשוילדיקע! אָבער זי ווערט אַ פּולשטענדיק שוילדיקע.

העלענע:

איד זע עס נישט איין.

יאָנוש:

אַיז ערגער פאַר איר.

העלענע:

ניכער פאַר איר.

לודמיר:

ס'וועט שנעל א סוף נעמען?

יאנוש:

פאנגע העלענע. איד ניי צרויס פון די כלים — איד מין געוואָרן און אָב-
יעקב פון חוזק

העלענע:

וואָס זשע קאָן איד העלפן?

יאנוש:

נישט דערלויבן אָס דעם פראָסטאָק אַזויפיל אינמיטקייט.

העלענע:

ער איז לחלוטין נישט קיין פראָסטאָק.

יאנוש:

פאָלשזאָל בעסער, און איד מוז נאָך שפּילן די קאָמעדיע.

העלענע:

אייב איר שעצט דעם זיידענינס פריינדשאַפט.

יאנוש:

געפעלט איר, הייסט עס, דאָס שוסטערל קורעק?

העלענע:

פאָניע יאָניש!

יאנוש:

ער געפעלט?

העלענע:

מיט וואָס פאר אַ רעכט שמעלט איר די פראַגע?

יאנוש:

מיט דעם רעכט, מיט דעם רעכט, וואָס איר לייב אייער גנעדיקייט, וואָס
ואיר וויל מיט אייך חתונה האָבן, וואָס אַזעלכע קאָנגע שמועסן אויג אויף
אויג מיט וועמען דאָס זאָל נישט זיין, קאָנגען מיט בשום אופן נישט געפעלן
ווערן.

העלענע:

איר האָט דאָך עס אַליין געוואָלט.

יאנוש:

כ'האָב געוואָלט, כ'האָב געוואָלט... הלואי וואָלט איר קיינמאָל נישט גע-
וואָלט.

לודמיר:

פארנעם זיך, אָך און מיינסטער!

יאנוש:

באָרד באַרד.

לודמיר:

צון אַרד וויסמע שוואַרצע יאָר!
(נעמט אַרויס דעם פּאַלאַש)

יאנוש:

(שנעל זיך צוריקצוענדיק)
וואַרט נאָר, די הילמאַן!

לודמיר:

אַרויס!

יאנוש:

(זיך אומקערנדיק פון הינטער דער טיר)
פּאַנע העלענע!

לודמיר:

ווידער!

(יאנוש גייט אַרויס)

V פּענע

העלענע, לודמיר

העלענע:

כ'סאָן מיר באמת נישט איינהאַלמן איצט פון געלעכטער. ער האָט זיך אַליין
פאַרפלאַנטערט אין זיינע נעצן. — זאָל ער היצן און זיי, דערמיט לבל-הפתות
לאַמיר זיך נוקם זיין פאר די מויוונטער אומאַנגענעמלעכקייטן, וועלכע איר
האַב צוליב אים געליבן, און זעלכע פאַרסמען ביטער די ליכטיקע פרוי-
לינג-מעג פון מיין לעבן.

לודמיר:

אויך איר זאָלט זייער באַדויערע, ווען פאַן יאָוויאַלסקי וואָלט אַ סוף גע-
מאַכט צום דאָזיקן שפּאַם.

העלענע:

אַ! די האַזיקע מורא קאָן נישט מאַכן קלאַפן דאָס האַרץ. — דער זיידעני
ענדערט נישט אַזוי לייכט דעם קעגנשטאַנד פון זיינע פאַרוויילונגען. דאָס
איז שוין נישט דאָס ערשטע מאָל, וואָס שיר נישט אויף די קני מוזן מיר
אַלע בעסן, ער זאָל איבערדייסן אַוועלכן ס'איז שפּאַם.

לודמיר:

קאן איד הייסט עם אריינלאָזן אין מיין נשמה די האַפּענונג, אז ווי וועלן זיך נאָך פּאַרוויילן מיט מיר דעם גאַנצן טאָג?

העלענע:

דאָס שטייט אויסער יעדן שטח פון אימזיקערקייט.

לודמיר:

זע איד נישט דערזיכער קיין נויטווענדיקייט אויפצורעדן דעם סוד, אָן איד בין נישט קיין שוימער, וואָס האָט וואָלט קאַליע געמאַכט די פּאַרוויילונג פונעם ננעדיקן זיידעניו.

העלענע:

איד מיין אויך, אָן ס'איז נישט אַ די נויטווענדיקייט. דערביי וועלן איד מיר אַלס רעוואַנאָש, אויפמוטערנדיק די פרייד, אַפּקילן מיט איד טוי די היין פון דער נשמה. — אָבער צי מעג איד פּרעגן, ווי איד הייסט?

לודמיר:

לודמיר.

העלענע:

(אפארט)

אַ פּרעכטיקער גאַמען!

לודמיר:

וואָס שייך דעם, פון וואָנען איד בין, ווער איד בין, וואָלט איד האַרפּן האָבן אַ סך צייט אויף צו דערציילן וועגן געשעענישן, וואָס זענען וויכטיק בלוז פאַר מיר אַליין. און אינגיכן וועט זיך אומקערן יאָנוש, וועמען עם הייבט אָן צו פייניקן איינפּערזעליכ.

העלענע:

אויפּערזוכט? אפשר — אַלץ בעסער.

לודמיר:

צי וואָלט מיר נישט קאָנען אַריינגיין אין גאַרמאָן אַביסל אַפּצורוען?

העלענע:

פאַרוואָס נישט — דער גאַרמאָן איז פאַר די פענצער — אַם דורך דער פיר.

לודמיר:

(אויסשטרעקנדיק אַ האַנט)

איד בין אייך!

העלענע:

אויפּערזוכט! דאָס וויילט מיר.

(זי גייעט אַפּ דורך דער מיר לינקס פון די שווישפּילער)

סצענע VI

יאנוש

יאנוש:

(אליון טוט א קוק, דערנאך גייט ער אריין)

נישטאָ — וווּ האָבן זיי זיך אַהינגעמאַן? — אַ מאָדנע זאָר!...

(עפנט די רעכטע טיר)

נישטאָ...

(קוקט דורכן פענצטער)

אַ! אָט זענען זיי אין גאַרסן. דערלאַנגט איר די האַנט... פאַמיליער... ניין...

מע קאָן דאָ פון זינען אַראָפּ.

(גייט אַרום)

די פאַנגע העלענע זאָל מיר מוחל זיין, אָבער זי איז פאַסאַל אומפאַרזיכט.

סוק... צו ווייט דערפירט זי דעם חשק צו פאַרוויילונגען... אויב בלוז צו

פאַרוויילונגען...

(ביים פענצטער)

און זיי שפאַצירן זיך — שפאַצירן — און איר דער גאַר שטיי דאָ, אַ גאַר

מראַץ מיין חכמה.

(גייט אַרום)

„איר האָט עס דאָר אַליין געוואָלט“ — אמת, און ביהאַב געוואָלט, אָבער...

(ביים פענצטער)

אַ! אַ! — זיי בייגן זיך צו איינער צום אַנדערן... לאַבן!

(גייט אַלעמאל שנעלער)

זיי לאַבן... ווי נאָט איז מיר ליב, זיי לאַבן... און אַלע זענען וואַיסיק... און

אַלע...

סצענע VII

יאנוש, קאמערדאמע

יאנוש:

אד, פאַני, גנעדיקע פאַני, האַרציקע, דערבאַרעמט זיך, גיט אן עצה, ראַמע-

וועט — וואָס טוט זיך דאָ, דאָס איז נישט איבערצופאַרן!

קאמערדאמע:

איר האָט עס אַליין גע-

יאנוש:

אַלע האָבן זיך דאָס וואָרט געגעבן מיר דאָס זעלבע איבערצוהוהן.

קאמערדאמע:

מיין ערשטער נאָטוועליקער מאן, נענעראל=מאַיאָר טון, דאָס איז נעווען
אַ מענטש מיט כאַראַקטער..

יאָנוש:

וואָס זשע וואָלט ער, גנעדיקע האַרציקע פּאַני, נעטאָן איז אַזאַ פּאַל?

קאמערדאמע:

ער וואָלט גאָרנישט נישט נעטאָן, ווייל זייענדיק לויטן כאַראַקטער אַ באַ-
דאַכטער, וואָלט ער זיך צען מאָל צוריקגעצויגן, איידער לאָזן זיך איין מאָל
פאַרויס. ער וואָלט גאָרנישט אָנגעהויבן. — * C'est cela

יאָנוש:

גנעדיקע פּאַני, האַרציקע, גנעדיקע פּאַני, איד האָב שלעכט נעטאָן, וייער
שלעכט, איד בין אַ נאַר, כוועל נעבן דערויף אַ געשריפּטס; אָבער ס'איז
האָר שוין געשען און ס'לויט אין דעם, ווי אַזוי אַ סוף צו מאַכן צו דעם-אַ-
קאָפּדרייעניש. אַט גיט אַ קוק: די פּאַננע העלענע, די פּאַננע העלענע, וועלכע
איד ליב, שפּאַצירט זיך איבערן גאַרטן אויג אויף אויג מיט אַם דעם
הולטאָי, נלייד ווי קיינמאַל גאָרנישט... נלייד ווי קיינמאַל גאָרנישט.

קאמערדאמע:

זעט נאָר זעט, די ראַמאָנמישע פּאַננע העלענע, וואָס אַלין איז פאַר איר
צו פּלאַך נעווען, האָט פּאַרנעניגן צו שמועסן מיט אַם דעם אַזאָנעלומ-
פּערטן פאַראַבעק. ** C'est extraordinaire!

יאָנוש:

ער האָט אייד, פּאַני קאמערדאמע אָנגענומען פאַר אַ שליסערין.

קאמערדאמע:

נייט אין רחם אַרײַן אַהער העלענען. — *** Nous verrons

יאָנוש:

יאָ, אַרײַנדורפן, אַז ער האָט אַ פּאַלאַש און אים שוין איין מאָל אַ כאַפּ גע-
טאָן צו מיר; כ'בין קוים אַנטלאָפּן, פּאַמעלער.

קאמערדאמע:

מיין ערשטער נאָטוועליקער מאן, נענעראל=מאַיאָר טון, וואָלט געוואָנט:
Ne fait rien ****

* אַט=וואָס.
** דאָס איז אומדערהערט!
*** וועלן מיר זען!
**** דאָס באַדייט גאָרנישט.

יאנוש:

א! א! קוקטן ער האָט איר אין האַנט אַ קויש געמאַן.
(ביים פענצטער)

קאמערדאמע:

דאָס באַדײַט גאָרנישט, אפשר בעט ער בײַ איר עפעס.

יאנוש:

וואָס פאַר אַ בעטן, צום פּינאָל! איר דאַנק, איר האַנט, נעדיקע פּאַני, איר
זע פון דאַנען.

קאמערדאמע:

אין פאַרט וועט העלענע זײַן אייער פּרוי, פּרויער אָדער שפּעטער אַביסל.

יאנוש:

וואָס הייסט „שפּעטער“? דאָס ווײַנשט איר זיך נישט.

VIII סעצנע

קאמערדאמע, יאנוש, קאמעהערער

קאמעהערער:

(אונטערזינגענדיק און אונטערשענצלענדיק, ווי חמיד)

גו וואָס. גרויסער אַכמיסמער, וווּ איז אונדזער סולטאַן?

קאמערדאמע:

זאָגט, וואָס לאַכט איר?

קאמעהערער:

א! אַנטשולדיקט, כּהאַב אייר נישט באַמערקט, באַשע.

קאמערדאמע:

איר ווײַסט נישט, אמת?

קאמעהערער:

אַזוי ווײַס...

קאמערדאמע:

ס'איז דאָ נישטאָ וואָס צו לאַכן, ס'האַט זיך אַרײַנגענוכט אין הויז עפּלס
אַ מענשט.

קאמעהערער:

אַרײַנגענוכטעט? — פּאַן יאַנוש האָט געהײסן אים אַרײַנברענגען, ווײַסט
איר דאָך גאָרנישט, אַז דאָס האָט ער אונדז צוגעגרייט...

קאמערדהער:

הערט, בעט איר איר. אָם דער מענטש, אַ גראַבער נפשׁ בין דער העס-
טער מדרגה, האָט פּונדעסמוועגן געפונען אַ מיטל, איר זאָג נישט געפעלן
צו ווערן, אָבער צו פאַרהאַינטערעסירן העלענען.

קאמערדהער:

אָבער זי פירט דאָך אויס דעמייט בלויז יאָנשעס ווילן.

יאָנש:

האַסן היר! שוין ווידער זי פירט אויס מיין ווילן!

קאמערדהער:

איר האָט דאָך אַליין געוואָלט!

יאָנש:

כ'האָב געוואָלט, כ'האָב געוואָלט ציין אַלרו רוחות! כ'האָב געוואָלט, און נאָ-
רוש געוואָלט, אָבער איצט וויל איר נישט.

קאמערדהער:

איז גוט, הייסט עס, אז סע געפעלט.
(וויל אונטערגיין)

יאָנש:

ביים לעבעדיקן נאָם, פאַניע קאמערדהער, איר זענט דאָך אַ פאַסער.

קאמערדהער:

אַלע שמועסן אַזוי.

יאָנש:

נוצט זשע אויס אייער אויסאַרומעט.

קאמערדהער:

גוט, זייער גוט.

יאָנש:

באַפעלט אייער מאַכטער, זי זאָל נישט פירן קיין שמועסן הינמער פיר
אויגן מיט אָם דעם מענטשן.

קאמערדהער:

אַהאָ! אויג אויף אויג.

יאָנש:

(צופירנדיק אים צום פענצטער)

קוקט זיך צו — קוקט זיך צי!

קאמערדהער:

הא!

יאנוש:

אמת?

קאמערדדער:

צוויי שטיבלעך אין דעם כאפשייטל.
(לויפט ארויס)

פענע IX

יאנוש, קאמערדדאמע

יאנוש:

שטיבלעך! איד וועל אראפ פון זינען, איד וועל אראפ פון זינען... שטיבלעך!
ליצן! — ווען איד וואלט למלהפחות נישט געווען הייסן אנטאן אים דעם
פאלאש — שטיבלעך! פאני געדריקע — פאני טייערע — דערבארעמט
זיך אויף מיר, ניט אן עצה.

קאמערדדאמע:

מיין ערשטער קאמועליקער מאן, גענעראל-מאיאָר מוז, האָט מיר שמענדיק
געלעהנט צו האַנדלען באַדאַכט, און ווען ער וואָלט נישט געווען, ליידער,
צו פרוי דערמרונקען ווערן... איד האָט געהערט אַמאָל וועגן דער שרעקלעך
בער פאַסרונג?

יאנוש:

(קוקנדיק אין פענצטער)

כהאָב געהערט, געהערט, שוין צוויי מאָל, דריי מאָל געהערט...

קאמערדדאמע:

אָבער זיכער נישט מיט אַלע פרטים. אין יאָר 1807 האָבן מיר געגעבן
אין אַ קרעטישעם ביים סאַמע ברעג פון דער ווייסל, ווייל די אייז-קרעס
האָבן בשום-אופן נישט געגעבן קיין מעגלעכקייט אַריבערצופאַרן. — פלוצ-
לינג, אַרום האַלבער נאַכט — אַ געפילדער — אַ פראַסקער, אַ שרעקלעך-
בער רויש וועקט אונדז אויף און שרעקט. — וואַסער! וואַסער! — שרייב
מען... — מיר טוען זיך אַ קאָל... דאָס וואַסער איז שוין אין פירטויז —
אַ שרעקלעך פינצטערע נאַכט. — די דינסט טוט אַ כאַפּ דאָס ווינעלע מיט
אונדזער זונעלע. — זי לויפט אַרויס — שרייב. — מיין ערשטער קאָמוע-
ליקער מאן, גענעראל-מאיאָר מוז, וועלכער האָט אָנגעפירט מיט אַ פראַנ-
צויזשער בריגאַדע, צווייפּעטישעלע do douzieme et

morbleu! לויפט אהיון, *cheval quinzième des chasseurs*
פון וואָנען ס'הערט זיך דאָס געשריי. — איד חלש! — איד בין צו זיך גע-
קומען אויף אַ דערבייאַיט בערגל, ס'איז שוין גשווען מאַג — פון דער
קרעטשמע קיין ישום שפור נישט — פאַרשפאַרמע קריעם...

יאָנוש:

זיי זענען אַרײַנגעקאָנגן אין דער אַלמאַנע!

X סצענע

פאַן יאָוויאַלסקי, פאַני יאָוויאַלסקי, יאָנוש, קאַמערדאַמע

יאָנוש:

(צו יאָוויאַלסקין)

זיי זענען אַרײַנגעקאָנגען אין דער אַלמאַנע, גנעדיקער ווילמוער! דערבא-
רעמט זיך, דערלויבט, אַז האָס אַלין זאָל זיך שוין ענדיקן — כ'סאָן לעג-
גער נישט אײַסהאַלמן.

פאַן יאָוויאַלסקי:

אַ קאָזאָק האָט געפאַקט אַ מאַטער פאַר דער האָנט,
נאָר ס'האַט דער מאַטער צוגעדריקט אים צו דער וואַנט.

יאָנוש:

(בעטנדיק)

פאַניע גנעדיקער.

(צו פאַני יאָוויאַלסקי)

פאַני גנעדיקע.

(צו דער קאַמערדאַמע)

פאַני קאַמערדאַמע.

פאַן יאָוויאַלסקי:

אַבער איר האָט דאָ אַליין געוואָלט.

יאָנוש:

אַ! איד וועל שוין אומקומען, שטאַרבן, אײַסנין מיט אַט דעם אײַבון
„איר האָט אַליין געוואָלט!“

פאַן יאָוויאַלסקי:

(לאַכט)

זיי דו האָסט דאָס ביר געברויזט,

אַזעלכעס שרייגט עס אױס. —

* פונעם 12טן און 15טן פאלק רייטער-שיסער.

** צום טיול!

און האָס אלץ, נישט אַנווענדנדיק עס פונדעסמוועגן צו די אַנווענדנדיקע,
טרענגט מיר אַרויף אויפן זכרון א גשוים משלע.

יאָנוש:

אויב מען וועט מיר מאַרן נישט באַנדאַכן, וועל איך אייביק לעבן.

פאַן יאָוויאַלסקי:

הערמאָזשע, פאַניע יאָנוש...

יאָנוש:

כ'הער, כ'הער.

(אפארט)

אַד, ווען עמעצער וואָלט ערשט אין מיר פון א האַרמאַט אויסגעשאָסן,
וואָלט אד אים אין האַנט א קיש געפאַן.

פאַן יאָוויאַלסקי:

איך חזר איבער, און נישט אַנווענדנדיק צו די אַנווענדנדיקע — כ'הייב אָן.

ס'האַט א מאַלפּע זיך געפרייט, וואָס מענטשן לאַכן,

זען איך גיט זיך איין זיי נאַכצומאַכן.

איינמאַל, ווען די פרייזע פון א וואַגע האָט גענאַסן,

געמט זי וואַרפן, אין א ווינקעלע פאַרשטעלט;

ווי די פרייזע איז אַרויס און האָט די מיר פאַרשלאָסן —

מוט די שמופערקע א נעם זיך צו דער זאך און טוועלט:

דרייט זיך, ווי א מילכלפליגל,

כאַפּט דער פרייזעס מאַהנ-שעפּיק, לייכער, שפיגל

און אין וואַגע פּויש און יונג

שפרונג!

געמט זיך אויפדרייען די קראַנען

לעבעדיק און פלייג,

אַרויף, אַראָפּ, אויף רעכטס, אויף לינקס —

קאַכיק וואַסער שוין פאַראַנען!

וואַרעם, א יחיה, א נגערן, א דערקוויק!

שראַכט די מאַלפּע: ס'האַט געמראָפּן מיר א גליק!

איך זי געמט זיך פּראַווען שטיק,

מוקט זיך אונטער, קערט זיך איבער, אויפן אַרט זיך מיימישע,

אַזשיסע ווערט דאָס וואַסער צעקאלויטשעט.

אַבער — עפעס ווערט צו וואַרעם, כלשון...

עפעס צופיל... הייס!

עמ! א מאַלפּע איך קיין קאַלכ נישט. כלוייס!

זי וועט זיך אן עצה געב
ווי דאס קאכיק וואסער לויפט — די קאך
מיט א פינגערל פארשמעקן, אפשמעלן דעם קאך.
אוי, א בראך!
טוואַך! עם סאָמעמ! שוין קיין צייט נישט אויף קיין עצות,
און די מאַלפע כאַפּט די פּיסלעך אויף די פּלויצעס.
לויפט דאָס קאָכיק וואַסער נאָך זי שנעל,
אַזשע ביו דער שוועל.
ס'איז קיין שפּאַס נישט, ס'ברויט די זיילן...
און, זיך נישט צו פּוילן,
שפרונג אין פענצמער... בעגן! — אַנטלאָפּן!
אין געפּריווט זיך אין געמיט —
בלויז די פינגער אָפּגעברויט! —
תּמיד פּרעפּע מיט מאַלפעס, ווי מיט דער האַנט זיך געמראָפּן.

פּאַני יאָוויאַלסקי:

אוי נאָט אין הימל! וואָס אים ליגט אין קאָפּ!

יאָנוש:

וועמען זשע דאַרף עם מיינען?

פּאַן יאָוויאַלסקי:

טוט אין מיט א קלאַפּ נאָך ווער,

תיכף רופּט זיך אָפּ די שער.

יאָנוש:

איך זע, או דאָס צילט אין מיר.

פּאַן יאָוויאַלסקי:

אוי פּאָן גיב ברענט דאָס הייטל.

יאָנוש:

אזא איז עם די האַנקבאַרקייט פאַר מיינע באַמיונגען צו פּאַרוויילן אייער.

געדיקייט?

פּאַן יאָוויאַלסקי:

זיי נישט בייז, זיי נישט בייז; ווייסט דאָך, אַז איך האָב ליב אַ שפּאַס צו

פּאַן; און חוץ דעם —

וואָס עם פּייניקט מערער,

מאָכט דעם שבל קלערער.

קאַמערדאַמע:

שוין צופיל האָט איר ליב צו שפּאַסן, כ'זאָג עם אָפּגעהאַרציק, איך האָב

ליב צו זאָגן דעם אמת, פּאַמעלעך, העפלעך און אויסדריקלעך. צוליב

א שפאס זענט איר מקריב די אַנשטענדיקייט און אפשר נאָך עפעס מער,
אויב איר דולדעט, אַז העלענע זאָל זיך געפינען אין אַזאַ געזעלשאַפֿט.
C'est mal *

פאַן יאָוויאַלסקי:

(אפארט)

וואָסער איז דאָ פיל,

לאַמיר לאָזן דרייען זיך די מיל.

יאָנוש:

דאָס איז אַ גראַכער יוג, אַ מיטדעםער העפלעכקייט.

פאַן יאָוויאַלסקי:

פּאָנוואָנען ווילט איר, זאָל ער זי האַבן? דאָס פרעגן זיך נאָר ביי די פּראַג-
צויזן פּאַלן פון אויסערגעוויינלעכער העפלעכקייט, ווי דאָס מאַכט אינרן
קלאָר דער פּאַלענדיקער אַנשטראָם.

יאָנוש:

אד!

פאַן יאָוויאַלסקי:

— „זייט מוחל מיר מיין אומגעשיקטקייט, מישפט נישט

אַם שלעכטן,

אַ תּלוי זאָגט צו אַ באַנדיט: כּלכּין תּלוי ערשט פון געכטן“.

— זשעגורט זיך נישט, איר בין דערין לחלוטין נישט געניט —

דאָס איז מיין ערשטע תּלוי, — ענטפּערט העפלעך דער באַנדיט.

פאַני יאָוויאַלסקי:

אד, אייער געדריקייט! אַפּשניצלעך! אַפּשניצלעך!

יאָנוש:

אייער געדריקייט ווילט אפשר נישט, און שוין א שעה צייט שמועסט דער

פאַן קורעק אויג אויג מיט דער פּאַנגע העלענע.

פאַן יאָוויאַלסקי:

מסתמא ווילט עס זי, אָדער ניכער פאסט זי זיך צו צו אייער פאַרלאַנג.

איר האָט דאָך אַליין געוואָלט.

יאָנוש:

ווידער! פאַניע יאָוויאַלסקי! פאַניע האַרציקער! קעניג! חורט נישט איבער

די דאָזיקע ווערטער, „איר האָט אַליין געוואָלט“, ווייל כלזעל פון זיגען

אַראַפּ.

* דאָס איז שלעכט.

פאן יאָוויאלסקי:

איוב צוויי, וועל איך זאָגן: איר האָט אַליין נישט געוואָלט, און העלושע זאָל זיך אָפּזאָגן פון דעם-אַ שפּאַם. אזוי, נישט?

יאָנוש:

נישטאַ קיין ראַטגעט, איך מוז ליידן. אָבער איך בעט זיך צו פאַרמראַכט און ס'זענדט דאָ וואָס אַמאָל ערגער...

פאן יאָוויאלסקי:

וואָס פּרעזענטירן איר, וואָס איר האָט געוואָלט ער דערמאָנט זיך.

יאָנוש:

ער האָט זיך אַ לאַנג געפּאָן איהר מיר מיטן פּאַלאַט.

פאן יאָוויאלסקי:

באמת?

פאני יאָוויאלסקי:

נישט זשע נישט אהין, פאניע יאָוויאלסקי.

פאן יאָוויאלסקי:

ווער האָט אים געגעבן אַ פּאַלאַט?

יאָנוש:

איר האָב געהייסן.

פאן יאָוויאלסקי:

נו, האָט איר דאָך אַליין גע... ניין, ניין, איר האָט אַליין נישט געוואָלט, ער זאָל נישט האָבן קיין פּאַלאַט. אָבער וואָס פאַר אַ קינדערישע מורא! וואָס קאָן ביי מיר זאין הויז, צווישן אַזויפיל מענטשן, ס'זאָל אַ געבעכרום שוסטערל? ער פאַרשפּייט איצט גאַנץ נישט, וואָס עס מיט זיך מיט אים, אָבער ער ווילט מיר נאָך אַליין.

(אפּאַרט)

אין נאָך מער יאָנוש. —

(הויך)

העלושע ווידער איז נישט קיין קינד, זי ווייסט, וואָס זי מיט.

קאָמעדיע:

מיין עהשטער גאַסזעליקער מאַן, גענעראַל-מאַיאָר מוז, האָט געהאַט אַ גע-ווינהייט צו זאָגן: אַ באַווייזן פון נישט דערצינגט אין — מעסיקייט אין אַ שפּאַם. — * Vous comprenez?

* איר פאַרשטייט?

פאן יאָוויאַלסקי:

א שפּאַס איז אַקוראַט ווי זאָלץ —

כאַפּסטו איבער, מאַכסטו קאַלע אַלץ.

דעריבער זאָג איר איר צו, אַז דאָס וועט דויערן נאָך ביז מיטאַג. אָבער
דערפאַר זאָגט איר מיר צו, איבערהויפּט יאָניש, אַז ער וועט זיין אייגענע
נעם פּלאַן...

יאָניש:

אָר, מיינער!...

פאן יאָוויאַלסקי:

זאָרעוודיק איינפירן. איר זאָגט צו? אָנישט איז ביז מאַנגן.

יאָניש:

(קוקנדיק אויפן וויגער)

האַלב איינס — נאָך אַ שעה — נין, זאָל זיין אזוי.

(אפארט)

אָבער דערנאָך וועל איר זיך מיט דעם הולטאַזי פאַר זיין פאַרשטעלכער
הוצפּה אָפּרעכענען.

פאן יאָוויאַלסקי:

נו, ווערט אויפגעלייגטער און העלפט אים צו צו דער פּאַרווילונג, ווייל איר
האַב לייב זיך צו וויילן — יעדע אומפּינקטלעכקייט פון אייער זייט, וועט
דערפירן צום פאַרלענגערן אויף אַ שעה אָט-די קאַמעדיע.

פּענע XI

פאן יאָוויאַלסקי, פּאַני יאָוויאַלסקי, יאָניש, קאַמערהאַמע

יאָניש:

ווי זשע זענען זיי?

קאַמערהער:

כ'האַב זיי פאַרשלאָסן אין מיין צימער.

יאָניש:

צוזאַמען, צוזאַמען?

קאַמערהער:

צוזאַמען.

יאָניש:

צוזאַמען, פּאַניע קאַמערהער! פּאַניע יאָוויאַלסקי, פּאַני קאַמערהאַמע, פּאַ-
ני יאָוויאַלסקי, ער האָט זיי צוזאַמען פאַרשלאָסן!

פאן יאוויעלסקי:

דאָס איז עיין ציביל צופיל. פאָניע יאָן. וואָס צו פיל, און
און מער זינט, ווי עס זאָגט אַ שפּרימוואָרט.

פאָני יאוויעלסקי:

פאָניע יאָן! פאָניע יאָן!

קאָמערהער:

וואָס איז דאָ שאַר אַ ביי, מאַמעלע?

קאָמערהאַמע:

מיין ערשטער גאַטעליקער מאן, גענעראל-מאַיאָר מוז, האָט און יאָר 1807...

יאָנוש:

איז אפשר האָב איך אויך דאָס נעוואָלט? איד בעט איך, איד בעט צימי-
אונטערשעניקסאָן — צי האָב איך אויך דאָס נעוואָלט? איד לונף.

קאָמערהער:

שמיים נאָר! נאָר וואָס?

יאָנוש:

עפענען.

קאָמערהער:

אפשר אַרויסלאָזן?

יאָנוש:

לאָזט מיר.

קאָמערהער:

וואָס פאַר אַ מחותן זענט איך צי מינע שמינגליצעם?

יאָנוש:

דאָ גייט נישט קיין רייד וועגן שמינגליצעם.

קאָמערהער:

וועגן וואָס דען?

פאָן יאוויעלסקי:

איינער קיין איסי, דער צווייטער קיין סטריסי.
וואָרט נאָר, שמיים! דער גרויסער קרוינישער קאָד-מייסטער רעדט וועגן
פייגעלעך, וואָס ער האָט אונראי געפאנגען, און דער גרויסער אָד-מייסטער
ברענגט וועגן זיין האָר דעם סילשאַן מירזא...

מצענע XII

פאן יאָוויאַלסקי, פאָני יאָוויאַלסקי, יאָנוש, קאָמערדהער, לודמיר

(העלענע און די קאָמערדאמע, מוישנדיק עמלעכע ווערטער אין דער־פּיף, קומען אַרויס צוזאַמען)

לודמיר:

איך בין זייער קאָנטענט, וואָס איר זענט דאָ אלע צוזאַמען. גרויסער קאַכ מייסטער, דער האָר וויל עסן — האָס מיטאַג איז פאַרמיט?

קאָמערדהער יאָוויאַלסקי:

נאַכנישט, ליכטיקסטער האָר

לודמיר:

וואָס זישע האַכטו געמאַן בין איצט? כּוועל באַפעלן אַ קיצל טאַן מיט דימען.

(צו יאָוויאַלסקין)

ספרוֹזש פּונעם שמעמפל, ס'גרויע מיך.

פאן יאָוויאַלסקי:

וואָס באַפעלסטו?

לודמיר:

וויל מיך!

(צוט זיך אויס אויף צוויי שטולן)

אָך און מיינסטער! אַ לולקע!

קאָמערדהער יאָוויאַלסקי:

דער ליכטיקסטער האָר רופט.

לודמיר:

(צו יאָנוש)

פאַרגעסט בין בעת דעם דינסט — איך וועל הייסן אין יאָנוש'דיג איינקאַפען, ברענג די לולקע!

יאָנוש:

פאַרשאַלמענער...

פאן יאָוויאַלסקי:

(דראַענדיק)

האַלדע אַ שעה!

יאָנוש:

כ'וועל באַלד ברענגען.

(אפארט)

הולט אי!

לודמיר:

דערום, שטעמפּל-הייטער, זאָג מיר עפעס פּרוּוילעכס, איז איר וועל זיך
כאַפּן אָ דווישן.

פאַן יאָוויאַלסקי:

נישט, ליכטיקער האַר.

(אפארט)

א לוסטיק באַשעפעניש.

(צום זון)

פאַניע יאָן, הערט:

צוליב אַ קלייניקייט קאָן אָפּט צון אַ מחלוקת קומען.

אנומלט האָבן מאַן און ווייב צו שפּאַרן זיך גענומען —

דער מאַן געמענהאַט האָט: וואָס די קינדער זענען שייך,

דאָך זענען זיי צון אומ נישט ענלעך, נו, לחלוטין ניין!

דאָס ווייב: — לויט שיינקייט, וואָל קיין עינזערע זיי נישט שאַפּן,

ווי וואַסערטראָפּן צו איינאַנדער, ענלעך צו דעם פּאַפּן.

אין זייער קריגעריי פּאַרווונדערט האָט איערן האַן,

ווייל אמת זאָגט דאָס ווייב, און ס'מאַכט קיין מענות נישט דער מאַן.

פאַני יאָוויאַלסקי:

אוי, מיין גאָט! וואָס זיין גנעדוקייט רעדט עס אלץ נישט אום!

אַפּשיגעלעך! אָפּשג צלעך!

לודמיר:

(צו יאָנוש, וואָס דערלאנגט אים אַ לולקע, אונקערדיינדיק דאָס פנים)

הובקע* איז דאָ?

יאָנוש:

(דורך די ציין)

ס'איז דאָ.

לודמיר:

בלאָז אונטער!

יאָנוש:

(אפארט)

אד! וואָלט איר דיר אונטערנעבלאָזן, אונטערנעבלאָזן!

* אַזאַ טרוקענער-שוואַם, וואָס מע צינדט אים אָן מיט אַן אַרויסגעשלאָגענעם פּונק, וועלכן מע צעבלאָזט.

לודמיר:

נו, אלטיטשמער! ווייטער! דו דערציילסט שוין — רעד ווייטער!

פאן יאָוויאלסקי:

(צו יאָנוש און דעם קאמערדער)

זעט, וואָס פאר אַן אייגנדרוק עס מאַכט א שאַהפּוּניק ווערמל. די גאַסור
באַפּעלט אַפילו אַ פּראָסטן מענשן צו געפינען א טעם אין מיין שטייגער
רעדן.

קאמערדער:

רעד פעמער האָט פאַרביטן
א קאַראַט אויף א שליסן.

פאן יאָוויאלסקי:

וואָס איז דאָס?

קאמערדער:

א שאַפּריכוואָרט.

פאן יאָוויאלסקי:

אַבער קעגן וואָס וואָנט איר דאָס?

קאמערדער:

קעגן גאַרנישט

(פאן יאָוויאלסקי קוועטשט מוט די פלייצעס).

לודמיר:

עפעס פריילעכס, אלטיטשמער!

פאן יאָוויאלסקי:

(נאָר א קורצן שוויגן)

דריי שמייצען האָט אַ יונגל וויליק צוגענומען —

פאר זיי אַ שמוקל ווורשט באַקומען.

און ווי ער טוט מיט דער מצואה זיך אַ לאַזן,

און געמט זי, ווישנהייק די פּרעדן, שמעקן מיט דער נאָז,

א הונגעריקער שילער קומט אַנטקעגן אָן צו לויפן

און שרייט: ווארט צו נאָך, עס נישט, בצויל עס ביי דיר קויפן

— א חכם! — שרייט דער קליינער באַלעבאָס:

כ'האָב פאַרן ווורשט דריי שמוין ארוינגעכאַפט נאָר-וואָס.

— איז קאַנטן פּינף מיר ניבן. —

מע געמט זיך דינגען. וס'איז געבליבן —

ער גיט אים זעקס, אַז עס;

דער שילער האָט באַקומען אַלץ אין אַין אַוועק.
 גענוי באַהשכונט: אַ פראַצענט אַ פּיינער,
 און דאָך — דער קליינער סיחר מיינער
 באַהאַכט די אויגן לאַזט אַראָפּ
 און קראַצט זיך עפעס שמוץ אין קאָפּ. —
 גישט בלוזן מיט שילער טרעפט זיך,
 אַז מיט אַזאַ סך־הכל ענדיקט אַ געשעפט זיך.
 נאָר אָפּט זיך טרעפט,
 אַז אַ געשעפט
 וואָס דאַרף דעם ווירט באַגליקן —
 דער ווילדער גורל נעמט עס שמוקן.
 דאָס רייכטום גייט צום גרוגט,
 און דאָס פאַרדינסט אין — ווי אין זונג.

פאַני יאָוויאַלסקי:

גרויסער גאָט! ווי אין זונג! וואָס דער פאַן יאָוויאַלסקי טראַכט דאָס אַלץ
 נישט צו!
 לודמיר:
 נו, איצט אין דיין ריי, אָך אין מיססער! וואָס קאָנסטויט טאַצן — זינגען?
 וואָס? — דער האַר פאַרווערט אין זיין לאַנד אַמעט — ווער ס'וועט
 נישט וועלן גוטויליק פּריילעך זיין, וועט דערצו געצוונגען ווערן.

יאָנוש:

איד קען נישט גאָרנישט.
 לודמיר:

ביסט אַ * hebes וואָס?
 (אויפשטייענדיק)
 נו, איד האָב דאָס גענוג זענען.
 (מיט אַן אנדערן טאָן)
 אייערע באַמונגען, מיינע הערן, זענען ליב אַהדועה פאַמעלעך האַרץ.
 איר האָט זיך באַמיט מיך צו פאַרווילן מיט אַלע מיטלען און, האַלמנדיק
 זיך ביים גאָלדענעם מיט, פּוילישענדיק איינגעשמעלט מיינע איבערהאַכט-
 מענישן, וואָס דרינגען אַזויס פון די פאַרהעלעטענישן. נעמט צו, מיינע
 הערן, מיין פאַרציקן האַנט און זייט זיכער אין מיין אומפאַרענדערלעכ:
 חסר אין גינציקייט צו איר.

* (פון לאַטײַן) אַ מיפּט.

(אלגעמיינע פארווונדרונג)

איר ווונדערט זיך, וואָס איר דעד צון אײך מיט אן אנדערן לשון, ווי בײַ
איצט. דאָס צורירן זײך צום פּראָץ ענדערט דעם ימענשאַן. כ׳בײן שױן נישט
דער, וואָס געװען. — װױל, געערמער קאנצלער, דיר איז טעװױס באקאנט
דאָס שפּריכװאָרט:

שמדעק נאָר אײס מיר, גלױב, דײן האַנט,

וועל איר האָבן שױן פארשטאַנד.

(פאן יאָװיאַלסקי, א פארווונדערטער, קאָן נישט אַרױסברענגען קײן װאָרט, צױט
זיך אױף אַ טראַט צוריק, לודמיר נאָר אײס — דאָס זעלבע נאָר יעדן שפּריכװאָרט)

ווען ס'װעט דאָס גלױב דײן דרײַרל דרײַען,

וועט איר דײן קאפּהאַן נעמען קרײען!

אָדער איר פארקערט, קאנצלער מײנער:

איר דעד חכם װערט אַ נאָר,

ווען ס'פארצערט אײס פײן און צער.

ס'איז בעסער אַ פונט גלױב אין האַנט,

אירדער א צענטנער פארשטאַנד.

פאן יאָװיאַלסקי:

(א צעחושטער, ערנסט)

ליכטיקסטער האָר!

(צום װײב)

מאלגאַשע, דאָס איז עפעס אַ גרויסער מענטש!

קאָמעחהער:

(אפארט)

פאַניע יאנוש, וואָס באַרײט עס?

יאנוש:

(אפארט, צום קאָמעחהער)

דאָס באַרײט שלעכט — וואָס אמאָל שרנער — איצט פארשטיי איר
העלענען.

מצענע XIII

די זעלבע, לאַקײ

לאַקײ:

דער װאָױס האָט געבראַכט צו פירן שפּעס אַ װאַנדערער.

פאן יאָװיאַלסקי:

צו וואָס? צו וועלכן?

לאקיי:

ער האָט געוואָלט אין דאָרף דינגען פּערה.

לודמיר:

(אפארט)

וואָס איר הער! וויקסאַר!

לאקיי:

נישט האַנדלדיק קיין קליינגעלט, האָט ער געוואָלט אויסבייטן אַ דוקאַט.

לודמיר:

(אפארט)

אויסגעצייכנט!

לאקיי:

דעם וואָרט האָט עס איבערזאָשט — ער האָט געפרעגט אויף אַ פּאַס —

קיין פּאַס איז נישט געווען.

לודמיר:

(אפארט)

איר בלייב עס, אויף ער איז ביי מיר.

לאקיי:

דערמאָר פרעגט זיך דער וואָרט — וואָס הייסט איר מיט אים פּאַס?

לודמיר:

זאָל ער אריינקומען אהער.

לאקיי:

איר באפעלט?

לודמיר:

איר באפעל.

קאָמעדיע:

(צו יאָנוש)

אמפּער וועט איר הייסן אים איבערפּאַן.

יאָנוש:

פּאַזט מיר צורו!

XIV פּצענט

די זעלבע, וויקסאַר

(צוט זיך צוריק מיט פּאַרוונדערונג, דערנאָך קוקט ער פּון איינעם אויפן

צווייטן — אַ רגע שוויגן)

לודמיר:

געשמער!

וויקטאר:

אויך דו ביסט דא! אבער וואס הייסט עס?

לודמיר:

טאמבאמבוקטוהאן.

וויקטאר:

ו'ליגן מיר איצט פאקע וויצן אין זיגען — ווער איז דער באלעבאס?

לודמיר:

מיוזא אלי מוסמאפא.

וויקטאר:

(צו די אנדערע)

מיינע הערן...

לודמיר:

ווער ביסטו?

וויקטאר:

מטורף!

לודמיר:

וואו איז מיין קאסיר? זאל ער אפצוילן אָט דעם יונגעמאנשיק צוויי הוג?

דערט שמיץ מיט א קאנטישוק אין די פיענטעס.

וויקטאר:

גיב מיר אָפּ מיינ פאספארט, דערנאָך מאַך זיך מושגע, וויפל דו ווילסט.

פאן יאָוויאלסקי:

ווער ביסטו, פרויגער?

וויקטאר:

איך בין קיינער, נאָר איד הייס וויקטאר*. כ'האָב געמאַכט א ריווע, דער

רוה ווייס צו וואָס, אראַנק אָט דעם מטורף, וועלכער שפילט זיך וואַיק

א קאָמעדיע, בעת מיר האָט מען ווי אַ קאָטער געבראַכט צו פירן פונגע

דאָרף. דערלויבנט מיר זיך וועצן, ווייל איך שמיי קוים איין אויף די פיס.

קאמערהער:

(צו יאָנשן)

בראוויאָ! דער צווייטער איז אויך פונקט אזא!

יאָנש:

(צום קאמערהער)

נישט גוט, נישט גוט.

* וויקטאר הייסט אויף לאטיין — זיגער.

לודמיר:

גענוג די שפאסן. — יא, פאמאזויע, דאָס איז מיין פרויגד און חבר.

פאן יאָוויאלסקי:

אָבער ווער ביסטו, אייער גענערוסייט? ווייל, נישט צו באליידיקן, א שפּריכ-
וואָרט זאָגט:

— גלויבסט נישט דעם ציגיינערס היידעם,
שטעלט ער זיינע קינדערלעך פאר ערות.

לודמיר:

איד בין א ליבהאָבער פון פאָעזיע — ער פון מאָלעריי; איד הייס לודמיר,
ער — וויקטאָר; דאָס איבעריקע, אויב ס'איז נייטיק, וועלן קלאָר מאַכן
אונזערע פאפירן. איצט דארף איד איבערבעטן אלע הערן לויט דער דיי
פאר דעם, וואָס איד האָב זיך דערלויבט צו באַנוצן דאָס רעכט פון
רעוואַנש.

פאן יאָוויאלסקי:

א פ א ט י ש פ א ר א פ א ט ש — ג א ר ד נ י ש ט ב ח י נ ס. —
א שטיק פאר א שטיק,
פאר אן אינדיק א ביס.

לודמיר:

כ'בין נישט געשלאָפן אין גאָרשן, גאָר געלאָזט זיך אריבערשראָגן, כרי-
נישט קאָליר צו מאַכן די פארוויילונג.

קאמערדהער:

ס'טוט מיר הנאה.

פאן יאָוויאלסקי:

ד ע ר ט י ו ו ל א י ז נ י ש ט א ז ו ר ש ו א ד ק, ו ו י מ ע ס א ל מ
א י ס.

יאָנוש:

אוי, איז ער א שוואַרצער, א שוואַרצער, פאניע גענערוסער.

פאן יאָוויאלסקי:

ומיר האָבן זיך צו גוט געוויילט אומבאקאנטערדייט, איד זאָל איצט, זיך
באקענענדיק, דערלויבן אויף א שנעלער צעשיידונג. היינט וועל איד אייך
נישט אָפלאָזן.

יאָנוש:

(אפארט)

אַט האָסטו דיר!

פאן יאָוויאלסקי:

כ'וועל הייסן אַראָפנעמען די רעדער.

לדומיר:

האָס איז צו שווער — ווייל מיר רייון צופוס — אָבער ס'איז נישט נייטיק
קיין צוואַנג — אין וואו אָנגענעמער געזעלשאַפט וועלן מיר גערן פארוויילן
עמלעכע מענ.

יאנוש:

(אפארט)

עמלעכע מענ! דער צווייטער וועט זאָגן א וואָך.

וויקטאָר:

איד פארשטיי נאָך גאָרנישט — אָבער אבי ווייטער נישט צו קיין, איד
אלץ גוט.

פאן יאָוויאלסקי:

נו וואָס, יאנוש? ביסט נאָך בייז.

(צו די אנדערע).

ס'קרענקט אים, וואָ סעס האָט זיך אים נישט איינגעגעבן. איבעריקנס,
מיין ליבער, זענען כמעט געלעבט פלעגער, כמעט שמענדיק, ווי דיינער,
געבויט אויף פאנמאָזיע.

דער מענטש שיסט פון א פיסטויף,

און גאָט כאַפט איבער די קויל.

יאנוש:

אוידער דער געדאנק איז מיר איינגעפאלן, האוואי וואָלט מיר בעסער
א דונער...

פאן יאָוויאלסקי:

ווארט, ווארט! זאָלט נאָך נישט ענדיקן, ווי יענער לינגער — הערט:

— אויב כזאָג א ליגן, זאָל א דונער שוין מיר דאָ דערשלאָגן! —

הייבט אָן א לינגער — גראָד האָט זיך א דונער אָנגעשחאָגן.

דאָ נעמט ער איילן זיך די קלאַת צו פאָררייבן:

— ווי כ'בין א לינגער און איד וויל עס אויך פאָרכלייבן.

פאני יאָוויאלסקי:

אַפּשיצלעך! אַפּשיצלעך!

פאן יאָוויאלסקי:

נו, איצט לאָמיר קיין זיך אַנטערקוישן* פאַניע יאָ, וויין די געסט זייערע
נאסטצימערן.

* אויסטאָן די מערקישע טראַכט.

ד ר י ט ע ר א ק ט

I מצענע

קאמערדהער

קאמערדהער:

(אליון. זיצט ביי א טישל, אויף וועלכן עס ליגן עטלעכע לייסטעלעך, און שניצט איינס, אונטערזינגענדיק. — דערנאך מעסט ער עס צו צו א שוין אָפּגעשניצטן) מע האַרף נאָך שניצן.

(זינגט אונטער און שניצט, נאָך אַ קורצן שוויגן) *

אַ גראַבס קאָן מען אָפּשניצן, אָבער פון אַ דינס מאַכן גרעכער, דאָס קאָן צום קאַרטיק*, קיינער נישט.

(נאָך אַ ווייל שוויגן, זיך צעלאַכנדיק)

אווהאי וועט עס קיינער נישט קאָנען.

(נאָך אַ קורצן שוויגן)

מע קאָן וועגן דעם אפילו אַ שפּריכוואָרט אויסמאַכטן — למושל: ס'איז גרינג אַ גראַב לייסמל... ניין: ס'איז גרינגער אַ דינס... שלעכט: אַ גראַב לייסמל וועט אַ דינס... ניין, ניין: ס'איז גרינג אַ לייסמל פון אַ גראַבס... אַ, זאָל היי! פון אַ גראַבס, אַ גראַבס... דער שוואַרצער זאָל עס כאַפּן! (לאַכט)

ס'רירט זיך נישט פון אַרט!

(מעסט די לייסטעלעך)

דערווייל וועט גענוג ניין.

II מצענע

קאמערדהער, העלענע

(קומט אַרײַן פאַרטראַכט, קוקט זיך אַרום, ווי זי וואָלט עמעצן זוכן, דערנאָך אַנגעשפאַרט זיך אויף דער פאַרענטש פון אַ שטול, קוקט זי אויפן פאַטערס אַרבעט)

העלענע:

(נאָך אַ קורצן שוויגן)

וואָס וועט'דאָס זיין, פאַטער מייער?

* טייל.

קאמערחהער:

א שמוינג, מאַכטערל מיינע.

העלענע:

איר וואָלט זיך נישט אָנגעשמויסן.

קאמערחהער:

ס'וועט זיין אזוי: פיר לייסטלעך ווי סלופיקלעך — פארשמייסט? און

דאָ צוויי, פארשמייסט? ואון דאָ רימלעך — פארשמייסט?

העלענע:

איצט פארשמיי איר.

קאמערחהער:

דאָס איז פאר ישנע קאנצריקלעך, וואָס איינס האָט א שטוביקל, אין דאָס

צווייטע א פונקט לאַממעלע. — ווייסט?

העלענע:

איר ווייס.

קאמערחהער:

וועלכע הענגען איצט איבער מיין בעם.

העלענע:

דאָס וועט זיין זייער שיין.

קאמערחהער:

(האלטנדיק אין איין שניצן און צומעסטן)

וועסט זען, ווען כ'וועל ענדיקן.

העלענע:

(נאָר אַ קורצן שוויגן)

פאן יאָנוש וואָלט אוועלכעס נישט געקאָנט.

קאמערחהער:

כ'מין אזוי.

העלענע:

ער פארפראַנט נישט קיין פייגעלעך.

קאמערחהער:

א גרוביאן.

העלענע:

ער קאָן אפילו נישט אונטערשיידן צווישן א גימפּל און א שמוינגליין.

קאמערחהער:

אן אייזלאָפּ.

העלענע:

אמת, ליבער פאַטער, און איר וועל מיט אים נישט חתונה האָבן?

קאמוערהדער:

וועסט נישט חתונה האָבן, וועסט נישט חתונה האָבן, אויב נאָר, דו וועסט
נישט וועלן, כ'האָב עם דיר שוין איינמאָל געזאָגט — און וואָס איד
זאָגן, האָב איד געזאָגט.
(העלענע וויל אים אַ קוש מאַן אין האַנט)
וואָרט נאָר! וויל כ'וועל נאָר קאָלירע מאַכן.

העלענע:

(נאָר אַ קורצן שוויגן)
פאן לוחמיר וועט דאָ נאָר לאַנג פארוויילן?

קאמוערהדער:

אוחדאי עמלעכע מעג, אָדער עמלעכע וואָכן.

העלענע:

עמלעכע וואָכן.

קאמוערהדער:

דאָס פרויט דיד?

העלענע:

יערנפאלס מאכט עם מיר נישט אומעמיק.

קאמוערהדער:

(באַשראָכטנדוק זיין לייסטעלע)

נאָר נישט ארומגעשקראַבעט.

העלענע:

נישט אַרומגעשקראַבעט! נישט ארומגעפיילט, ווילסטו זאָגן, דאָס הייסט,
ער איז נאָר פארוואַנקען אין דער פינצטערניש פון עטהארצות? אד, ניין,
מייעדער כ'זאָגער. זיינע געפילן גייען שוין ארויבער ואין אידעאליות. די
קלאַנגען פון זיין נשכחה זענען אזוי ריין, אזוי מילד, אז נישט ווילנדירג
זיען זיי צו דאָס אַנמאָיקטע געהער.

קאמוערהדער:

דו רעהסט וועגן לוחמירן?

העלענע:

יא.

קאמוערהדער:

וויל איד האָב גערערט וועגן דעם לייסטל.

(נאָר אַ קורצער פויוע)

געפעלט דיר, הייסט עם?

העלענע:

דאָס לייסטל?

קאמערדהער:

לודמיר.

העלענע:

וועמען זשע, ווער עס פארמאגט א העכערע השגה וועגן גוטסקייט,
קאן נישט געפעלן אזא מענטש?

קאמערדהער:

מאָ האָב מיט אים חתונה.

העלענע:

דו שפאָסט, ליבער פאָטער.

קאמערדהער:

פארוואָס שפאָסט איר?

העלענע:

מיר ווייסן נישט, ווער ער איז.

קאמערדהער:

אמת, מיר ווייסן נישט.

העלענע:

אַבער מיר קאָנען זיך דערוויסן.

קאמערדהער:

ס'איז נישטאָ קיין לייכטערס דערפון.

העלענע:

איך וועל זיך באַמיען אים גענוי צו דערקענען.

קאמערדהער:

באַמי זיך, מיין טאָכטער, גענוי.

העלענע:

ער האָט אן אָנגענעמע אויסערלעכקייט.

קאמערדהער:

ווירקלעך, ער האָט אן אויסערלעכקייט.

העלענע:

אויב ער וועט וועלן אוועקפאָרן, וועסטו דערויף קיין דערלויבעניש נישט
געבן; אמת פאָטער?

קאמערדהער:

כ'וועל נישט דערלויבן אין קיין פאל.

העלענע:

ס'וועט זיין א פרייד פארן גאנצן הויז.

קאמערדהער:

ס'וועט דערפון גאָרנישט נישט זיין, המום! המום!

העלענע:

פארוואס עפעס?

קאמערדהער:

ס'איז פון איין זייט פארפוילט — זע.
(ווייזט דאס ארומגעשניצטע לייסטעלע).

העלענע:

ס'איז לייכט צו קריגן אן אנדערס.

קאמערדהער:

ס'איז לייכטער א גראָב לייסטל, וואָס... יאָ; ס'איז לייכטער א גראָבס...
וואוּן זשע גייסטו?

העלענע:

כ'וועל זיך דורכגיין אין גארטן.

קאמערדהער:

גיי, העלוישע, מיינע, כ'וועל דיר שיקן לודמירן, ווען כ'וועל אים זען.
(העלענע גייט אונטן אין דער לינקער מיר).

(אליין)

אַהאָ, האָ!... מע מוז זיך דאָ אינגאנצן אַנדערש געמען צום ענין. — מער
קאָן איר שוין נישט ואויסהאַלפּן. — דו מיינסט, אָן מיט מיר קאָן מען
מאַכן, וואָס דיר געפּעלט? — ס'הייבט זיך נישט אָן. דו וועסט ביי מיר
גיין, פּאַניע גימפּל, אין אַ באַזונדער שמויגל! — דער פּונק וועט איבער-
בלויבן מיטן קאַנאַפּלונגל — דער שטינגליץ וועט איבערהיין צום טישעס-
שיק — דעם שוואַרצן דקעסלער וועל איר געבן אייף אַפּצובראַפּן.

III סצענע

קאמערדהער, יאנוש

יאנוש:

גומ, וואָס איר פרעג אייך אליין, כ'האָב פּאַקע געוואָלט רעדן מיט אייך.

קאמערדהער:

גומ, זייער גומ, זעצט זיך.

יאנוש:

עס קאָן נישט זיין פאַר מיר קיין אַנגענעמע זאַך צו זען יענע, וועלכע איר
האָב מיר אויסגעוויילט פאַר אַ פּרוּו, אין דער געזעלשאפט פון מענטשן
פון דער נאַס.

קאמערדהער:

רעהסט זייער גוט.

יאנוש:

איבערהויפט, ווען איינער פון זיי דערוועגט זיך מיר אונטער דער גאָז צו צופיצן צו אַ פּערוואַן, וועלכע איר האָב שוין פון לאַנג געהאַלטן פאר מיין כּלה.

קאמערדהער:

ער פּוצט זיך צו! אונטער דער גאָז! הערט אַ מעשה!

יאנוש:

און דאָס ערקסטע איז, וואָס פּאַנגע העלענע דעהידעריקס איר השיבות, דערלויבנדיק זיך אויף פייערדיקע בליקן און געשפרעכן אייג אויף אייג.

קאמערדהער:

באמת?

יאנוש:

איר האָט דאָך אַליין געזען.

קאמערדהער:

אמת, איר האָט דאָך אַליין געזען.

יאנוש:

באווייליגסט דעריבער וואויפּצוקלערן דער מאַכטער...

קאמערדהער:

זייער גוט, כּוועל איר אַליין אויפּקלערן.

יאנוש:

מאָן איר הייסט עס זיך פּאַרלאָזן אויף אייער צוואַנג.

קאמערדהער:

בלי-שום-ספק.

(ווייל אַוועקגיין).

יאנוש:

(פּאַרהאלטנדיק אים).

גאָד איין וואָרט.

קאמערדהער:

כּ'האָב גישט קיין צייט — איר מוז — כּ'מוז גיין אין גאַרשן גאָד ריטלעד.

יאנוש:

גאָד ריטלעד! קאָבער ס'צייט דאָך דאָ וועגן אייער פּאַכטער.

קאמערדהער:

אַ שמינגל שמערט גישט מיין פּאַכטער.

יאנוש:

בלוין איין וואָרט.

קאָמפּליהענד:

איר וואָרט, קומט מיט מיר — איר האָט נישט ליב צו פאַרלירן קיין צייט
— איר האָט אַ מעסער ביי זיך?

יאנוש:

גיי איר, אויב צוויי, כ'עיי.

(אפארט)

די קאָמפּליהענד האָט דיכטיק געזאָגט.
(גייען אוועק דורך דער לינקער טיר).

VI פּענע

לחמיר, וויקטאָר

לחמיר:

(פון דער מיטלסטער)

וויקטאָר:

(פון דער לינקער טיר, שפעטער אַביסל)

לחמיר:

און וואָס איז האָס? כ'קרנד צורום פון איין ווינקל אין אַנדערן — קאָן
קיינעם נישט טרעפן. וואָס זישע מיינען זיי זיך? און איר וועל זיך דאָ
פאַרוויילן אַ יאָר, כדי זיי צו באַשרייבן?
(צו וויקטאָר)

האָסט נישט געזען עפעס אַ צווייגל, פון דעם יאָוואַלסקי-שטאָם?

וויקטאָר:

(אין שלעכטן הומאָר)

כ'האָב באַגעגנט דעם קאָמפּליהענד מיט יאָנוש, זענען געגאנגען צום נאָרמן.

לחמיר:

יעדע ווייל, פאַרבאָרעכט אָן וועמען עס איז פון דאָזיקן הויז, איז אַ פאַר-
לוסט פאַר מיין ווערק. איר גיי זיי נאָך — זיך, און קאָן קיינעם נישט
געפינען. — וואָס זאָגסטו מכות אונזערע היינטיקע פאַסירונגען.

וויקטאָר:

זייער לוסטיקע.

לחמיר:

דו ביסט גאָר אין כעס, אָבער לחלוטין אומזיסט.

זויקטאָר:

זאָג, וואָס דו ווילסט, אָבער איר קען דיר צו גוט, כ'זאָל גלייבן, או דאָס פארהאלטן מיין פאם איז געווען בלויז א צופאַל.

לודמיר:

ערנוואַרט, און א צופאַל — אָבער איר בין אַפּטוואַרציק מוחה, און כ'וואָלט עס זיכער געטאָן, ווען מיר וואָלט דעמלט איינגעפאַלן אונז גליקלעכער געדאַנט. —

(נאָך א קורץ שוויגן)

כ'האַב שוין געהאַט עלף קאַפּיטלען; איצט נייט דאָס קאַפּיטל XII: דאָס אַנקומען קיין „פּוּטאַטוואַקע“ און די צעשיידונג מיט זויקטאָרן.

זויקטאָר:

כ'בעט, מיר נישט צו דעמאָנען.

לודמיר:

דאָס פאַרשטייט זיך, דאָס איז נאָך דעהווייל. — כ'וועל דיר געבן אן אַנדערן, פאַסיקן פאַמיליע-נאָמען.

זויקטאָר:

א פאַסיקן — וואָס פאַר אַ?

לודמיר:

למשל: — פיייערפלאם.

זויקטאָר:

(לאַכנדיק)

מטורף!

לודמיר:

קאַפּיטל XIII: דאָס אַריבערטראַגן לודמירן אין הויז פון די יאָוויאַטסקים.

זויקטאָר:

און לודמיר, ווי וועט הייסן? איר וועל אים א נאָמען געבן, אָדער כ'וועל נישט געבן קיין צייכענונגען.

לודמיר:

גוט, טיב א נאָמען — אָבער געדענק, און דאָס איז דער העלד פון דעם ווערק — קיין לעכערלעכן נאָמען מאַך מען אים נישט געבן.

זויקטאָר:

כ'וועל אויסזוכן א פאַסיקן.

לודמיר:

קאַפּיטל XIV: דער מאַסקאַוואַר אַאוו. קאַפּיטל XV: העלענע... דו ווייסט, אַז יאַנוש איז אייפּערוויכטיק — איר מוז זיך דעריבער אַ ביסל צופּוצן צו העלענען, דאָס וועט מיר געבן דאָס קאַפּיטל XVI.

וויקטאר:

געפיגסט עס איין פאר פאסיק?

לודמיר:

פארוואס נישט? — כ'קלייב צונויף זאנגען אויף מיין פעלד, אויפן פעלד פון קאמיוזם.

וויקטאר:

ס'איז א פיינער קאמיוזם: צעקריגן א פאָרל, וואָס האָט זיך קעגנזייטיק ליב.

לודמיר:

לחלומין נישט קעגנזייטיק. העלענע קאָן יאָנשן נישט אָנקוקן, און איר שעץ ווי דערפאר מערער, ווייל וואָס קאָן זיין אומרערשרעגלעכערס, ווי אָט די פיגור, דער מאָפּל-נאָר — ווייל ערשטנס איז ער טאָריש, מחמת ער האָט נישט קיין פאָרשלאַנד; און צווייטנס, ווייל ער מיינט, אָז ער האָט פאָרשלאַנד. העלענע איז אַ שיינע, אין קאָפּ איז ביי איר אַביסל צעררייט, אָבער זי האָט גרויסע מעגלעכקייטן, מע וואָלט זיי קענען לייכט אַנטוויקלען.

וויקטאר:

שמעל זיך אָן פאר אַ נווערנער.

לודמיר:

מע זאָל מיר נאָר צוגעמען.

וויקטאר:

פירון, ס'איז דאָך דאָ אַ משוגעים-הויז.

לודמיר:

העלענע איז אַ ראַמאָנטישע, אפילו משונה ראַמאָנטיש, אויך איר...

וויקטאר:

דו אַ ראַמאָנטישער?

לודמיר:

מזל מאַכן אַן אַנשמעל. — קיינמאָל לאַזסטו נישט ענדיקן.

וויקטאר:

דו קאָנסט אַפילו קיין אַנשמעל פון אַ ראַמאָנטישן נישט מאַכן. צי דו וואָלסט געקאָנט באַנעמען, וואָס האָט הייסט מיטערדיסן ווערן פון אַ גע-פיל, דו, וואָס וואָלסט קברים אויפגעפונען, ווען זאָלסט ווייסן, אָז דו וועסט דאָרט געפינען אַ זיימערל קאָמיוזם.

לודמיר:

אָהאָ! מע זעט, אָז דו ביכט נאָך ביין אויף מיר — ווייל אַזוי פראַכסמו נישט. — פרוילעכקייט שליסט נישט אויס געפיל. דער אויפאָר קאָן נישט זיין פאָראַנטוואַרמלעך פאר זיינע געהאָנקען אַלס מענטש. וואָרן דער-

מיט וואָלט אים יעדער צווייטער געשמיסן פאַר יעדעס בלעטל. און דו,
ווען דו האָסט נאָכגעמוכט דאָס בילד פונעם באַרימטן גואידאָ רעני* /
,די שחיטה פון אומשוואַדיקע קינדער“, ביסטו געווען אַ שלעכטער מענטש
— און דיין מייסטער איז געווען אַ מערדער?

וויקטאָר:

אַ, שוין רעדן קאָנסטו, און ווייל דו קענסט, זייז איר דאָ מיט ווייטקן
אין די פיס.

לודמיר:

אַבער דאָס קאָפיאל XVII וועט זיין די קרוין פונעם גאַנצן ווערק:
פיערפלאַטום געצווונגענער צודיקער.

וויקטאָר:

(מיט כעס)

הייבסט ווידער אָן?

לודמיר:

שנייד מיר אָפּ די צונג, אָדער לאָזן מיר רעדן. וואָס פאַר אַ פאַסירונג!
ס'איז אפילו אַ שאַד צו באַשרייבן זי אין פראַנזע. ווי אזוי זישע איז עס
פאַרגעקומען? דערצויל נאָכאַמאָל. האָסט געוואָלט דינגען יענז פירל, וואָס
האַט דיר געוואָלט אַריבעחפירן אין דיין שפּיל, געמוטלעך צימערל, צו
דיינע בליופערעס, פענהולען, בילדער, וווּ דו האָסט געוואָלט אויסמאַלן
יענע קלאַפּטערדיקע אויפשריפט — איר קאָויר, אַן דו האָסט איר נאַנצע
פאַרעם געהאַט אין קאַפּ... ווי דאָ פּלוצעם דער פאַן וואָיט. שמייל! —
און דו וואָסט דערויף?

וויקטאָר:

לודמיר!

לודמיר:

ביסט שוין ווידער אין כעס. — נו, שפּילער שוין, שפּילער.

וויקטאָר:

איר וועל דיר דאָס נישט מוחל זיין.

לודמיר:

וויקטאָר! דו האָסט אַ האַרץ פון שמיין, אויב אזויפיל אוצרות קאָנען עס
נישט דירן. יאַוויאלסקי, אַן אַריגינאַל, אַן אוצר; פאַני יאַוויאלסקי, זיין

* גואידאָ רעני — איטאַליענישער מאַלער 1642—1575.

שאָמן — אַ וואַנדערבאַר פּאַרל, ווי יענע פּאַפּוניען, וועלכע מע רופט
 * les inséparables די קאַמער-דראַמע, אַנומלמן גענעהאַלשע, מיטן
 קוידערוועלשן פּראַנצווויזש, אָבער די פּאַרשטענדריקסמע; דער קאַמערדער
 אָט דער נול, דער ליידיקער פענכער אין אַ פּאַרוק; יאַנוש, וואָס פּאַר-
 שטייט צו לעבן פּונעם גרייטן; העלענע, וואָס שוועבט אין די הימלען.
 דאָס אַלץ קאָן נישט אויסמעקן פּון דיין וואַרן די קליינע אומאַנגענעם-
 לעכטיקייטן, וועלכע דו האָסט געהאַט צופּעליק, ערנוואַרט, און צופּעליק.

V מצענע

לודמיר, וויקטאָר, העלענע

לודמיר:

(אפארט צו וויקטאָרן)

העלענע קומט אהער — לאָן אונדז אליין — ווייסט דאָ, און אין
 דרייען גייט יעפעס נישט.

וויקטאָר:

(ווי ער וואַלט נישט געהערט)

איר קערט זיך אום פון נאָרטן — געניסט פונעם שיינעם וועטער.

העלענע:

יא, איר בין געווען ביי מיינע בלוזען; איר האָב דערהויבן די באַשיי-
 רענע פּיאַלע, וועלכע די שטאַלצע רויז האָט פּאַרשונקלעט. — די רעזעדע
 האָב איר פּאַראייניקט מיטן טולפּאַן; דאָ אַנגענעמער אַראַמאַט, דאָרט
 שטאַלגעקייט, צוזאַמען וועלן זיי בילדן אַ פּולקאַמענע גאַנצקייט. —
 אַ ליליע פון לויטערער ווייסקייט האָב איר פּאַרשטעלט פאַר דעם
 שייַ-בלענד; אין שאָמן איז זי גליקלעך, אַזוי ווי די אומשולד, וואָס זי
 איז איר אָפּבילד.

וויקטאָר:

ס'איז און אַנגענעמע באַשעפּטיקונג, וואָס פלעגן בלימען.

לודמיר:

(אפארט)

גיי אַוועק, בעט איר דיר, וויקטאָר.

* די אומצעשיידטע.

זויקטאָר:

(ווי פריער)

און עם פאַרשאַפּט אַלץ מער פאַרענדיגן, וואָס מער עמעזן איז מסוגל,
אַריינגעבנדיק אין זיי אַ פאַסיקע נשמה, צו שאַפן אַרום זיך אַ נייע
וועלט פֿון געפילן.

לודמיר:

(אפארט)

גיי זשע שוין אַוועק, וויקטאָרל מיינער.

העלענע:

— אַ גוטע באַמערקונג — צווישן די דאָזיקע גייגעשאַפטע נשמות קאָן
מען מיט אונדזער פאַנטאַזיע געפינען ערלעך גליק. — דאָרט איז נישטאָ
קיין פאַרזאָפּט, אַביעות, אומבאַקאַנטיקייט.

זויקטאָר:

מע דאַרף זיך נישט צופיל...

לודמיר:

(אפארט)

גיי זשע שוין צום טיילוואַל, איד כעס דיר!...

זויקטאָר:

מע דאַרף זיך נישט צופיל אַריינגלאָזן אין פיינלעכע געהאַנגען, אַז די וועלט
זאָל כלומרשט פּוּל זיין מיט שלעכטס; און איר זעט אויס צו צילן דערצו.

לודמיר:

ברענג דער פאַזי עמלעכע בלומען. — ווי אַ זאַכקענער וועסטו קאָנען צומ
בעסטן צוקלויבן זייערע קאַלירן און צוטעבן אַ מאַלערישע פאַרם דעם
שמעקעריקן בוקעט.

(אפארט)

גיי זשע שוין, גיי צו אַלדי רוחות!

העלענע:

אוי, גיין, איד בעט איר, רייסט נישט אָפּ קיין בלומען, עם זענען אַזוי
אויך קורץ די מינוטן פֿון זייער לעבן — כלויז איין אייביקייט־שטייכל —
צו וואַס־זשע מיט האַסטיקער האַנט צואַיילן זייער פאַרניכטונג. — אַ כלום,
ווען זי פאַלט איינמאָל אַהאַפּ, האָט זי שוין נישט קיין ציקונסט.

זויקטאָר:

לאָד זשע אוצטער, לודמיר.

לודמיר:

פון וואָס האָב איר צו לאַכן?

וויקטאָר:

פלעגסט דאָך שמענדיק לאַכן, ווען איר פלעג מיך אויף אַזאַ אופן אַנט-
צייקן מיט דער שיינקייט פון דער נאַטור.

לודמיר:

(שמיל צו וויקטאָר)

פאַרעטער!

וויקטאָר:

האַכט דאָס אָנגערופן ממוחפּע ראַמאַנטישקייט.

לודמיר:

איר? איר?

(צו וויקטאָר אפארט)

וואָס טוסטו? מענטש איינער!

וויקטאָר:

איר וועט נישט גלייבן, וואָס פאַר אַ קריגערייטן ס'קומען תמיד פאַר
עווישן אונדז, הנם ס'זענען נישט פאַראַן אויף דער וועלט קיין בעסערע
פריינד. — לודמיר נעמט אַליץ אויף אַזוי, זוי די חושים טראַגן אונטער.
(לודמיר טאַקעט אים מיטן עלנבויגן)

ער דערלאָזט נישט קיין שום ענטוויאָם פון די נשמה־קרעפטן פון איר
סער דער גרענעץ פון דער אַנטאַפעוודיקער, אָדער לבלאָפּחות מיט די
אויגן געזעענער וועלט.

לודמיר:

(אפארט)

גלן!

העלענע:

איר פאַרווונדערט מיך נישט אויסצודריקן עס. איר האָב געהאַט אינגאַנצן
אין אַנדער איבערצייגונג, און פון די געשפרעכן, וואָס איר האָב געהאַט
דאָס פאַרענדיגן צו פירן מיטן פאַן לודמיר, האָב איר פאַרנעפילט נאָר
אין אַנדערן כאַראַקטער.

לודמיר:

אַזוי איז עס טאַקע אין דער אמת.

וויקטאָר:

ער איז איצטער, כדי איר צו געזעלן, גרייט צו מאַכן אַנשטעלן.

לודמיר:

(אפארט)

וויקסאָר, דאָס איז שוין צופיל.

וויקסאָר:

ער איז גרייט זיך אַוועקצוטרעגן אינעם ווייטסטן רוים פון אידעאלאָם,
בעת אין דער אמתן גייט ער איבער דער ערד, ביז ער זעט אין אים
פאַרזינקען.

לודמיר:

(צו וויקסאָר)

מאַכסט מיך אומגליקלעך.

העלענע:

דערלויבט אַנצונעמען עס בלויז פאַר אַ ווייץ, וואָס פאַרפאַלגט דעם פריינד.
— ס'איז לייכט אונטערצושטיין צווישן אַן אַנישפּעל און אַן אמתן געפיל.
און ס'איז גענוג צו זיין מיט אַ מענטשן אַ האַלבע שעה, כדי אײַפּצוכאַפּן
דעם פאַרעם פון זיין ארש דענקען.

וויקסאָר:

אַבער נישט פון קיין אויסאַר.

לודמיר:

(לאכנדיק אויף א קול, געצוונגען)

וואָס פאַר אַ קאַפּ דאָס איז! וואָס פאַר אַ לייכטזיניקייט! אומאויסזענע
לעבע המצאות! איר וואָלט זיך זיכער קיינמאַל נישט אָנגעשמויסן, קוקט
דיק אויף דער דאָזיקער ווילדער און בייזער פיזיאָנאָמיע, און דאָס איז
איינער, וואָלט איר וואָגן, פון די פריילעכסטע און פּיטותדיקע מענטשן.
— ער איינער באַזיצט דעם טאַלענט פאַנגערע העצערדייכן די וואָלקנס
פון מדויער, וועלכע באַלייגן אַמאָל דעם האַריוואָנט פון מיינע געפילן.
וואָרן וועמען איז נישט באַקאַנט יענע אומקלאַרע בענקשאַפט, וועלכע
כאַפט אַרם אונדזער באַנץ וועזן, און וואָס איר סיבה איז שווער צי אַנט-
שיידן — יענע גאַרן, פאַרלאַנגען עפעס צווייטס, וואָס אַפילו דער האַרגע-
פּיל קאַן קוים דערווען אין דער צוטונפט, אַקוראַט ווי אַ בליק געוואָרפן אין
אַ געפיל, ווען ער יאָגט זיך גאָר אַ ליכט, וואָס ערגעץ...
(אנווייזנדיק אין דער ווייט)

ערגעץ... ערגעץ...

וויקסאָר:

ער שרייבט אַ סצענע, גאַהאַנסיר איר איד.

לודמיר:

וויקסאָר!

וויקטואר:

נישט אַ סצענע בלוין, נאָר אַ קאַפּיטל. — האָס וויפּלמע, דאָס XVIII,

צו דאָס XIX?

לודמיר:

(אַפּאַרט)

צו דו ביסט משוגע געוואָרן!?

וויקטואר:

איר ווייסט, וואָס ער רוימט מיר כסדר איין?

לודמיר:

וועל איר עס איבערהערן אין דער הויך. צו ביסטו משוגע געוואָרן, אָנ-
ציגנין אזוי ווייט מיט אַ שפּאַס פאַר אַ פּערזאָן, וואָס מיר האָבן נישט
דעם כבוד צו זיין איר באַקאַנט, און וואָס איר גוטע מיינונג וועל איר
המוד האַלטן פאַר איינער פון מיינע פּייערסטע דערהערליכונגען אין מין
לעבן.

העלענע:

באמת — כּווייט איצט נישט, וואָס צו טראַכטן. — דער הוינטיקער טאָג
איז דוכט וויד באַשטימט אויף בלוין קאַמפּליציאָנסטייטן, וואָס נאָר...

לודמיר:

דער אַפּעלאַנג פון נעפּיל קאָן אויפּפּלאַנערן.

VI מצענע

די זעלבע, וויקטואר

(דער קאמערקער לויפט אריין אונטערזינגענדיק, מיט א בינטל לייטמעלער אין

האַנט)

קאמפּליציאָנסטייטן:

זע, העלושע.

לודמיר:

(אַפּאַרט)

האַסט אַוועקגעפּטרט, גזלן, די כּעסמע געלעגנהייט צו שמועסן מיט איר.

וויקטואר:

(אַפּאַרט)

באמת? פאַרוואָס זשע האַסטו כּאַט נישט געוואָנט?

לודמיר:

(אַפּאַרט)

ביסט שוין פון לאַנג טויב געוואָרן?

וויקטואר :

(אפארט)

בייזער זיך נישט, דאָס איז צופעליק, באמת צופעליק.

קאמערדהער:

(צו העלענען, ענדיקנדיק א שטיל געשפרעד)

איצט פארשטייסטו?

(לויגט אוועק די לייסטעלעך)

האָט איר זיך שוין אָפגערוש פון וועג, פאנאָווע?

לודמיר:

פולששענדיק.

וויקטואר :

(אפארט, איראניש)

אורצוי.

קאמערדהער:

עס פרייט מיך זייער, וואָס איר וועט דאָ בלייבן אַ געוויסע צייט מיט

אונדז, ס'וועט מיר זייער אָנגענעם וויין זיך געענטפער מיט אייך צו כאַ-

קענען. — פאן לודמיר...

(קושט אים אין ביידע באָקן)

איר שרייבט ביכער?

וויקטואר :

אָ, ער שרייבט! אפילו איצטער...

קאמערדהער:

(נישט לאַזנדיק אים ענדיקן, ארומגענדיק)

פאן וויקטואר...

לודמיר:

...איז איינער פון די באַרימטסטע מאַלער.

קאמערדהער:

הם!

לודמיר:

האָט נישט לאַנג צוריק פארענדיקט אַ גרויס ווערק. — ער וועט פאַר-

בלייבן דער שטאַלץ פונעם פאַלק, און אפילו פונעם יאַרהונדערט, אין

וועלכן מיר לעבן. — פון זיין קאַמפאָזיציע, פענרזל און קאַלאָריס ווערן

אַנשציקט אַלע זאַכקענער. — אויב איר, גנעדיקער פאן, האָט אַוועקגע

בידערט, וויאזוי זיי אים — מיט קיין זאַך וועט איר אים אַזוי נישט כאַ-

גליקן.

קאמערדהער:

אַוועקגע וויכטיקע ביכער האָב איר נישט.

לודמיר:

אפשר גראוויורן.

קאמערהער:

בלויז „די פיר צייטן פון יאָר“ און „די פיר טיילן פון דער וועלט“.

לודמיר:

אַד, דאָס איז ביי אים דאָס באַליבסטע! גיי, וויקטאָר! — גיב אַ מוק!
(צום קאמערהער)

אַבער זאָל דער פּאַן קאמערהער נישט טראַכטן, אָן דאָס הייסט עס מיך
די פריינדשאַפט ואים לויבן. — דאָס איז אַ נייער ראַפּאַעל-מיציאַן-גואידאַ-
קאַרערושיאַ-סאַלואַטאָר ראַסאַ.

וויקטאָר:

שוין בלויז דאָס איבערשרייבן די שבתים באַווויזט, אָן מיין פריינד
שפּאַט.

קאמערהער:

היינט עס, איר מאַלט נישט?

וויקטאָר:

אַדדוה, איד מאַל יאָ. ס'וואַלט זיין אַן איבערשרייבענע באַשיידנקייט צו
פאַרלייכענען דעם פּאַלענט, וואָס שאַפט מיין גליק אין לעבן. — אַבער
כ'בין ווייט פון יענע מוסטערן, וואָס דעם פּאַן לודמיר איז אין שפּאַס
געפּעלן געוואָרן אויסצורעכענען, כ'בין ערשט אַ שילער אָן אָנפאַנגער.

קאמערהער:

נו, אַבער אַ שטייגל וועט איר דאָך קאָנען אָפּמאַלן?

וויקטאָר:

(זיך אויסדרייענדיק צו לודמירן)

וואָס איז דאָס? דאָס איז אַ באַליידיקונג?...

לודמיר:

וואָס הייסט, צי ער וועט קאָנען? ער האָט דאָס געמאָן זיין נאָנץ לעבן.

קאמערהער:

באמת?

וויקטאָר:

ווער? וואָס? איר?

לודמיר:

(אפארט צו וויקטאָרן)

וויילסט זיך קריגן?

קאמערהער:

(קושנדיק וויקטאָרן אין ביידע באַקן)

זייט זושע אזוי גוט האָט נישט פאַריבל פאַר מײן צו שאַרקער דרייט
קײט און מאַלט איר אָפּ...

לודמיר:

ער וועט זיין דער גליקלעכסטער...

וויקטאָר:

(אפארט צו לודמיר)

שווייג שוין, פאַרשאַלטענער מענטש!...

קאָמעדיע:

(בענדיק)

עפלעכע שמויגעלעך; איר וועט עס באַוויליקן, געדריקער הער?...

לודמיר:

עפלעכע? — צען, וועט ער אָפּמאַלן! — די אויגן לאַכן שוין בײַ אים
פֿינגעס בלוזן דערמאָגען זיך אין דעם מאַלן.

קאָמעדיע:

קאָן איר, הייסט עס, האָפּן אויפן דאָזיקן גרויסן חסד.

וויקטאָר:

אַבער איר האָב קיין פּענהוּלען נישט.

(אפארט)

כ׳וואַלט אים נישט וועלן באַליידיקן, און זיידער...

לודמיר:

(צו וויקטאָר אפארט)

דערבאַרעם זיך, כאַטײַ נישט עפעס אַן אויכהעפלעכקייט — זײ זענען
אונדז אזוי גערן!

וויקטאָר:

(צו לודמיר)

דו לבלאָהפחות רעד נישט גאַרנישט.

קאָמעדיע:

פּענהוּלען וועלן מיר געפינען — נישט לאַנג צוריק האָט מען געוועקסט
דעם פאַרקעמ.

לודמיר:

זייט נאָר אזוי גוט און ווייזט אים די שמויגעלעך. אויך פייגעלעך האָט
ער ליידנשאַפטלעך ליב.

וויקטאָר:

(אפארט)

נאָם, פאַרלאָז מיר נישט! דערהאַלט מיר ביים געדולד!

קאומערהדער:

א, דערמיט קאן איד איך פארוויילן — און אויב איר האָט ליב פייגע
לעד, האָט איר דאָך אויך ליב שטייגעלעד, און אויב איר האָט ליב שמיי-
געלעד, וועט איר זיי מיר אָפּמאַלן, קיין ספק נישט.
(קושט וויקטאָרן).

לודמיר:

ער איז איינער פון די באַרימטסטע פייגל-יעגער. באַווייזט-זושע אים איינער
קאָלעקציע פייגל; ער וועט אַפילו אַן עצה געבן, אויב עמעצן פון זיי פעלמ
עפעס — ער קאָן פּיקן אונטערן צינגל, אויב ס'איז נייטיק.

וויקטאָר:

(אפארט צו לודמירן)

וואַרט! כוועל דיר אָפּצאָלן! איד שווער, כוועל אָפּצאָלן!

קאומערהדער:

(נעמט די ריטלעד און וויקטאָרן אונטערן אַרעם)

איד ריין אייד, איז דיין.

וויקטאָר:

וואָס טוט איר...

קאומערהדער:

איר וועט זעען אַ צלם-שנאָבל*, פון אַ זעלטענער שיינקייט, ווי אַ קלוי-
גער פּאָפּוני. איד ווייס אויך נישט צי איר קענט יענעם מין שפּערגלעד
מיט קליינע שטובעלעד.
(שלעפּנדיק אים נאָך זיך)

לודמיר:

אד! ענדלעד!

מצענע VII

העלענע, לודמיר

לודמיר:

וואָס זאָגט איר דערויף?

העלענע:

איד אַליין פּרעג עס.

לודמיר:

דאָס איז איינער פון די מערמויהדיקסטע אַריגינאלן, וואָס געפינען זיך

* אזא פויגל.

אויף דער וועלט. — צו אלץ און פון אלע, ווי עס קומט אים אין קאפ אריין.

העלענע:

באמת, וא משונהדיקער מענטש.

לודמיר:

א גייסט פון צולאכעוויסדיקייט פון דער העכסטער מדרגה.

העלענע:

ווי מע קאן דאס קיינמאל גישט משפמן פונעם ערשטן בליק.

לודמיר:

ווער עס משפמן לויטן אויג, האָט אָפּט א טעות; ווער לויטן האַרץ, בלאָג-
הושעט זעלמן.

העלענע:

ווי דארף איד דאָס פארשטיין?

לודמיר:

איד דער עס בנוגע סימפאטיע און אנטויפאטיע.

העלענע:

אין קיין זאך גלייב איד נישט אזוי שמאק, ווי אין סימפאטיע.

לודמיר:

מיד האָט היינט אן ענגלעד געפיל געפירט צום גאָרטן. אָבער דאָס מאַל בין
איד פאחרירט געוואָרן.

העלענע:

אין וואָס?

לודמיר:

איד האָב געהאָפּט צו טרעפן דאָרט עמעצן, מיט וועמען ס'זאָל קאָנען
רעדן מיין גשמיה. אד, דאָס טרעפט זיך אזוי זעלמן, ואו איר דארפט מיר
מוהל זיין, ישיינע העלענע, אויב איד ווער אייך צורדינגלעד.

העלענע:

איד בין געווען אין גאָרטן.

לודמיר:

ווען איד בין שוין גישט געווען. יאנוש האָט געהאט מער גליק.

העלענע:

אד, יאנוש; כ'האָב אים געזען פונטווייטן, ער האָט גערעדט מיט מיין פאָ-
טער.

לודמיר:

ווי זאָל מען אויסטיישן אָס דעם זיפּי?

העלענע:

נישט צומבעסטן לטובת אים.

לודמיר:

ער האָט פונדעסמוועגן אַ האָפענונג.

העלענע:

שאַקע בלויז אַ האָפענונג.

לודמיר:

וואָס איד הער! ס'וועט בלייבן בלויז ביי דער האָפענונג?

העלענע:

זיכער — זיין ליבע איז מיר אומדערטרעגלעך.

לודמיר:

דעם ערשטן אויגנבליק, ווענדיק אים לעבן אייד, פאני, האָט אַ געהיימ־
ניספולע ישמים אַ רעד געטאָן איז מיר: ניין, דאָס איז נישט מעגלעך —
זי ליבט אים נישט.

העלענע:

איד וואָלט אים שוין לאַנג אָפגעזאָגט, ווען נישט די שמיפמאמע, וועלכע איז
איינגעשפארט אומבאריינגט מיר צו ווארפן אין זיינע פראָזאישע אַרעמס.

לודמיר:

און ווען איד האָב אייד אביסל בעסער דערקענט, האָב איד גלייכצייטיק
באַנומען, וואָס פאַר אַ לויטערע, דעהוויבענע, גרענעצלאָזע ליבע דאָס
הארף זיין, ס'די ווערט צו זיין אייערע. אָבער אויך אים קאָן מען נישט גע-
מען פאַר אומנוגן; ווער זשע וואָלט עס נישט געפרווט געווינען אזא גרויס
גליק, אַ גליק נישט משיג צו זיין.

העלענע:

קאָמפלימענטן.

לודמיר:

ניין, העלענע, נישט קאָמפלימענטן. וויסנדיק וועגן איקארס* פלי און
אַראַפפאל, וואָלט איד דארפן, אוועקאייטדיק פון האַנען ווי פון זיך אליין,
אַנטלויפן פונעם מסורסן געהאנק. אָבער איד האָב שוין נישט קיין מאַכט

* אַ אַקאַר איז אַ העלד פון גריכישן מיטאַס. ער איז אַנטלאָפן פון דער תפיסה
אויפן אינדזל קרעטאָ דורך דער לופט מיט דער הילף פון פליבל, געמאַכטע פון אַלער-
פּעדערן. צוזאַמענגעקלעפט מיט וואַקס; דאָס דערנענטערן זיך צו דער זון האָט גורם
געווען דער וואַקס זאָל צעשמאַלצן ווערן, און איקאַר איז אַראָפגעפאלן אין ים אַריין,
ווי ער איז אומגעקומען.

איבער זיך. די עלעכע דאָ פארהראכמע מעג וועל איך האלטן, ווען כזאָל אפילו דאָרפן באַצאָלן דערפאַר מיט אייביקער בענקשאַפט, פאַר אַרויסגע-ריסן פון דעם פּיסק פונעם גורל, וועלכער איז תמיד קעגן מיר.

העלענע:

די פריילעכע געזעלשאַפט אינעם הויז פון מיינע עלטערן וועט זיכער אויסהיילן דעם אומעט, דורך וועלכן אייער הארץ שיינט צו זיין פארווונג-דעם.

לודמיר:

איר ווילט מיך נישט פארשטיין.

העלענע:

און אפשר פאסט נישט אויך.

לודמיר:

איך פאַרלאַנג דאָד גאַנציש, בעט נישט, כלוין פאַרגעבונג פאַר דעם, וואָס איך האָב נישט קיין מאַכט זיך אַרויסצורייסן פון די ערמער, וואָס זענען געהייליקט דורך אייער אַמוועזנהייט.

העלענע:

דערויף איז קיין פאַרגעבונג נישט נייטיק — געס, וואָס זענען אָנגענעם די עלטערן; קאָנען זייער גוטער מאַכער נישט זיין אומאָנגענעם.

לודמיר:

(קושנדיק איר אין האנט)

אך, ווען עס וואָלט מיר דערלויבט זיין אויפצודעקן די מיה פון מיין נשמה, ווען איר וואָלט וועלן באַנעמען די אויפרודערונג, וואָס ווערט פאַר-אורזאַכט דורך איין בליק אייערן — וואָלט איר פאַרשטאַנען, ווי לעבן אייר קאָנען זיך געפינען און אָרט ביינאנד: אי דער גרעסער תענוג, אי די פייגלעכסטע ליידן.

העלענע:

פאניע לודמיר, איר מייסטרויכט מיט מיינע פריינדשאַפטלעכע געפילן. איך וועל אוועקגיין.

לודמיר:

האָב איר פאַרדינט אזא שטראַף? צי איז אזוי קאלט און שווער די איי-זערנע האנט פון אַנשטענדיקייט אויף דער-אַ-פּראָזאישער וועלט, וא ס'איז פארווערט ארויסצוווויזן געפילן פון ריינסטער אכטונג... פריינדשאַפט... פאַרערונג?... אך, צו וואָס זוכן פוסטע ווערטער... פון הייסער ליבע!

VIII טעצנע

העלענע, לודמיר, פאן יאָוויצאלסקי, פאָני יאָוויצאלסקי

פאן יאָוויצאלסקי:

א גוט ארצי-פארצייטיש פויליש שפריכוואָרט זאָגט:

קומט אין שמוכ א נאסט צו גיין,

פרויט אין איר זיד נאָט אליין.

דאָס שטיקל ברױט שמעקט מיר בעסער, ווען איר טױל זיד דערמיט מיט
עמעצן.

לודמיר:

ווי ס'איז דאָ אזא באַלעבאָס, פעלן נישט קיין געסט.

פאן יאָוויצאלסקי:

אַבער נישט יעדער גאָסט איז אויך אַ ליבער גאָסט. וועגן נישט איינעם

קאָן מען זאָגן:

דו גלעט די קאָץ נאָנץ איידל,

נאָך זי פאררױסט דעם וויידל.

אַבער איר האָט נאָך נישט געווען מיין גאָרטן.

לודמיר:

אדרסה, כ'בין נאָך וואָס האָרט געווען.

פאן יאָוויצאלסקי:

איז קומט זשע. — איר וועל קיינמאָל נישט פארגעסן דעם היינטיקן טאָג.

ווי איר האָט אונדז געשיקט ארומגעפירט פאר דער נאָז! ווי איר האָב

מיר דאָס אָנגעלאַכט פון דעם יאָנושעס עגמת-גבשן. ער האָט זיד אַליין

אָנגעמאכט די צרה.

וועמען ס'איז צו בלאָזן אין אַ כינשטאָק ווילגעפאָלן,

יענעם ווערט דער פיסק געשוואָלן, —

ווי עס זאָגט א פשוט שפריכוואָרט. ווייל איר האָט דאָך אונדז געמיינאָר-

קירט, אז וווישן אים און העלושען... איר פארשטייט?

לודמיר:

א, יא, איר פארשטיי.

פאן יאָוויצאלסקי:

און ער איז אייפערזוכטיק אביסל; אַבער, פאניע טיינער, וועלן א טיידל

איבערמאכן לויט דער אייגענער קאָפעטע — הייסט: שעפן וואסער

מיט א זיפ.

לודמיר:

(כאפניק א קוק אויף העלענען)
פונדעסמוועגן אויב ס'איז פאראן אויפריכטיקע ליבע.

פאן יאָוויאַלסקי:

הייסע ליבע, שליסוועג און געיעג אויף שפארטערס
— רויערן נישט לאנג, — ווי עס זאָגט דאָס ישפריכוואָרט.

פאני יאָוויאַלסקי:

אי, יווימשקע! יווימשקע!

פאן יאָוויאַלסקי:

נ, זיי נישט ביזן, ומאלטאָשע — דו ביסט א פעניקס,* איר זאָג עס תמיד.
איר ווינטשט איר, פאניע לודמיר, צו האָבן אזא ווייבעלע. אָבער דאָס אלץ
איז א כורל-זאך.

זאָל גאָט זיך זאָרן

פאר זיין דינערס מאָרן.

לודמיר:

אד, ער זאָל טאָר מיר גוט באַזאָרן!

פאן יאָוויאַלסקי:

ס'איז דאָ אויף וואָס און אויפריכטיק צו זיפצן, ווייל איינעם לעבן פון א
פאָפּאַלס איז:

ביי איינעם סערות, זיין,

ביים צווייטן הונגער, פון.

לודמיר:

אוואי, אוואי.

פאן יאָוויאַלסקי:

א שפריכוואָרט זאָגט:

א גוט ווייב איז אַ לוי,

אויפן מאַנט קאָפּ אַ קרוין. —

אָבער א שלעכט ווייב איז אַ גרויסער כראָך, פאניע מיינער.

אַ בייזע פרוי, אַ שלעכטע, און דער פייזל איז —

זיי זענען קינדער פון איין מאַמעס בייד.

לודמיר:

א שיינע פאמיליע.

* לעגענדאָרער פויגל, וועלכער קומט אום אין פּיער און ווערט אויפסניי געבוירן.

פאן יאָוויאַלסקי:

אין דעם זעלבן זין זענען די קומענדיקע פיר שורות:
— דער העגן — זאָגט אַ פּוּיער: איז מיין חיות אָנגעלאָרן,
ער וועט אַרויסבאַקומען אַלץ פון באָדן.
— זאָל נאָם נאָשירמען — שרייט זיין שכן! — פון אַזעלכע
צרות:

איך האָב דריי ווייבער אויפן בית-הקברות.

פּאַני יאָוויאַלסקי:

אז זאָל זיין געדיקוים! נאָם אין הימל! „פון אַזעלכע צרות!“ אַפּשניצלעד!
אַפּשניצלעד!

פאן יאָוויאַלסקי:

איך בין אייר, קומט אין נאָרמן.

סצענע IX

העלענע

העלענע:

(אַליין)

שמילער, האַרין, שמילער, קלאַפּסט צו האַסטיק. שליסט זיך צו, אויגן,
קוקט נישט אויף דער גייער וועלט, ס'איז נאָך צו שאַרף פאַר אייך דער
בליאָסק. לוחמיר! דיין ישטימע איז אַ ישטימע פון אַ מלאַך, איר עכץ וועט
אייביק לעבן אין מיין נישמה. וואָס פאַר אַ בענקשאַפט מאַמערט עס דיך?
וואָס פאַר אַן אַומעט האַט אַיינגעהילט דיין יונג לעבן. פאַרוואָס פאַר-
גלייבסטו זיי מיר נישט? איך וועל דיך פאַרשטיין. כ'ועל גערן געמען
אויף זיך אַ העלפט, די גרעסטע העלפט פון דיניע זאָרגן, ואכי דו זאָלסט
מיד באַלוינען מיט דיין צארטן שמייכל. — אַד, יאַנוש! אַ פּרוקדע דער-
וואַכונג.

סצענע X

העלענע, יאַנוש

יאָנוש:

פאַננע העלענע!

העלענע:

פאַננע יאַנוש!

יאָנוש:

כ'ווייס נישט פון וואָס אָנצוהייבן.

העלענע:

צומבעסמן נאָרנישט אָנצוהייבן.

יאָנוש:

אָם דער מאָן זאָגט מיר נישט וואָר קיין גוטס,

העלענע:

ער פארהירט נישט.

יאָנוש:

געבטן איז אמדערש געווען.

העלענע:

אָן אונטערשיד אין אַ מאָן.

יאָנוש:

אזא איז די באַלוינונג פאר מיין ליבע?

העלענע:

ליבע!

יאָנוש:

איך צווייפלסט?

העלענע:

איך צווייפל.

יאָנוש:

אזוי פיל באַווייזן דאָר...

העלענע:

וועגן וועלכע כ'האָב קיינמאָל נישט געבעטן.

יאָנוש:

דער ווילן פון די עלטערן.

העלענע:

פון דער שטיף-מאמע.

יאָנוש:

און פון פאָטער.

העלענע:

ס'הייבט זיך נישט אָן.

יאָנוש:

כ'האָב נאָר וואָס מיט אים גערעדט.

העלענע:

כ'האָב געזען.

יאָנוש:

ער האָט מיר צוגעזאָגט אויער האנט.

העלענע:

צוגעזאגט?

יאנוש:

פייערלעד.

העלענע:

און איד זאג פייערלעד אָפּ.

יאנוש:

איבערלייגט זיך גומ, און די פאני קאמערדאמע...

העלענע:

דאָס אייביקע מיטל אָפּצושרעקן — וואָס אייער געדיקייט האָט זייער

נישט איידל אויסגענוצט.

יאנוש:

וואָס הייסט דאָס: נישט איידל?

העלענע:

איידעלער וואָלט זיין זיך באַמיען וועגן מיין גינציקייט, איידער וועגן

איר, און נישט שרעקן דאָס גאַנצע הויז מיט דער איינגעשפארמער

שמיפמאמען.

יאנוש:

מיר האָט זיך געדאַכט, און זי האָט ווירדיק פארטרעטן דאָס אָרם פון דער

מוטער.

העלענע:

אמת, ביז דעמלט.

יאנוש:

האָב איד מיר דען נישט באַמיעט געפּעלן צו ווערן מיט אלערליי מיטלען?

העלענע:

נישט מיט די בעסערע.

יאנוש:

עמען און אַנדערער וועט געפינען כעסערע.

העלענע:

אפשר.

יאנוש:

איד זע אלץ.

העלענע:

איד צווייפל נישט.

יאנוש:

איד האָב דאָך פאַרשטאַנד...

העלענע:

און א האַרף.

יאנוש:

איך פארשטיי, וואָס סע שוין זיך.

העלענע:

וואָס שוין זיך?

יאנוש:

אַסער, פאננע העלענע, איך ליב.

העלענע:

א האנט.

יאנוש:

איך ליב זייער.

העלענע:

כ'בין דאנקבאר.

יאנוש:

אומדאנקבאר, זאָגט.

העלענע:

לאָמיר ענדיקן אָס דעם שמועס.

יאנוש:

באָדענקט אייך, אז דער האַזיקער אַוואַנטוריסט...

העלענע:

ווער?

יאנוש:

דער לורמיר.

העלענע:

וואָס דער לורמיר?

יאנוש:

מע ווייסט נישט פונטאנען ער איז, ווער ער איז.

העלענע:

וואָס גייט דאָס מיר אָן?

יאנוש:

אך, צום אומגליק גייט עס זייער אָן אונדז ביידן.

העלענע:

פאניע יאנוש!

יאנוש:

ער איז עפעס אַ הולמאי!

העלענע:

א גאסס אין הויז פון מיינע עלטערן פארהינט א בעסערע באציונג

יאנוש:

אזא גאסס פארהינט ומע זאל אים געבן אין קארק אריין. — און איר איר העלענע, לאזט זיך פון אים דעם קאפ פארהרייען?

העלענע:

פארהרייען?

(אפמעסטנדיק אים מיטן בליק, גייט זי ארויס)

XI סצענע

יאנוש

יאנוש:

(אלין)

ס'איז בלתי ספק, אָס דער פארשלאָסענער לוחמיר איז איר פעסט אריין אין קאָפּ. אָס דאָס זענען עס די פאנגעס היינטיקע צייטן! — עס קומט זיך שרעקענען און אָנשטענדיקער בירגער, ופיר פּעחד איינגעשפאנט פון פאָרנט, א וויינער וקאָטש, א קאָזאק פון היינט, האָט א ריינע היפּאָטעס — קרימען זיי זיך, קלייבן איבער, קריטיקירן. — אָכער גענס צעפאָמער דאָס געזונט אין אויסגעלאסנקייט און דאָס פארהמעגן אין קאָרטן, ווערסטו א קרבן פארפאָלגט פונעם גורל און געפעלסט זייער לייכט. — איר האָב פארשטאנד און א דאָרף — פּונוג איר נישט, ווייל איר האָב געזונטע פאחב אין פנים, עס גוט און שלאָף אויסגעצייכנט. — געכטן האָב איר געהאָט אַלע האָפּענונגען — היינט קיינע. אָבער די קאָמערדאָמע האָב צוגעזאָגט — ווען איר וואָלט נישט געווען... וואָלט איר זיך שרעקלעך געקניפּט, די פינגער געכיסן — מהמת בייזקייט. ווען עס זאל אָנוי נישט זיי טאָן...

XII סצענע

יאנוש, וויקטואָר

וויקטואָר:

(מיט עטלעכע שטייגעלעך)

נו, לענגער וועט אויך אַ מלאך נישט אויסהאַלפּן!
(ווארפט די שטייגעלעך אויף דערער אין דער טוף בינע)

פאניע, ווו רופט מען איידר! קאָן מען דאָ קריגן פּערד צו דינגען?

(יאנוש, א קוק טוענדיק, גייט ווייטער)

(וויקטאָר העכער)

צי קריגט מען דאָ פּערד צו דינגען?

(יאנוש שוויגט)

(וויקטאָר בייז)

פאניע, איך פרעג איידר העפלעד צום הריטן מאָל...

יאנוש:

פרעגט אייער גנעדיקייט ביי א פורמאז וועגן פּערד, נישט ביי מיר.

וויקטאָר:

מע קאָן ענטפּערן העפלעכער.

יאנוש:

זוי עס וועט מיר געפעלן.

וויקטאָר:

אָ, נישט אומבאדינגט אזוי!

יאנוש:

כאמת?

וויקטאָר:

אומהעפלעכע צווינגט מען צו העפלעכקייט.

יאנוש:

פאַרנעמט זשע זיד,

(האסטיק)

בעט איד העפלעד.

וויקטאָר:

כ'וועל גיין, ווען ס'וועט מיר ווילגעפעלן.

יאנוש:

וואָס פאַרלאנגט איד פון מיר?

וויקטאָר:

איר זאָלט זיד באַנעמען העפלעד.

יאנוש:

(איראַניש)

כאמת! מיט וועמען!

וויקטאָר:

מיט וועמען? מיט וועמען? וואָס מיינט איר מיט דעם: מיט וועמען?

יאנוש:

אַסען לאָזט מיר צורוּ!

זויקמאָר : איר פּרעג, וואָס הייסט דאָס: מיט וועמען!

יאַנזש :

דאָס הייסט, אז איר האָרף נישט זיין העפּלער מיט עפעס אַוואַנטוריסטן, וואָס שטערן די רוי פֿון אַן אַנשטערדיק הייז.

זויקמאָר :

(איינהאלטנדיק דעם בעס)

מיט אַוואַנטוריסטן! מיט אַוואַנטוריסטן, זאָגט איר?

יאַנזש :

צומווינציקסטן.

זויקמאָר :

צומווינציקסטן! צומווינציקסטן, זאָגט איר?

יאַנזש :

זאָג איר.

זויקמאָר :

אַבער איר האָט אַליין געוואָלט...

יאַנזש :

(אריינפאלנדיק אין צאָרן, דאָס קריגעריי ווערט וואָס אמאָל העכער) וואָס? ואיר ואיר, ואיר וועט מיר איר דערקומשען מיט דעם: „איר האָט אַליין געוואָלט.“ — ב'האָב געוואָלט, צו אַלרע טיילן, פֿון איינעם אָ צוויי פֿון, אַזעלכע ווי איר, מאַכן אַ חוק-שפּיל.

זויקמאָר :

(שרייענדיק)

נישט אַזוי הויך, פּאָניע.

יאַנזש :

(שרייענדיק)

ווייל פֿון אַזעלכע האָב איר שטענדיק אַפּגעחוקט און וועל אַפּחוקן — אַבער ב'האָב נישט געוויסט, אז איר לאַז אַריין אַ וואָלף אין אַ שאַפּ-שטאַל.

XIII סצענע

יאַנזש, זויקמאָר, קאַמערהער, הינטער אים קאַמערהאַמע

קאַמערהער: (אריינגיפּנדיק)

וואָס פֿאַר זיך דאָ?

(אריינגיפּנדיק)

קאמערדאמע:

C'est varcarme!*

וויקטאָר:

(צו יאנוש)

א וואָלף בייס, געדענקט!

קאמערדאמע:

וועגן וואָס גייט דאָ? פאמעלעד, העפלעד..

יאנוש:

(צו וויקטאָר)

ארויס פון האנען! ארויס!

קאמערדאמע:

(דורכן פענצטער)

זיין גנעדריקייט! פאָטערל! זיין גנעדריקייט!

וויקטאָר:

(זיך באהערשנדיק)

ווען איר וואָל זיך נישט דעכענען מיט דער אַנוועזנהייט פון דער דאָזיקער

דאמע...

יאנוש:

איז וואָס? איז וואָס?

קאמערדאמע:

(דורכן פענצטער)

מע קריגט זיך! — מע וויל זיך שלאָגן!

וויקטאָר:

ניין, ביזן אַזאָ מדרגה וועל איר זיך קיינמאָל נישט פאַרנעסן. — באַוויליקט.

פאני, מיר מוחל זיין — איר האָב מיר אויפגעקאָכט אין אייער אַנוועזנהייט.

היינט. — איר אָנעהמען מיין שולד.

(צו יאנוש)

מיר וועלן זיך זען.

יאנוש:

איר וועט זיך זען, וועט זיך זען, איר ווייסט מיט וועמען.

קאמערדאמע:

יאנוש! קיין איין וואָרט! איר וויל, איר הייס! — וואָס זענען דאָס פאר

א ישענאָמנהייט? ישעמט איר, אייער גנעדריקייט, אָם דער פאן האָט דער

* וואָס איז עס פאר אַ היילאם?

ערשטער אָנערקענט זיין פעלער און איבערגעבעטן פארן סינערן, די אכט
טייג, וואָס מע דארף האָבן צו א דאמע. *Taisez-vous

XIV סצענע

די זעלבע, פאַן יאָוויאלסקי, פאַני יאָוויאלסקי, לוחמיר

(פאַן יאָוויאלסקי מיטן ווייב אינמיטן, לינקס ווקטאָר און לודמיר, רעכטס יאנוש
און די קאמער-דאמע. אין דער טיף נעמט דער קאמערדער צונויף און כאַקט
שטייגעלעך).

פאַן יאָוויאלסקי:

ווער זשע קרוגט זיך? —

א מומל און א מומל,

און ס'ווערט א מומל. — וואָס? ווער מיט וועמען?

קאמערדאמע:

פאַן יאנוש וואו העפלעכער — מיט אָס דעם פאַן: **fil C'est misère

פאַני יאָוויאלסקי:

א וואָרט פאר א וואָרט,

און ס'איז דער קאָפּ גישט אויפן אָרט.

וויקטאָר:

כ'האָב וויד צופיל אויפגעקאָכט, דאָס איז אמת.

פאַן יאָוויאלסקי:

כ'וועל סאָך דערציילן א מעשהלעך. — הערם:

לעס דער היגערקאמער אויפן פאַרוויר האָט א האָן

זיך צעקרייעם: — קוקא-רייא-ראָן!

— קוקא-רייקו — האָט א צווייטער זיך גענומען כעסן

און — מע געמט זיך פאר די קאמען רייסן. —

פליגל, גלייך ווי ביימישן, שמייסן,

שנאָבלען פיקן ביז און שנעל,

געגל גראַבלען ביז דער פעל.

פערערס פליען, ס'דינט שוין בלוט (אוי, ביטער —

מיט דער סוואַטשקע איז וואועק דער קאָנפירענט דער דריטער).

* שוויגט.

** דאָס איז שרעקלעך.

און מע מאכט זיך תיל-און-תיל.
 — האָלדער! האָרדע! — האָט דער איגרוק זיך צעכלאָזן
 האָבן זיי געהאַרנט און גאַכגעלאָזן.
 — האָלדער! איבער וואָס? און איבער וועלכן? גלייך
 וועט דער איגרוק שלום מאכן צווישן אייד. —
 און זיי ביידע ענטפערן ביצויכור:
 — ווייל מיין קוקאריקו שפעט ער איבער.
 — האָלדער! מיינע ליבע לייט, —
 זאָגט דער איגרוק זיי געשייט:
 ווי עס קאָן זיך א געקריג צעברענגען!
 וואָסער איבערשפעטן! ווער שפעט איבער וועמען?
 ביידע לייט די זעלבע גאָסן קרייעט איר און גאָר,
 וויילע הענער זייט איר ביידע דאָך, נישט וואָר? —
 איינער מוז א שנות רירט אָן דעם צווייטנס האָנער,
 זינדלט אים דער צווייטער שמאַרקער, ווי ער קאָן גאָר;
 ס'קאָסט געזונט און לעבן... וואָס
 זאָל מען זאָגן זיי? איר ווייס — גאָר כ'ווייל נישט זאָגן דאָס.

פּאַני יאָוויאַלסקי:

אוי, גאָט מיינער! הענער! אָפּשניצלעד! אָפּשניצלעד!

לוחמיר:

(צו וויקטאָר)

וואָס איז געשען?

קאָמערדאָמע:

(צו יאָנוש)

איז וואָס איז דאָ געגאנגען?

זויקטאָר:

(צו לודמיר)

דאָס טאָל איז דיר צו פאָרהאָנקען.

יאָנוש:

(צו דער קאָמערדאָמע)

ער האָט געזאָגט: „איר האָט אַליין געוואָלט“.

לוחמיר:

(צו וויקטאָר)

אַבער ווי היציק דו ביסט.

זויקטאָר:

(צו לודמיר)

דו וועסט מיך היינט נישט אָפּקילן.

קאמערהדאמע:

(צו יאנוש)

מען דארף דאך לייגן אכט אויף א וועלכע עס איז קאָנזענטאָנן * Mon Dieu!
פאן יאָוויאַלסקי:
(שטיל צו לודמירן)
דיין פריינד איז עפעס א שרעקלעך היציקער.
לודמיר:

(אויך שטיל)

דאָס איז צוליב דער היץ אין דרויסן.
פאני יאָוויאַלסקי:
הען?

פאן יאָוויאַלסקי:

דאָס איז צוליב דער היץ אין דרויסן.
פאני יאָוויאַלסקי:
א מעשה! א מעשה!

פאן יאָוויאַלסקי:

א פארצייטיק שפריכוואָרט זאָגט:

דעם נאָם אין דיין הויז

פון טומל היט אויס.

נישט פרעגנדיק זיך וועגן וואָס עס איז געגאנגען — בעט זיך איבער,
פאנאָווע.

יאנוש:

איך האָב בלויז דעם אמת געזאָגט.

וויקמאָר:

(צו לודמירן)

דו הערסט?

פאן יאָוויאַלסקי:

אָ, פאניע מיינער, נישט תמיד איז אמת דאָס, וואָס ווייזט זיך אויס פאר
ריכטיק. — און ווען אפילו ס'איז וואווי געווען:
פאר אמת זאָגן
מע קריגט געשלאָגן.

אָבער ווען דאָרף דעם ענין אנהערש פארענדיקן — אויפן פארצייטישן
שטייגער, — פאניע יאָו, הייסט ברענגען א פלאש וויין — פון צווייטן
קעלער — קאשטעלאַטער — איר ווייסט וועלכען?

* מײן גאָט.

קאמערדהער:
כ'זויים.

פאן יאזויאלסקי

צו מיר אין צימער! ס'וועט גיין דאָס מינועלע צווישן קעגן. —

א גלעזל מאכט אין קאָפּ א רויש,

א גלעזל לייטערט אויך אים אויס. — איר קאָנט

דאָס האַזיקע לידעלע?

האַסטו ליב מיר, גיט מיר אַן געהערדיק,

זיסט באַקומסטו מיטן קופּעל באַלד א געדריק...

מיר וועלן געמען צו ביסלעך און שלום. —

וואָס ער פאר פיש, שלום פאר מענטשן, אַן אים אין

גאַרנישט. איר בעט צו מיר, ביטע.

קאמערדאמע:

אַן קריגערייען, איר בעט אייד ווייער, ווייל עס וועט זיין אויס מיט דער

פריינדשאפט.

פאן יאזויאלסקי

איר וועל פירן.

(אַפגייענדיק).

לחמיר:

(וויל פארהאלטן וויקטאָרן, וואָס רייסט זיך פון אים ארויס — ער בלויבט דער

לעצטער)

איר ירוף ארויס איינפערזיכט, און דער האָט שיר נישט באַקומען אונזער-

געשלאָגענע אויגן. וואָס בין איר שולדיק? — א פאטאלער מאַג פאר אים.

— קאפיטל אכצן.*

* געמיינט: קאפיטל XVIII פון זיין ראָמאַן.

פערטער אקט

מצענע I

וויקטאָר, לודמיר

(וויקטאָר צייכנט, לודמיר גייט ארום פארטראכט איבער דער בינע)

וויקטאָר:

זיי זיך מוחה עקס-סולטאן און ווירקלעכער געהיימראט פון משוגעת, און
איר בין איינער פון די אָרנטלעכסטע, פון די מילדסטע מענטשן. — דו
האַסט זיך פארדינט אויף מיין צאָרן, זייער שמאָרק פארדינט, און איך
ארבעט פונדליינעשוועגן.

(אפארט)

אַבער איך וועל דיך אָפּצאָלן.

(נאָר א קורצן שווייגן, זיך ארומקוקנדיק)

וועגן וואָס טראכסטו עס אזוי?

לודמיר:

(קוקנדיק אויף וויקטאָרס צייכענונג)

— גיין — יאָוויאלסקי האָט זיך דיר גייט אינגאנצן איינגעגעבן — ס'איז
גיישאַץ יענער איבערן גאנצן פנים צענאָסענער שמייכל — יעדעס קניי-
משעלע אויף דעם זאָגט עדות, ואז ס'איז אנשטאנען פון לאַכן.

וויקטאָר:

(אלץ צייכענענדיק)

אַבער דערלויב, מיין טייערער, — קורס-כל דאָרף מען דאָר מאַכן דעם
קאָפּ, דערנאָך די האָר; פריער די נאָז און שפעטער דאָס קרעצל אויף
דער נאָז — אויב נאָטאָבענע אזא קרעצל איז פאראן, *sine qua non

* אן אומבאדינגטער תנאי.

לודמיר :

און די פאני יאָוואַלסקי איז נישט שמאָרק אויסגעשמרעסט.

וויקטאָר :

נאָך איין האָר, און זי קענט זיך איבער הינטערוויילעכס.

לודמיר :

מאָר זשע איר די שפאָקלן.

וויקטאָר :

ניי צום קאָדיק! כ'בעט זיך!

(לודמיר שפאָצירט ווידער אַרום)

זינט ער איז געוואָרן דערשער, האָט ער באַקומען עפעס אזא דעצידינג.

דיןן פאָן. אָבער פאַרזאָם שרױבסמו נישט? צײט האָסני — כײכלע.

פאָפיר וועסטו דאָ באַקומען.

לודמיר :

(בלויבט שטיין פאר וויקטאָרן, נאָר א קורצן שוויגן)

ווייסט וואָס, וויקטאָר?

וויקטאָר :

און נישט נאָר איין זאָר.

לודמיר :

העלענע געפעלט מיר.

וויקטאָר :

און מיר נישט.

לודמיר :

איך וואָלט מיט איר חתונה האָבן.

(וויקטאָר לויגט אַזעק די בלייפּעדער, דרייט זיך אויס און קוקט אויס אין די

אויגן אריין)

לודמיר :

(פארקרימענדיק זיך)

א!!

(גייט ווידער אַרום)

איך פאַרטראַג נישט, ווען עמעצער סאַלאָפּעט אויס אויף מיר די אויגן.

(וויקטאָר לאַכט וואָס אמאָל שטאַרקער נאָך לודמירס יעדעס וואָרט)

אָ, לאַד=לאַד — לאַד — נאָך שטאַרקער. — אָט אזוי! — פלאַז פון גע-

לעכטער. — טא=טא=טא!

וויקמוצאר :

וואָס הייסט? וואָלסט וועלן חתונה האָבן? ... אויף *ex abrupto

אפשר כדי צו פארענדיקן האָס ווירדיקע ווערק?

לחמיר :

זאָג מיר נאָר, פאָרוואָס זאָל איך נישט האָבן חתונה האָבן?

וויקמוצאר :

דו וויצלסט זיך?

לחמיר :

ערנוואַרט, און נישט.

וויקמוצאר :

גיב אהער די האנט.

לחמיר :

וואָס זשע וועט זיין?

וויקמוצאר :

דער פּוֹלס א פאמעלעכער — קיין הויז נישטאָ

לחמיר :

(ארויסרייסנדיק די האנט)

צייכן!

(גייט ווידער ארום)

וויקמוצאר :

איך וואָלט זיך נישט געווינדערט, ווען כלואָלט קאָנען דערלאָזן אזא מי געהאנט, ואו זי איז ריר געפעלן געוואָרן.

לחמיר :

פארוואָס נישט, גערמער וואן-דייק?

וויקמוצאר :

ווער? אָט די, וואָס אפילו א גלאַז וואסער בעט זי מיט א הינד-מליצהריקן סמיל, אָט די האָט ריר געזאָלט געפעלן ווערן?

לחמיר :

זי דריקט אָפּט ואויס גומע געהאנקען ווייף א לעכערלעכן אויפן, אָבער דאָס אלץ קאָן מען לייכט עטרערן.

וויקמוצאר :

וואָס זשע פאר א גרויסע מעלות האָסטו אין איך אנטדעקט אין אזא מור-צער צייט?

* און צוגרויסונגען, פּלוצעס.

לחמיר :

זי איז שיין.

זויקמאָר :

דאָס געווענרס זיך אין אַ נוסט.

לחמיר :

זי איז אַ גומע.

זויקמאָר :

פונדאנען ווייסטו?

לחמיר :

איד ווייס — כ'בין זיכער. — דערצו איז זי זייער אַ פארשמענדיקע און
נישט קיין איינגעשפארטע. און ווען ס'איז פאראן פארשמענדיקייט, און
קיין איינגעשפארטקייט איז נישטאָ, לאָזט זיך אלץ מאכן.

זויקמאָר :

אַבער ווען זי זאָל אפילו זיין דער מלאך פון גוטסקייט און שיינקייט, ווען
אפילו דער גרעסטער חכם זאָל זי וועלן פאר אַ ווייב, וועט זי נאָך צוליב
דעם זייגע נישט זיין.

לחמיר :

אויב איד טעפעל איד...

זויקמאָר :

זי האָט עלמערן.

לחמיר :

דעם אַלס קאָן מען שנעל געווינען — עמלעכע משלים — אין ער איז
מיינער.

זויקמאָר :

דער פאַמער.

לחמיר :

ווייניקער ווי גאַרנישט.

זויקמאָר :

די שטייפמאמע.

לחמיר :

דאָס איז דער איינער הארמער נוס צו צעקאָן.

זויקמאָר :

מע הארף האָבן פעסטע ציין.

לחמיר :

אַבער עס טעשען דאָך צופאלן.

וויקטאָר:

אין ראָמאנען.

לודמיר:

דאָס ערגסטע איז...

וויקטאָר:

(נאָד א קורצן שוויגן)

דאָס ערגסטע איז.

לודמיר:

וואָס איד ווייס נישט, ווער און פונדאמענט איד בין.

וויקטאָר:

און דאָס איז נישט קיין קלייניקייט ביי צוזעלעכע מענטשן — גי, און א מאַ-

יאָנטעק!

לודמיר:

(ארוםשפאצירנדיק)

ווען איד וואָלט נאָר געהאט יחוס און א מאַיאָנטעק

וויקטאָר:

יאָ! ווען נאָר — „ווען“ א קליין ווערטעלע.

לודמיר:

פרוון וועל איד פאָרט. — האָס וואָלט מיר געווען זייער אויף דער האנט.

— זיכער, ואו אויסשליסלעך אדאנק דער ליבע האָב איד באקומען איד

האנט, לעב איד זיך אויפן גליקלעכסטן וואפן. — מיר וווינען אין די האַ-

זיקע שטובן — דאָרט, ווו מיר וווינען איצט, איז מיין קאנצעלאריע. —

ווייטער זענען אונזערע קינדער. — זי פארנעמט זיך מיט דער ווירט-

שאפט. — איד ושרייב, — דו פארברענגסט ביי אונז א שמוקל צייט.

— ואו דו האָסט מיר ליב, וועסטו פארבלייבן. — נו, וואָס מיר צו — עט-

לעכע חדשים — א וואָרט?

וויקטאָר:

אין פאר וועמען וועסטו אויסגעבן דיין מאַכטער? מיט וועמען וועט חתונה

האָבן דיין זון? — ווי גוט ס'איז צו זיין א פאָעט: מע ליבט, מע האָט

חתונה, מע געמט איבער די ווירטשאפט, מע האָט קינדער, מע פארבעט

פריינד; אלץ אין איין אָמעם.

לודמיר:

אויב נאָר ס'איז גישמאָק קיין ליבט און שאָסן, קיין שמריכלעך דאָ און

דאָרט, איז אלץ משוגעט — אמת?

וויקטאָר:

מעגלעך — און איד האָב קיינמאָל שפארקער נישט געוואָלט, ווי אין איצט

סיקן מאַמענט. — און דאָס ליבט זאָל פאלן אויף דיר, אין שאָסן זאלו בלייבן

אנוש מיט דער ישיבמאמע, און איבער אלע נאָשטענדיקע געזעלשאפט-
לעבע כאציאונגען זאָלן האָ און דאָרט איבערנעצויגן ווערן שטריכעלער.

לוחמיר :

דו וואָלסט כאמת וועלן, עם זאָל זיך מיר אייננעבן?

וויקטאָר :

פארוואָס זאָל איד עם נישט וועלן?

לוחמיר :

ערלעכער וויקטאָר! מיינע ווערק וועלן דיך געבן אומשטערבלעכקייט.

וויקטאָר :

אויב זיי וועלן נאָך האָבן גענוג לאנגע הענט.

לוחמיר :

ס'איז נישטאָ קיין בעסערס, ווי האָבן צו מאַן מיט מאַלערס; זיי זענען די
לייבלעכע כרידער פון די פּאָעזן. — וויקטאָר! וועסט מיר מאַלן העלע-
נעם פּאָרטרעט?

וויקטאָר :

דו ווייסט, אז איד קאָן נישט מאַלן קיין פּאָרטרעטן, ס'יז אין טאָריקא-
מור.

לוחמיר :

סאהא געהאנק!

וויקטאָר :

איד קאָן זי אריינפאסן אין אן אלעגאָריש בילד, וואָס זאָל פּאָרשטעלן,
למשל: דאָס אריינגעמען דיך פאר א מיטגליד אין דער פאמיליע יאָוויאל-
סקי. — אינמיטן וועט זיך יאָוויאלסקי א געקרוינעטער ארויפהייבן אויף
א לייכטן וואָלקן; אין איין זייט זיינער א גענויס: א בחור מיט פליגל,
מיט א פלאם איבערן קאָפּ, ביי די פיס ביכער און אן אָדלער. — פון דער
צווייטער זייט שאַקלט הילאַרושאַס * מיט איין האַנט דעם האָרן פון שפע,
מיט דער צווייטער ציט ער נאָך זיך מיט דער הילף פונעם בלינדן הימע-
גען ** די אלטע יאָוויאלסקי. — צוויי קינדער וועלן אויספירן דעם צענ-
טער: איינס פון זיי וועט האַלטן א פאלמע-צווייגל, וואָס דו, קניענדיק אין
א שערקישן קאפּטן, און א הימל מיט גלעקלעך, וויסט עניוווותרדיק דער-
לאנגען. — אין פּראָנט פונעם בילד שטייט העלענע אינעם געשטאלט פון
„אימאניאַציע“***, די אויגן צום הימל געווענדיג, די הענט צוגנויפגעלייגט

* גאָט פון פרייד.
** גאָט פון התונה.
*** פּאַנסאָזיע.

אין א קרוין, די האָר אין אומאַרדעטיג איהן די שולטערן צעלאָזט. אויפן קאָפּ א קרוין, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט פון קליינע פיגורעלעך, זעלבע גייען ארויס פון איר מוה. — די פיגורעלעך וועט מען נאָסאכענע קאָמען געבן דיין אַנבליק, אויב דו וועסט וועלן. — ביי העלענעס פיס, מע קאָמבאַליע: זי זיצט פאַרמאכט איבער אַ סויפן שאַרבן, מיט אַ שפּערהל אויפן קאָפּ. אין דער טיף יאנוש אלס, „קנאה“ אין א קינד אַנגעשפיקע: וועט מיט אומן און אויערן, אין דער האַנט אַ בינגל דערנער, אויפן אַסל אַ האַן אַנגעבלאָזן פון כעס. — לעבן יאנושן די קאַמערצאַמע מיט אַ וואכסל, דער קאַמערצער מיט אַ לבנה אין דער האַנט — דאָס ערשטע דער צייכן פון בייזקייט, דאָס צווייטע — פון מפשט.

לודמיר:

און אין ווינקל מאַלט „סאַרקאזם“. אָבער דאָס די ביסט אזוי באהאוונט אין אלעגאָרישע ויבילרער, ווייס איר נישט, צי די ווייסט, ווי אזוי מע שטעלט פאַר: „סאַרקאזם“.

דוקמאָר:

איר ווייס, איר ווייס.

לודמיר:

ווי אן אייזל מיט אויסגעשטירעמע ציין, אויב איר האָב קיין טעות נישט.

דוקמאָר:

דוכט זיך אזוי.

(ביידע לאַכן)

לודמיר:

די יאָוויאַלסקים קומען; רוק זיך אוועק טיפער און פאַרריכט אייניקע שמריכן.

(דוקמאָר נעמט צונויף אייליק די צייכענונגען, רוקט זיך אוועק אין דער טיף פון דער סצענע, קוקט זיך צו און צייכנט, קנוענדיק ביי דער שטול. דערנאָך זעצט ער זיך.)

סצענע II

פאַן יאָוויאַלסקי, פאַני יאָוויאַלסקי, לודמיר, דוקמאָר

פאַן יאָוויאַלסקי:

איר וויר דיר, פאַניע מיינער, ווי אן אַ יאָגענער און אַ יאָגענער. דו מוזט האָר מיר איבערלייענען עפעס פון דייע ווערק. איר פאַרשטיי זיך אביסל.

דודמיר :

איד קאן נישט איבערלייגענען, ווייל איד האָב דאָ מיט זיך נאָרנישט. אָבער
מיין ערשט ווערק, וואָס איד וועל ארויסגעבן און וואָס האלט שוין כיים
פארענדיקט ווערן, וועל איד ווידמען אייער געדיקייט.

פאן יאָוויאלסקי :

מיר?

דודמיר :

אויב אייער געדיקייט וועט דערלויבן, אז אייער גאָמען זאָל באַערן מיין
ארבעט.

פאן יאָוויאלסקי :

מיר? מיר? מיר ווילט איד ווידמען אייער גאָנץ ווערק?

דודמיר :

אויב איד וועט דערלויבן.

פאן יאָוויאלסקי :

אויב איד וועל דערלויבן? אָ, מענטש איינער! מענטש איינער! מיט וואָס
האָב איד זיך פארהינגט און כבוד? וואָס אן אמת, עס געמט נישט
דער, וואָס פארהינגט, נאָר דער, וואָס האָט גליק. און
איד וועט אַפּדרוקן דאָס דאָזיקע ווערק?

דודמיר :

פארשטייט זיך.

פאן יאָוויאלסקי :

(אום ארומגעמענדיק)

פארלאנגט פון מיר וואָס איד ווילט. איד הערט, פאן יאָוויאלסקי, איד
וועל זיין געדרוקט.

פאן יאָוויאלסקי :

(אראָפּגעמענדיק די שפאקולן)

געדרוקט? א מעשה!

דודמיר :

איד וועל בלויז פארלאנגען, איד זאָלט מיר דערלויבן אריינשרייבן אלע
שפריכווערטלעך און פּערזען, וועלכע איד קענט וואו פיל און דעקלאמירט
אזוי שוין.

פאן יאָוויאלסקי :

געמט נאָ פּערזען און שרייבן. איד וועל אייך גלייך זאָגן א משל.

דודמיר :

ביסע זייער.

פאן יאָוויצ'לסקי
צוויי.

לחמיר :

וואָס פאר אַ נליק!

פאן יאָוויצ'לסקי :

הר"י.

לחמיר :

איך דערנײַ פאר פרייד.

פאן יאָוויצ'לסקי :

(אָפּפירנדק אים אין אַ זײַט און אָנוויינדק אויסן ווייב)

פאר אײנעם וועט זי זיך אביסל בייזערן.

אַהאַ!

לחמיר :

פאן יאָוויצ'לסקי :

אַבער בלוזן האַלב אין שפּאַס. איר וואָלט נישט גלייבן, וואָס פאר אַ

קלוגע פרוי דאָס איז. וואָס פאר אַ שארפּוין!

לחמיר :

בלאָב עס וואַרן באַמערקט.

פאן יאָוויצ'לסקי :

מע דערקענט דעם פּרײַז פּוּיט די שמועס; אזוי איר

העם קלוגן.

לחמיר :

אזוי איז עס באַמת.

פאן יאָוויצ'לסקי :

אז איר וועט זיין מיט איר אזוי לאַנג, ווי איר, וועט איר זי נאָך בעסער

דערקענען.

לחמיר :

ווי זשע לאַנג איז עס?

פאן יאָוויצ'לסקי :

איין און פּופּעיק יאָר.

לחמיר :

בסמךכל!

פאן יאָוויצ'לסקי :

אַבער, אומקערנדיק זיך צום משל — הערש:

אַ שמעטערלינג אַ געבליעדן-דרייטער שמעלט אַרויס

דאָס קעפל פון אַ שיינער רוין.

ער רופט צונויף זיין פלאמערהדיקע מחנה ברודער,
 און הייבט זיי אָן צו זינגען מוכר-לידער:
 „ — ווי פּערט מען אזוי אומזיסט די צייט,
 אז דאס מע באלעוועט, מע פליט ארום פּאַרשייט!
 איר מענט זיך, שמעטערלינגען, שעמען,
 מיט בלוזן פּוסט-און פּאסט זיך צו פּאַרנעמען!“
 און זיך אליין אין אלץ וואָס ביישפּיל שמעלט.
 בקיצור, היפש באקומען אָנגעוירלט, אָנגעשמיסן,
 די שמעטערלינגען ווייזן שוין ארויס געוויסנביסן.
 ווי ס'האַט אויף א פּיאָלקע זיך א בחור'ל געשמעלט
 און הויך א וואָג געמאַן: — אים פּאַלגן זאָלט איר זיך נישט איילן.
 איר ווייס פּאַרוואָס עס קאָן דאָס פליען אים נישט וויילן.
 צוריק מיט עמלעכע מינוט, איר האָב אליין געזען,
 האָט ער ארומגעשטיפּט מיט בלומען פּול מיט ברען.
 ווי דאָ קומט צו דער זקן מיט די פּלאמקע באגערן,
 וואָס גייט כּסדר, דוט נישט אָפּ אין מי, וואָס לייט
 וואָס מיט זיין קאָסע שניידט ער אליין, וואָס טוט אים שמערן,
 אים דופּן צייט.

און ווייל ס'איז אונדזער ברודער נישט געווען געהיטן,
 האָט אים די פּליגעלעך די קאָסע אָפּגעשניטן.
 איז נאָט פּאַרוואָס ער לויבט באשטענדיקייט, ליבט בלוזן די רויזן
 ווייל מיט זיין אייגן פליען איז שוין אויס.
 (זיך פּאַרנייגנדיק ביים ערשטן קומענדיקן פּערז פּאַר דער פּרוי)
 עס איז נישט, יונגע שייגע דאמען, אויסצולויבן בלוזן
 דאָס צופיל באלעווען און פליען מיין טוהט;
 נאָר הערנדיק די שמראָפּרייך פון נישט איינער א מאטראָגע,
 מוז ווערן קלאָר אויך פון דער צווייטער זייט —
 עס האָט דעם שמעטערלינגען...
 (שטילער צו לודמיר)

צירעכטגעטאַכט די צייט.

לודמיר:

כאמת?

פּאַן יאַוויאַלסקי:

איר מיין דאָ קיינעם הערמיט נישט צו טרעפּן.

פּאַני יאַוויאַלסקי:

נאָט, דערבאָרעם זיך! וואָס זיין געדייקייט וועט נאָר אלץ איר אונדז
 נישט אויסטראַכטן.

פאן יאָוויצלסקי:

(בלעשנדיק איר גאָמבעלע)

נו, נו, ביינערס זיד גויש, מאַלנאָשע — איר זענט אַ שמעטערלינג, אַכער
מיין שמעטערלינג, מיין וואכמעלע.

(קושנדיק איר אין שמערן)

פאני יאָוויצלסקי:

אוי שמופערל, שמופערל!

(דראָענדיק מיט די שאַקולן)

אייד ליגן נאָך און זיינען געלעכטערלעך, קוצעניו-מוצעניו

פאן יאָוויצלסקי:

דערויף בין איר גערן,

ווי אויף האַנטן — די כערן; — אמת, פאני יאָוויצלסקי?

פאני יאָוויצלסקי:

(מיט אַ די שאַקולן)

הער אויף, יוזיעטשקע, פאר דעם אַ קאוואליד אין די אויגן!

פאן יאָוויצלסקי:

אַ, אַ, ווי יא ראַק רויט געוואָרן — וויי נאָך די אייגעלעך!

פאני יאָוויצלסקי:

(אויסמוענדיק די שאַקולן)

וואָס זשע וועט זיין?

פאני יאָוויצלסקי:

אן סאחא שמיפערלישע! אוי דו... דו... דו...

(קנייפנדיק די בעקלעך)

כ'וואָלט דיר אויפגעגעסן.

פאני יאָוויצלסקי:

יוזיעטשקע, האַלט זשע זיד אין דער מעלה.

לחומר:

איר קאָן אַוועקגיין, אויב...

פאן יאָוויצלסקי:

ניין, ניין, לאַמיר ביין צוואמען אין מיין צימער, ווייל אין מיין שמוץ

דעקלאמיר איר צומבעססן. און אייד צו זאָגן עפעס איז אַנגעגעסן, איר

הערט אנדערש, ווי אנדערע.

איר דער, איר שריי —

זיין אויער לאָזט פאַרביי.

לחומר:

און ער טראַכט וועגן עפעס אנדערש.

פאן יאָוויצלסקי:

איר רעד וועגן דער זון טראַכט,
און ער וועגן א העלפאנט טראַכט!
זיך טײַטש,
ער זײַטש.
לאַז דעם וואָלף דײַן טײַטש הערן,
ער — אַזײַטש איז גערן.

אַבער לאַמיר גײן. לאַמיר זיך מאַכן אַ גענויעם פּלאַן — מיר וועלן אונז
טעהעלפן איינער דעם צווייטן, מיר, די אויטאָרן. ווייל פאַרשטייט איר
מיר, טײַערער, אויף דער וועלט דאַרף אײן מענטש דעם אנדערן. אײן
האַנט וואַשט די צווייטע. ווי דו טײַטש, אַזײַטש וועט מען
טאָן פאַר דײַך.

לדמיר:

מיט וואָס פאַר אַ מאַסירן טײַטש, וועט מען איר דײַך
אַפּטעסטן.

פאן יאָוויצלסקי:

ווי דו יענעם, אַזײַטש יענער צו דײַך. אַ פּראָפּאָרעם
שפּריכוואָרט, צו קענען איר דאָס מעשהלע פון נאַוועל און פּאַוועל?

לדמיר:

איר קען.

פאן יאָוויצלסקי:

איז האַרעט זשע:

פּאַוועל און נאַוועל געווען זענען שכנים —
נאַוועל וווינט אונטן, און אויבן וווינט פּאַוועל;
פּאַוועל — אַ מענטש, וואָס פאַרמשעפט נישט קינעם.
וויילע דימצאות פּראַכט תּמיד צו נאַוועל.
צווישן דעם מעכל ער לויפט, ווי אַ גיבור —
יאָגט נאָך אַ קאָץ, צו וואַ האָז אַ צעהיצטער,
יאָגט און אַנטלויפט, טוט אַ שפּרונג, קערט זיך איבער,
שייט און טרומיטערט און שרייט אַ פאַרשוויצטער.
פּאַוועל קאָן עטלעך דאָס מער נישט פאַרטראַגן,
קומט ער צו נאַוועלן הכּנעהדיק קלאָגן:
— מיטלײַך, מיין הער! פון דײַן יאָגן זיך — אויבן
פּליען ארויס פון די פענצטער די שױבן. —
ענטפּערט אים נאַוועל: — בײַ זיך אין געצעלט
מעג טאָן אירער, וואָס אים נאָך געפעלט.

פאוועל מיט גאָרנישט אהיים מוז זיך קערן,
 שמום רוקט אראָפּ ער די הוט אויפן שמערן.
 מאָרנן, ס'איז גאוועל געשמאק גאָר געשלאָפּן,
 דעחפילט ער: א מראָפּן אין גאָז אים געמראָפּן —
 ס'קאפעט פון סמעליע; ער טוט זיך אַ לאָז.
 טוק-טוק! געשלאָסן. א קוק דורכן שלאָס:
 וויי! פול מיט וואסער, דאָס צימער! זעמ-זעמ —
 און מיט א ווענטקע ויצט פאוועל אין בעט.
 — ס'טוט זיך דאָ, הער?
 — איד פאנג פישלעד.

— דאָס וואָסער

ריגט אויף מיין קאָפּ האָר! — שרייט גאוועל א בלאסער.
 געטפערט אים פאוועל: — כ"י זיך אין געצעלט
 מעג מאָן איעדער, וואָס אים גאָר געפעלט. —
 ס'לערנט דער משל דעם אמת דערקענען:
 יעגער צו ריר אין, ווי דו ביסט צו יענעם.

פּאַני יאַוויאַלסקי:

אוי גאָט אין הימל! וואָס עס ליגט אים אלץ אין זינען! אָפּשינצלעד!
 אָפּשינצלעד!

פּאַן יאַוויאַלסקי:

נו, קומט, אייער גנעדיקייט.

פּאַני יאַוויאַלסקי:

(באַהאַלמנדיק די האַנט-אַרבעט)

באלד, הארצעניו.

פּאַן יאַוויאַלסקי:

איד דין אייד, פאניע מיינער.

(אָפּהיינדיק)

אפילו אין עטלעכע חדשים וועט איר אלץ נישט פארשרייבן. איר וועט
 דאָ מוזן איבערווינטערן, איר זאָג עס אייד פאָרויס.

פּענע III

וויקטאָר

וויקטאָר:

(אַלײן, ווי ער וואָלט רעדן צו יאַוויאַלסקין)

איר מיינט, אז ער וועט נישט איבערווינטערן? — ער וועט, ער וועט.

איר דארפסט אים נאָר אַ בעסט מאָן. נאָר אויב איר מיינט, אז ער וועט איר
נישט אריינפאקן ביינאנט מיט אייער מאלאַנאַשען אין זיין קאָמעדיע, האָט
איר אַ גרויסן מעות.

(נאָך אַ קורצן שוויגן)

אַ פּלאַטערקאָפּ! אָבער איר וועל דיר מיינס נישט שענקען — איר מוז
זיך נוקם זיין. איר בין געוועסן אין קאָזע, וועסטו אויך זיצן. פאר מיר
איין קאפיטל, פאר דיר אַ צווייטס — די פאפירן זענען ביי מיר. גוט.
כ'וועל באווייזן, אז אויך איר קאָן פארפלאַגמערן און אויפפלאַגמערן און
אינטרויגעלע. ס'איז נאָר אַ שאַד, וואָס איר קאָן נישט זיין קיין עדות פון
מיין ווערק. איר וועל מיר באהאלטן אין גאָרפן, און ווען כ'זאָל אפילו
דריי שעה דארפן זיצן צווישן די קוסמעס, וועל איר זיצן און געדולדיק
ווארטן.

פענע IV

וויקטאָר, קאָמעדיהער

קאָמעדיהער:

וואָס מיר, פאניע וויקטאָר, ווי אזוי זענען די-אַ שטייגעלעך געשריבט
געוואָרן?

וויקטאָר:

ווייל זיי זענען אראָפּגעפאלן.

קאָמעדיהער:

אהא — אראָפּגעפאלן! און איר וועט דאָ פארבלייבן לאנג?

וויקטאָר:

איר צווייטל.

קאָמעדיהער:

וואָס פאר אַ פארגעניגן קאָנט איר האָבן אין אזא משונהדיקן אופן פון
ארוםרייזן.

וויקטאָר:

פארגעניגן?

קאָמעדיהער:

לוחמיר האָט געוואָגט, אַז דאָס איז בלויז צוליב פאָרגעניגן

וויקטאָר:

לוחמיר! אודהי, ס'פאסט אים אזוי צו זאָגן.

קאָמעדיהער:

ס'איז דען נישט אזוי?

וויקטאָר:

די וואָר וועט אויס אַנדערש.

קאָמערהער:

איך בעט אייך זייער! אַנדערש?

וויקטאָר:

א סך דעמענישן זענען פאראן אויף דער וועלט.

קאָמערהער:

איך קאָן קיין שום דעמענישן קיינמאָל נישט מרעפן.

וויקטאָר:

מיילמאָל צווינגט דער גורל צו מרעפן.

קאָמערהער:

צווינגט?

וויקטאָר:

און בלוטיק, שרעקלעך.

קאָמערהער:

כ'בעט אייך, דערמאָנט נאָר נישט קיין בלוט, ווייל ס'ווערט מיר גלייך צום

חלשן.

וויקטאָר:

איך איך בין א דעמעניש — א שפילעכט אין די הענט פון גורל איך

אומגליק.

קאָמערהער:

(אפארט)

ער צילט עפעס צו געלט.

(הויך)

אוי, ווענען היינט צייטן, שווערע צייטן. — ווייך פאר אומזיסט — אויך

בראָנפן פּרעגט קיינער נישט. — קיינער וויל נישט קויפן.

וויקטאָר:

אַבער ארויסרייסן וועט ער.

קאָמערהער:

(זיך צוריקציענדיק)

אַהאָ, האָ!

וויקטאָר:

פאנע קאמערהער! — דאָס געוויסן הייסט מיר לענגער נישט שווייבן.

כ'וועל איך פארטרויען א ישרעקלעכן סוף.

קאָמערהער:

אפשר... בעסער מיין ווייב?

וויקטאָר:

מיד איז אלץ איינס — מיין גורל וועט זיך צוליב דעם נישט ענדערן —
עס ווארט אויף מיך נקמה — אָבער רעדן וועל איך.

קאָמעדיען:

(זיך צוריקציענדיק)

איך צינדט זיך אָן.

וויקטאָר:

(א כאַפּ טוענדיק אים פאר א האנט)

לודמיר — לודמיר — איך ווייסט ווער האָט איך?

קאָמעדיען:

דוכט זיך, אז ער איז... פאן לו... לודמיר.

וויקטאָר:

(זיך אַרומקוקנדיק)

ער איז

(טרייסלענדיק שטאַרק זיין האנט)

א געפערלעכער מענטש. — היט איך! — ווייל ווי צון איך, ווייל די

קארפאמן זענען גאַענט — ווייל

(גייט אַרויס)

V פּענע

קאָמעדיען

קאָמעדיען:

(אליין, נאָר א לאנגן שוויגן באקומט דאָס לשון)

אַט האָסטו דיר! וויי. — אָבער וויאזוי, וואָס? ווי די פּיס וועצן זיך מיר.

— ואון ער אליין איז אויך נישט זייער קיין זיכערער, איז די אויגן האָט

ער עפעס באַרכאַרישעס — ווי די פּיס ציטערן עס מיר.

(זעצט זיך)

א סוף, האָט ער געזאָגט — אָבער איך קאָן דעם דאָזיקן סוף נישט אויס-

באהאלטן. — איך האָב שוין לאנג געזאָגט, געזאָגט ספּירוש... האָט הייסט,

כ'האָב נישט געזאָגט, נאָר געטראַכט, געטראַכט... נו, וואָס אַן אמת, איך

האָב גאַרנישט געטראַכט, אָבער דאָס איז פּונדעסוועגן נישט קיין זייער

פּריילעכע מעשה. — איינס ווייס איך אויף זיכער, אז איך האָב שרעקלעך

מורא.

VI מצענע

קאמערדהער, יאנוש, קאמערדהאמע

יאנוש:

באויליקס בלוין, ואיער גנעדויקייט, מיך אויסהערן גערולדיק. — איר גלייב, אז אייער אופן פון האנדלען איז דער בעסטער, אָבער...

קאמערדהער:

(ער לופט איבער יעדעס מאל פון יאנוש צו דער קאמערדהאמע)

הערט...

יאנוש:

אָבער די פאנגע העלענע האָט מיר היינט בפירוש אָפגעזאָגט איר האנט. און איר קאָן נישט צווייפלען, אז אָט דער לודמיר...

קאמערדהער:

דערלויבט...

יאנוש:

האָט איר פארדרייט דעם קאָפּ, און אז איר זעל מיט מיין גאנצן געדולד בלייבן צום נאר.

קאמערדהער:

זייער א וויכטיקע זאך.

יאנוש:

לודמיר באהאלט זיך נישט דערמיט, אז העלענע געפעלט אים. — די פאנגע העלענע מיינט אים נישט אויס — און סוף-כל-סוף, אויב לודמיר האָט א דאָרף, האָב איר א געפערלעכן קאָנקורענט.

קאמערדהער:

א געפערלעכן, ווירקלעך...

קאמערדהער:

איר זע אין דעם נישט קיין שום אויסערגעוויינלעכס, וואָס א יונגערמאן באַמיט זיך געפעלן צו ווערן א יונגער פאנגע, — האָסט א קאָנקורענט, איז וואָס? — Rien du tout *

קאמערדהער:

אום נאָמעס ווילן...

* לחלוטין נישט.

קאמערדזאמע:

מיין ערשטער גאטזעליקער מאן, גענעראל־מאָיאָר טון, מיינט איר, האָט געהאט בלויז אזעלכע שוועריקייטן איבערצוקומען. איידער ער האָט מיט מיר חתונה געהאט? — * Comment

קאמערדהער:

א שרעקלעכע זאך...
(אָנזינדן מיין קאַפּ)

קאמערדזאמע:

פאר אים ווידער האָב איר חתונה געהאט, ווייל מיינע ברודער האָבן מיר צוגערעדט. — זאָל זיי נאָך דאָס צום שלעכסטן נישט פארנערענטען!

קאמערדהער:

כ'דאנק דיר, באשע מיינע, אָבער הער...
"אנזש:

לורמיר נעכטס זיך געשיקט אריין אין הארץ פון פאן יאָוויאלסקי.

קאמערדהער:

איר בעט זיך אומזיסט, איר בין ביי זיי גאָרנישט.

קאמערדזאמע:

איר האָט פאר זיך צוויי וועגן: אָדער פועלן ביים אלטן מושל אין דער פערזאָן פונעם פאן יאָוויאלסקי, ער זאָל באזייטיקן פֿון הויז די באלעכטע געסט, אָדער כאַנצן די אלגעמיינע מעדיצין, ווי עס פלעגט זאָגן מיין ערשטער גאָט...

"אנזש:

(פארענדיקט האַסטיק)

זעליקער מאן, גענעראל־מאָיאָר טון.

קאמערדזאמע:

אזוי איז עס. — און אָם די אלגעמיינע מעדיצין איז געדולד.

"אנזש:

נו, אויב איר בין נישט געדולדיק, זענען אויך אָם די וועגט נישט געדולד־דיק.

קאמערדהער:

(נישט קאָנענדיק איבעררייסן דאָס געשפרעך, טוט א קלאַפּ מיט א שטעקן אין טיש)

קאמערדזאמע:

אד!

קאמערדהער:

אנדערש האָט מען נישט געקאָנט איבעררייסן אייער צעוושעמקייט. —

* ביאזוו?

הערט מיר אויס, אום נאָמעס ווילן! וויל דאָס זענען נישט מיין שפּאַס.
— דאָ בייס וועגן אונדז אלעמען.

(שטעלט זיך צווישן זיי, קוקט רעכטס און לינקס און שווייגט)

קאָמעדיהער:

ג, וואָס?

יאָנוש:

מיר הערן.

קאָמעדיהער:

כ'האָב עפעס געהארפט זאָגן... ערנוואָרט, כ'האָב פּאַרגעסן.

(איראַניש)

א ליבער יונגערהאנד.

קאָמעדיהער:

אך איר ווייס שוין. — איר ווייסט, ווער עס איז לודמיר?

קאָמעדיהער:

מיר ווייסן אזוי פיל, וויפל דו.

קאָמעדיהער:

אנטישולדיק, באשע, דאָס מאַל ווייס איר מער.

יאָנוש:

איז ביסע, רעד — אפשר וועט דאָס מיר עפעס העלפן.

קאָמעדיהער:

דעם טיילו וועט עס העלפן!

(זיך ארומקוקנדיק)

לודמיר איז א געפערלעכער מענטש. — ווייל!

קאָמעדיהער:

וואָס הייסט עס א געפערלעכער?

קאָמעדיהער:

זיין פריינד, וויקטאָר, איז גאָרוואָס פונראנען אונטערגעגאנגען — ער האָט

מיר אזוי איבערגעשראָקן, אז איר האָב זיך אויף געמוזט צוועצן איר

שטיי נאָך בין איצט נישט זיכער אויף די פיס.

יאָנוש:

וואָס זשע האָט ער געזאָגט? לודמיר האָט א דאָרף?

קאָמעדיהער:

ער האָט געזאָגט: „איר וואָרן אייך — זייט געהיט — לודמיר איז א גע-

פערלעכער מענטש — כ'האָב מורא פאר געטוה. — ווי צון אייך“ —

און נאָך א סך אנטרעע זאכן, וואָס איר גערענט נישט, ווייל איר בין גע-

ווען, ווי איר זאָג זייער שטארק צעמישט.

קאמערדזאמע:

זייסטאך האָט עס געזאָגט?

אָנזש:

ער האָט אורדאי געמוזט נאָך עפעס מערער זאָגן.

קאמערדזאמע:

קיין שום וויכטיקס — זוי מיר ווייזט זיך ואוים, זוייל ער איז אויך נישט
געווען רואיק... אהא! ער האָט נאָך געזאָגט, אז ווער עס וועט נישט געבן
קיין געלט, ביי דעם וועט מען ארויסרויסן.

קאמערדזאמע:

ס'איז קלאָר. * C'est compréhensible

אָנזש:

צוליב וואָס פאר אַ מאַטיוו האָט ער דאָס געזאָגט?

קאמערדזאמע:

זי קאָן איד זיך אָנשטויסן דעם מאַטיוו? — נאָר ער האָט דערמאָנט
עפעס וועגן געוויסן.

קאמערדזאמע:

וון איז ער?

קאמערדזאמע:

זי קאָן איד זיך אָנשטויסן, וון ער איז? — ער האָט מיר געטרייסלט די
האנט, ואז די געלענקן האָבן געקלאַקט, און איז פארשוונדן.

קאמערדזאמע:

קיין אמתער אומגליק האָט שוין נישט געפעלט, זוי נאָר ער זאָל זיך וועגן
דן מיט זיין אַנטדעקונג צו אַט דעם גיל. * C'est malheur

קאמערדזאמע:

איצט כאַעזש זיך. — איר דארפט זיך כאַעזשן און געפֿינען אַן עצה; —
איד ביי וואָרענען העלשען, אז לורמיר איז יא געפערלעכער מענטש; —
איד אַליין ווידער וועל זיך באוואַפֿענען צוליב פֿערוועגלעכער זיכערקייט
(גיט אוועק)

VII מצענע

יאָנזש, קאמערדזאמע

אָנזש:

אויער געטריקייט! דאָס זענען נישט קיין שפּאָסן.

* — דאָס איז קלאָר.

** — דאָס איז אַן אומגליק.

קאמערדאמע:

אווואי, נישט קיין שפאסן.

יאנוש:

וואָס וועט הייבט מען אָן צו פאָן?

קאמערדאמע:

וועצט אייך אויף, א פּענד, אין דאָרף שטייען דראַנגער, אויב זיי ווען
דאָ א צענדליק, מוז זיין א קאפּראַל (איד ווייס דאָס אויף זיכער פון מיין
ערשטן נאָטוועליקן מאַן, גענעראַל-מאַיאָר פּון). גיב איבער דאָס עדות
זאָגן פון זיין אייגענעם חבר; איבעריקנס מוט, ווי איר ווילט, אַכט נאָך
איר זאָלט ברענגען אהער באַוואָפּנטע כוחות! * C'est ça

יאנוש:

(זיך אומקערנדיק)

אויב דאָס איז וויקסאַרס א שפּאס?

קאמערדאמע:

— פּלעגט זאָגן מיין ערשטער... Je na plaisante jamais**

יאנוש:

(גיך פארענדיקנדיק)

נאָטוועליקער מאַן, גענעראַל-מאַיאָר פּון. אָבער אויב עס איז א שפּאס
לאַמיר זאָגן?

קאמערדאמע:

א שפּאס נישט קיין שפּאס, די פּאפּירן וועלן זיי מוזן באַווייזן וועלן מיר
זיך צום ווייניקסטן דערווייט, וואָס דאָס זענען פאר א לייט.

יאנוש:

אָבער וואָס וועט זאָגן פאן יאָוויאַלסקי?

קאמערדאמע:

איר גיי אים ווען אלץ מיטטיילן.

יאנוש:

א, העלענע!

(גייט צוועק)

קאמערדאמע:

וואָס וועט דערפון ארויסקומען? איר ווייס אליין נישט; אָבער איר וועט
אָפּעטעמען, ווען איר וועל זען לעבן זיך א-מונדיר. — וואָס פאר אן אונט-

* אַם וואָס.

** מיט מיר שפּאס מען נישט.

מערשיד ס'איז צווישן דעם גענעראל-מאיאָר און אַם דעם קאמערחהער —
אין אַלץ — און אַלץ איז אַ גרויסער אונטערשיד. — *Sans comparaison!
(גייט אַם צום צימער פון פאַן יאָוואַלסקי).

VIII פּענעט

לורמיר

לורמיר :

(וועלכער האָט, באַגעגנדוק אין דער מירר די קאמערדאמע, זיך טיף פארניגט
אַלץ)

זייוולאָניש קוקט אויף מיר פון אויבן אַראָפּ די קאמערדאמע. — און
דאָס איז אפנים דער פּעלדז, אין וועלכן עס וועט זיך צעפלאפן מיין שיפּל.
(נאָך א קורצן שוויגן)

אויף וואָס פאר אַן אופן פּרעט מען צו איר צו? וואָס האָט זי ליב?
מיט וואָס זי געווינען?
(רופט צו דער לינקער מיר)

וויקטאַרן וויקטאַר! וווּ האָט ער זיך אַהינגעטאַן? — מיט יאָוואַלסקין
זייען די עסקים ווי צומבעסטן — ער איז אין מיר משוגענערזיין פאר-
ליבט. — אַ איד האָב אים דעהצייילט מיין לעבנס-געשיכטע גענוי, ער האָט
אויסגעהאַרעכט אַ גערירטער, און אומדערווארט האָב איד ביי אים נישט
געבונען קיין פאַרארטיילן, וואָס אַנבאַלאַנגט מאַיאַנטעק און אַפּשמאַמונג.
— נאָך עטלעכע טעג, און איד וועל דרייט קאַנען בעטן העלענעס האנט.
— העלענע ווידער — אַדער איד זע שלעכט, פיל שלעכט, פארשטיי-
שלעכט, אַדער זי וועט נישט זיין דאקעטן. אָט איז זי מאקע.

IX פּענעט

לורמיר, העלענע

העלענע:

(אפארט)

אָט איז ער! אַ שפּיל פונעם גורל! מיין פאָטער האָט מיט זיין אַנטדעקונג
מיר שרעקלעך אַ זעץ געמאַן אין האַרץ, וואָס איז געווען אינגעווייניג דורך
דער וויסער האָפּענונג. שרעקלעכע פאַהנעפילן שלידערן מיר אין אַן
אומדורכזיכטיקן תּהוֹ-וּבּוּחָהוּ.

* אַן אַ פאַרגלייך.

לוחמיר :

(אפארט)

זי זעט מיך נישט — איר נשמוז שוועכט אין אן אירעאלן רוים.

העלענע :

(אפארט)

אויב עס איז אזוי — מוז איד אים דאסעווען — איד וועל דערלאנגען די האנט דעם אומגליקלעכן, וועמען מע פאָר נישט ליבן און איד וועל אים ליבן אייביק.

לוחמיר :

(אפארט)

דערווייל מוז איד נאָך זיין סטושמיש ראָמאנטיש — עס העלפט נישט — איצט מוז איד זי געווינען, און נאָך דער חתונה וועט קומען א פארבעסערונג.

(צו העלענען, וועלכע האָט אויפגעצוימערט פון זיין שמים)

הערלעד האָט היינט אויפגעשיינט פאר מיר דער מאָרגנשמערן — א מילד ווינטל פון גליק האָט מיר צארט ארוםגענומען, ווען איד האָב איבערגע-טראַסן די שוועל דאָ. — ווי באַרירט פון אַ כישוף-שמעקעלע, בין איד געוואָרן אן אנדערער, אירער איד בין געווען בין איצט.

העלענע :

(אויפהייבנדיק די אויגן צום הימל)

ווי ער איז געווען בין איצט!

לוחמיר :

דערלויבט, שיינע העלענע, עס זאָל אינעם פארנעפלטן לעבן אויפשיינען פאר מיר דער שמערן פון האָפענונג.

העלענע :

נישט דער מילדער שמערן פונעם מילדן אָונט, נישט דער רואיק שימעהר-דיקער שמערן פונעם מילדן פרימאָרגן קאָנען נישט זיין קיין גאראנטיע די וואַלקנס, וואָס ברענגען שמורעם, זענען תמיד אין דעזעהו, זיי מיזן אונזר שמענדיק באַאומרואַיקן.

לוחמיר :

אד, נישט באַאומרואַיקן; וואָרן אויב ס'איז אַ שיינ וועטער, איז אויך דער שמורעם נישט קיין דויערנדיקער.

העלענע :

אָבער אַ שמורעם פארניכטעט אָפט.

לוחמיר :

פארניכטונג קאָן אויך קומען בעת אַ שיינ וועטער — דערויף מוז יעדער

מענטש גרויס זיין. — קיינעם האָט אפשר נישט, ווי מיר, דאָס לעבן אויפֿיל
דערנער איפֿן לעבנס־וועג אָנגעוואַרפֿן, דאָך ניי איר דרייט.

העלענע:

צי נישט צומאָל צו דרייט?

לודמיר:

דאָס מוז זיך אינגיכן אַרויסווייזן.

העלענע:

(מיט אומרו)

אינגיכן? נאָך עפעס אן אונטערנעמונג?

לודמיר:

א גרויסע אונטערנעמונג, וואָס איר פּוּעל־וואַ וועט זיין מיין גאַנצע
צוקונפט; וועלכע וועט באַלויבן פּאַר די קוואַלן פֿון ביטערניש, וואָס
האָבן מיר ביז היינט אָנגעשרונקען.

(מיט איבערטרײַבונג)

אָדער וועט אַרײַנשלייכערן אין דעם ישׂואַרצן תּהום פֿון ווילדער פּאַר־
צווייפלונג.

(אפּאַרט)

אַט אַזוי!

העלענע:

(אומרואַיק)

האָט איר אַזעלכע אומגליקן איבערגעלעבט?

לודמיר:

איך? צי ב'האַב איבערגעלעבט גרויסע אומגליקן?

(אפּאַרט)

לאָמיר זשע זיין אַ העלד פֿון אויסערנעוויינלעכע אומגליקן און עגמט־
נפּשן.

(צו העלענע)

צו וואָס אַנדערשמעלן א שוידערלעך בילד פאַר אויגן, וועלכע האָבן גע־
זען בלויז די מילדע פּאַרבן פֿונעם פּרילינגדיקן רעגנבויגן — בלויז די
האַרמאָניש צייגפֿונגע־אַנסענע פּאַרבן פֿון בלומען, וואָס צײַלן אויף דער
מיידלשער ברוסט דאָס פּרײַדיקע קלאַפֿן פֿון האַרצן.

העלענע:

א שוידערלעך בילד?

לודמיר:

יָא, אַ שוידערלעכס. הוּרד דער שפּיל פֿונעם ממורפֿן גורל אַרויסגעוואַרפֿן
פֿונעם וויגעלע אין דעם תּהום פֿון דער וועלט — האָב איר צווישן מי־
ליאַגען מענטשן געזוכט אַ מענטשן — אומזיסט — געבעטן אַ האַרץ,

איין קלאפ פון א הארץ. — אומעטום וויסט, אומעטום פינצטער. — א
פארשטויסענער, א פאראכטעטער, אַנגעפרונגען מיט סם, האָב איך
מיד געוואָרפן... געוואָרפן..

העלענע:

אין וואָס? גאָס מיינער!

לודמיר:

געוואָרפן זיך אין א ברייטשקע און געהייסן פאַרן, ווהיין די פערד-וועלן

מראַגן

(אפארט)

כ'בין אפנים געשמרויכלט געוואָרן

העלענע:

ווהיין? וווהיין?

לודמיר:

איך האָב זיך געלאָזן צו די אומצוטרימלעכסטע ג

העלענע:

אין די קארפאטן?

לודמיר:

אין די קארפאטן.

העלענע:

הימלען!

לודמיר:

האַרט — גישט קיין שלאָף, גישט קיין דן. — איך האָב אַרומגעבלאָנקעט
צווישן הענגענדיקע פעלדזן; גישט איינמאַל בין איד, זיי א געשפענסט,
געוואָרן אין די נעכט די שרעק פון רואיקע איינזוויינער...

העלענע:

הא! שאנדאַר!

לודמיר:

וואָס?

העלענע:

דער רויכער!

לודמיר:

איך?

העלענע:

איר!

(לודמיר פאַרשקעט אַרויס א געלעכטער)

אומגליקלעכער! פאַרשמעלט זיך גישט מיט קיין געלעכטער — איר האָט

אויפגעדעקט דאָס, וואָס איד האָב לידער פאַרגעפילט. גישט אומזיסט
אין געכטן מיין עלטערבאָכע אַראָפּגעפאַלן פונעם טישוואָק. * אַנמלוּיפּט,
אומגליקלעכער — אין א האַלבער שעה ארום וועט שוין זיין שפעט.

לודמיר :

(אַפּאַרט)

אַס דעם כבוד האָב איד כלל גישט דערוואַרט.

העלענע :

אין א פערטל שעה ארום וועט שוין אפשר העלענע גאַרנישט, גאַרנישט
קאָנען פאַר אייד סאָן.

לודמיר :

פארוואָס אין א פערטל שעה ארום?

העלענע :

אייער חבר האָט אייד פאראטן.

לודמיר :

וועלכער חבר?

העלענע :

וויקטאָר

לודמיר :

וויקטאָר? האָט פאראטן?

העלענע :

פאראטן — האָט געזאָגט אזויפיל, וויפל ס'איז גייסיג געווען, כדי מע
זאָל אונטערנעמען ישרים, וואָס באַדראָען אייער פרייהייט.

לודמיר :

וואָס זשע האָט וויקטאָר געזאָגט?

העלענע :

אז: „לודמיר אין א געפערלעכער מענטש — היט אייד — ווייל ווי וועט
זיין צו אייד, ווייל!“

לודמיר :

אַ, פארוואָסלעכער וואָרט?

העלענע :

הייסט ער גאָר וואן-דייק, הייסט עס?

לודמיר :

און וווּ אין ער?

* דער עלטערבאָכע פאַרטעט.

העלענע:

פארשוונדן.

לודמיר:

האָט זיך נוקם געווען.

העלענע:

ער האָט טאַקע דעחמאַנט וועגן נקמה. — אַנטלויפּט, אַנטלויפּט, אומ-
גליקלעכער, קרבן פון פּינצטערן גורל. — אָבער אין דעם מאַמענט פון
אייבוקער צעשיידונג קווענקל איד זיך נישט מודה צו זיין, אז נישט איי-
נער אליין פאלט איר אונטערן בלוטיקן קלאפּ. — העלענעס הארץ וועט
איך באַגלייטן. — אירע תפילות וועלן שוועבן איבער אייער מייערן קאָפּ.
— האַלואַי זיי זאָלן ווערן פאר אידן און אומבאַזיגבארער פּאַנצער! האַלואַי
זיי זאָלן פאר אידן אויסבעטן מחילה און אויף להבא א רואיק לעבן!

לודמיר:

העלענע! הייסט עס, אז אייער הארץ ענטפערט מייענעם. — ס'האָבן מיר
נישט אָפּגענארט אייערע בליקן. אד, חורט איבער, חורט איבער, אז איך
ליבט, אז איך גלייבט, אז איר ווענט געליבט, דערלויבט מיר האָבן האָ-
פענונג...

העלענע:

קיין שום, קיין שום, קיין שום; אַנטלויפּט, פאַרלירט נישט קיין צייט.

לודמיר:

איין וואָרט בלויז: איר ליבט מיר?

העלענע:

ליידער!

לודמיר:

ווען די עלטערן וואָלטן דערלויבט...

העלענע:

אד, צו וואָס באַנייען די קורצע אילוזיעס פון דער נשמה! — איר געזען
איך, ב'געזען, איך, וואָס אייער נאָמען אַנצורופן דערוועגן איר זיך נישט.

לודמיר:

איז הערט מיר אויס.

העלענע:

גיין — יעדע מינוט איז פאר אידן מייער.

לודמיר:

אָבער דערלויבט...

העלענע:

אַנטלויפּט — דער וואַלד איז גאַנץ — דורכן נאַרטן.

לודמיר :

לאָמיר האָבן האָפּענונג.

העלענע :

(אָנווייזנדיק אויפן הימל)

דאָרט!

(ער גייט אוועק)

X מצענע

לודמיר

לודמיר :

(אלט)

א, דו שמירער! וואָרט! — האָסט געוואָלט מיר אָנמאַן עכט־נפש, אָבער
ס'איז דיר נישט געלונגען; איר האָב מער געווינגען, איידער אָנגעוויירן.
איר ווייס איצט, אז העלענע ליבט מיר. — וואָס האָב איר זיך צו שרעקן?
מע וועט מיר הייסן שמעלן זיך פאר די אַרטיקע מאכט־אָרגאנען... איר
האָב פאפירן, וועלכע זאָגן קלאָר...

(זוכנדיק)

ווי... וואָס איז דאָס?... דאָס איז שוין א צו גראָבער שפּאַס. — דעם
קאָפּ וועט מען מיר נישט אראָפּהרייען, אָבער אפילו עמלעכע שעה צו
זיין אונטער א חשד איז אויך נישט אָנגענעם. — אפשר איז ער אוועק־
געפאָרן? גיין, דאָס וואָלט געווען צופיל... אָבער ווער ווייסט... יאנוש וועט
געמען גקמה... ער האָט פאר וואָס... עס איז באמת אכזיב צו גראָבער־
שפּאַס.

XI מצענע

לודמיר, קאמערדאמע

(די קאמערדאמע, אריינלויפנדיק פון פאן יאָוואלסקיס צימער,

כאפט אָן, ווי אויסן זינגען, לודמירן פאר דער ברוסט)

קאמערדאמע:

איר האָט א „מיינעלע“ אויף דער פלייצע? איר האָט א „מיינעלע“ אויף

דער פלייצע?

לודמיר :

(זיך צוריקציענדיק)

פארנעבנס...

קאמערדאמע:

מענטש איינער, ענטפערט: איר האָט אַ „מיוועלע“ אויף דער פלייצע?
לחומר:

אָבער איינער געדיקוים! פאַרגעכנס, מײן סורדוס, איר פאַרשמיײ נישט

קאמערדאמע:

צי האָט איר אויף דער דעכטער פלייצע א צייכן פון א מיוועלע, פרעג
איר אייד ספירוש נאָך א מאָל.

לחומר:

א מערקווירדיקע זאך!

קאמערדאמע:

ענטפערט, ווי נאָט דער איינציקער אין אייר ליב, ענטפערט

לחומר:

אויב עס גייט אין דעם הוואס, האָב איר

קאמערדאמע:

און אלץ איז אמת, וואָס איר האָט דערציילט יאָוואלסקין?

לחומר:

יעדעס וואָרט.

קאמערדאמע:

איר וועט שווערן?

לחומר:

אָבער פאַרגעכנס...

קאמערדאמע:

רעדט, ווייל איר וועל משגע ווערן.

לחומר:

איר וועל שווערן, ווען ס'וועט גייטיק זיין.

(פאַרט)

וואָס איז דאָס?

קאמערדאמע:

אַ שווימעדיקן אין א וויגעלע האָבן איר ציגינער אויפגעכאפט?

לחומר:

אזוי איז עס.

קאמערדאמע:

דערנאָך איבערגעלאָזט א קראנקן?

לדמור :

כיים פאן ושאבע איז ליטע

קאמערדאמע :

און יענער האָט שפעטער געקויפט ביי זיי די ידועה, פון וואָס זיי האָבן

איר גענומען?

לדמור :

אזוי איז עס

קאמערדאמע :

אז פון דער ווייסל?

לדמור :

אזוי איז עס.

קאמערדאמע :

און האָבן גלייכצייטיג פארקויפט א קריין, וואָס איר האָט געהאט אויפן

האלדז?

לדמור :

א קרייצל?

קאמערדאמע :

א זילבערנס?

לדמור :

אזוי איז עס.

קאמערדאמע :

מיט די בוכשטאבן ב. ב.?

לדמור :

א מערקווירדיקע זאך! אזוי איז עס ווירקלעך

קאמערדאמע :

ווייזט, ווייזט שנעלער! ב. ב. באר בארא באַבמאנא

לדמור :

איר האָט עפעס א ידועה וועגן מייגע עלטערן?

(דערלאנגענדיק דאָס קרייצל)

אַט איז עס.

קאמערדאמע :

(ווארפנדיק זיך אים אויפן האלדז)

וון! וון מייגער!

לדמור :

איר בין?

קאמערדזשמע :

דער יונגער מוז, דער זון פונעם גענעראל-מאיאָר מוז. אָ,

Charles, Charles! *

איך פארליר די נשמה, אין די שטייט ווי א מייטער. ** Mon fils!

לודמיר :

א פלא. — אין דעם הייז קאָן א שפאס...

קאמערדזשמע :

(צודריקניק)

אך, צוליב א שפאס קלאפט נישט אויף דאָס הארץ. — דאָס איז דאָס
הארץ פון א מוטער.

לודמיר :

מוטער!

(קניענדיק)

בענטש דיין זון.

קאמערדזשמע :

(נעמט אים ארום)

זו זענען געווען מיינע אויגן — דאָס איז דאָך א לעבעדיקער פאָרטרעט
פון מיינ ערשטן גאָמזעליקן מאן, גענעראל-מאיאָר מוז

Mon Charles! ***,

כ'וועל דיר חתונה מאכן מיט העלענען.

לודמיר :

וויגדער זיך נישט מוטער, וואָס איך דריק אים אויף קארט מיינע געפילן,
— זיי זענען צופיל פאר איין מאָל.

קאמערדזשמע :

העלענע איז דאָך דיר געפעלן?

לודמיר :

איך ליב-זי.

קאמערדזשמע :

זי וועט נישט זיין דאקטער?

לודמיר :

איך האָף.

* קארעל, קארעל!

** מיין זון!

*** מיין קארעל!

קאמערדזאמע:

לאָמיר זשע דײַ נאַכאמאָל ארומנעמען, לעבעדיקער, פאַרטרעט פונעם
נאַטזעליקן גענעראל־מאַאָר מוז.
(דױקס אים צו זײַך).

XII סענע

קאמערדזאמע, לוזמיר, קאמערדזער

(דער קאמערדזער מיט א שפאנע, ציט זיך צוריק עפלעכע טויט, דערווענדקייט ווי
דאָס ווייב דױקס צו דעם גאַס)

קאמערדזער:

(אפארט)

וואָס איז דאָס?

קאמערדזאמע:

טײערער קאַדאַל!

קאמערדזער:

(אפארט)

כײַנעל גײן זיך פאַרקלאַנגן פאַר זײַן געדױקײט.

קאמערדזאמע:

וואָג זשע מיר, דערצײל יעדן פרט פון דיין לעבן. אד, וויפל גלוק איר האָב
פאַרלוירן!

XIII סענע

די זעלבע, פאן יאָוואַלסקי, פאני יאָוואַלסקי

פאן יאָוואַלסקי:

איר גיט אריין נישט דרייסיג, ווייל איר ווייט נישט, צי זיי לאנגווייליקן
זיך, צי זיי וויילן זיך.

קאמערדזער:

זיי לאנגווייליקן זיך.

קאמערדזאמע:

זיי פרייען זיך. אָט איז Charles — מיין זון, דער זון פונעם גענע-
דאל־מאַאָר...

קאמערדזער:

וואָס איר הע-

פאן יאָוואַלסקי :

גאָט צו דאנקען.

קאָמערהער :

וונדער, וונדער!

פאן יאָוואַלסקי :

איצט וועט איר אייער ננעדיקייט אמאָל א לאד פאן און אנדערע נישט
נעמען עס פאר אומגוט.

קאָמערהאַמע :

אלץ וועט איר איצט מיט מיר מאכן.

קאָמערהער :

אלץ? טייער וונדערלע! איר איר פריי מיד, וואָס דו האָסט זיך אָפּ-
געפונען.

פאן יאָוואַלסקי :

איר פריי מיד זייער, וואָס דו וועסט בלייבן מיט אונדז.

קאָמערהער :

ס'איז גרינגער א גראָב לייסמל... ס'איז גרינגער א גראָב... ס'איז גרינג-
ער א לייסמל.

XIV פּענע

די זעלבע און העלענע

העלענע :

הימלען! צי מע נעמט אים צו?

קאָמערהאַמע :

גיון, גיון. ער וועט דיר נעמען, אויב דער זיידעניו וועט דערלויבן.

העלענע :

פאן... ווי זאָל איר איר רופן?

לחדמיר :

(לאַנדיק)

נישט שאנדאָר, דאָס איז געווען וויקטאָרס א שפאם. איר האָב געפונען,
טייערע העלענע, די מופער, און אויב פאן יאָוואַלסקי וועט דערלויבן,
וועל איר געפינען א פאָמער און א פרוי.

פאן יאָוואַלסקי :

איר האָב שוין לאנג געגעבן העלושען פולשעמדיקע פרייהיים אויסצו-
וויילן זיך א מאן.

קאמערדאמע:

הייסט עס, העלענע, אז ס'הענגט אָפּ פון אייר

פאַן יאָוויאַלסקי:

איילט זיי נישט אנגעט. איר ווייסט, ווי זי פארטראַגט עס נישט נישט איר
לכל-הפחות עמלעכע דרשים צו באמראכטן זיך

העלענע:

אויב דער זייענדיג הייסט, וועל איר דאָס מאַל נישט בעסן אַפצולויבן

פאַן יאָוויאַלסקי:

אהא!

דער סוד איז אויס

ס'איז פון זאק די אַל ארויס,

פונעם דימען, בעליבמער, אין דער בודע אריין

בעסער א גימפל אַ בעמייגער,

אירער א שמעטערלינג א ישיגער, אמת?

פענע XV

די זעלבע, יאנוש, וויקטאָר. צוויי זעלנער

וויקטאָר:

(פאפירן אין האַנט, אונטערדיקעדיק)

סאַראַ מיגלדיקער, פאַרשאַלמענער ס'איז היינטיקער פאַן צום צווייטן

מאַל שוין פירט זי מען מיך ווי א שלעפער. ואיר זיין זיי די פאפירן —

ניין — קום — צי אלע האָבן דאָ היינט פארלוירן די געזונטע הוישים?

(זעצט זיך; אויף יאָוויאַלסקי א ציבן גייען די זעלנער אוועק).

יאנוש:

(צו דער קאמערדאמע)

איר האָב אויסגעפירט די באפעלן. איצט דארפט איר האַנדלען.

לחמית:

(צו וויקטאָר)

וואָס איז מיט דיר געשען?

וויקטאָר:

כ'האָב צוגענומען דייע פאפירן — איבערגעשריבן דעם קאמערדער און

זיך באהאלטן אין גאַרן — אָבער אויס נייערווייז נישט געקאנט אייג

זיצן אויף אן אָרט. אלע ווייל ארויסגעקומט פון צווישן די קוסמעס, האָט

מיד דערזען דער קאפראל.

פאן יאָווייזלסקי :

האַט געשאקט, ווי אַ מענע אויף דער געזיכט.

וויקטאָר :

עד האָט דאָס באַמראַכט פאַר אַ זייער פאַרדעכטיקע האַנדלונג און באַ-
פּוילן גיין מיט זיך.

פאן יאָווייזלסקי :

ווער עס גראַבט פאַר יענעס אַ גרוב, פאַלס איז
אויס אַליין אַדיין.

וויקטאָר :

און איר בעט מיך — איר מאַך קלאָר די גאַנצע זאַך — גיין — פון דער
קאַמפּאָזיטאָר — איבער דער גאַנצער נאָם — איבערן גאַנצן הויז —
פירט מען מיך צווישן די פּערד, ווי דעם לעצטן ליינדאק.

לודמיר :

ווען די וואַלסט געווען וויסן, וואָס פאַר אַ צרות די האַסט מיך פאַרשאַפט!

וויקטאָר :

וואָ דאָס לבלאָהפּחות זיין מיין טרויסט.

לודמיר :

בלאָב אָפּגעפּאָען די מיטער.

קאָמעדיאַטע :

אין איר דעם זון!

יאָנוש :

צום טייל!

קאָמעדיאַטע :

און מע וועט קענען מיט איר מאַכן, וואָס מע וועט וועלן.

וויקטאָר :

דערפֿאַר מענטש אין געבוירן געוואָרן אין אַ הויבל — אין מיך...

פאן יאָווייזלסקי :

אויף איז עס תמיד.

איינעם גאַלן אַלן, אז מע דארף גישט בעסער,

אַ צווייטן גאַלם גישט גערן אויך קיין מעסער.

לודמיר :

און העלענע וועט זיין טייער.

יאָנוש :

אַ, פאַרדעכנט...

העלעטע :

אויז איז עס, אונדזערע נשמות האָבן זיך פארשטאנען פון דער ערשטער באזירונג. די עלטערן דערלויבן צו דערנאנצן זייער ערדיש גליק.

יאָנוש :

(צו דער קאמערדאמע)

אייער חשובע גנעדיקייט, אפשר איז דאָ עפעס א שווינדל.

פאַן יאָוויצאלסקי :

(אפארט)

ס'איז לאַנג זיך צו דערצוין,

א פרוי צו גענארן.

קאמערדאמע :

אך, מיין האַרץ וועט מיך נישט פאַרפירן, און די ענלעסקייט צו מיין ערשטן גאַטזעליקן מאן, דעם גענעראל...

יאָנוש :

אַבער דער צוזאָג, אייער חשובע גנעדיקייט.

פאַן יאָוויצאלסקי :

דער צוזאָג אויפן צינגל דרייט זיך,

און א שופה פרייט זיך.

קאמערדאמע :

מיטן אמאליקן אויפן פון רעדן)

עס ווונדערט מיר, וואָס אייער גנעדיקייט דערוועגט זיך צו פאַדערן, איר זאָל, גרוינדענדיק דעם אייגענעם זון אין אים לרעה, דערהאלטן דעם צוזאָג, וואָס איר האָב געגעבן גאָר אין אנטרע פאדינגונגען.

C'est droll *

קאמערדאמע :

(אפארט)

אוי, שוין ווידער אויפן אלטן שטייגער.

פאַן יאָוויצאלסקי :

דאָס העמד איז געגפער פונעם קלייד.

צום אייגענזייד, — זאָגט אַ שפּריכוואָרט.

לודמיר :

פריער זיך, שפעטער זיך.

פאַן יאָוויצאלסקי :

קודם ס'אָבסעו און שפעטער דאָבסעו.

* דאָס איז פשוט לעבערלעך.

יאנוש :

איד זע, אז ואלע האָבן זיך נעוויילט און וויילן זיך ביז איצט אויף מיין חשבון.

פאן יאָוויאלסקי :

נעמאנצט האָט ווער ס'האָט נאָר געוואָלט, און דו דעם פּינדלעך האָסט באַצאָלט.

וויקטאָר :

אַ, אויך מיינער אַ גראַשן איז צו די פּינדלעך אַרײַנגעפּאַלן.

פאן יאָוויאלסקי :

אַבער דאָס איז באַצאָלט ברויט, פּאַניע מיינער (יאָנוש)

זאָגט זיך נישט, אויך איד וועט געפינען אַ ווייב, ווי אַ שפּריכוואָרט זאָגט: יעדעס טעפּל געפינט זיין שטערצ *

יאנוש :

כ'האָב אַ גוט דאָרף

פאן יאָוויאלסקי :

און כדו איד צו פּרײַסטן, וועל איד דערציילן אַ מושלע. איד טענט ווען אַ שמוגליץ און אַ פינגק?

אלע :

מיד קענען.

פאן יאָוויאלסקי :

איז הערט זשע.

יאנוש :

כ'ווייס, כ'ווייס

פאן יאָוויאלסקי :

(צוהאלטנדיק אים פאר די הענט)

הערט :

ס'האָט אַ יונגער שמוגליץ אויף אַ מונקלעך ראַבינע אין פעלד זיך אין שכנות פון אַ פינקעכע געשמעלט. און אזוי ווי אויפן שכל הינקט ער אונטער, גלייך פון ערשמן בליק די ליבע ציגדט אים אונטער אָבער הויז דער שיינקייט מערקט ער גלייך, און די ווייניג פון דער פינקעכע איז רייד.

* דאָ איז דער סוף פון דער פּיעסע אויף דער סצענע (באַמערקונג פון אויטאָר)

(כאָטש נאָך יונג, נאָך צו באַמערקן יאַץ איז ער געראַטן)
קערנער ליגן דאָרט א סך צעשאַטן.
אַט די וווינונג מיטן זעמיקן גענאָד
איז א שטיבעלע, געקראַטעוועט פון דראָט,
און דאָס פירל (סארא גליק ס'האַט אים געמראָפן!),
אויף א שטעקל אָנגעשפארט, איז אָפן

קאָמוניקאָר:

(באווייזנדיק, אז ער האָט פארשטאַנען)
א כאַפּ-שטייגעלע.

פאַן יאָרוואַלסקי:

לאַנג האָט זיך דער שטיגליץ צוגעקומט, דערנאָך
זיך געלאָזט צון איר מיט לייכטן פאָד.
גיגנט, אין געזאנג פארגייט זיך,
שפילט פאר איר זיין ליבע און פארשטייט זיך,
בעט, זי זאָל דאָס זעלבע שענקען אים צוריק,
און ער רייסט נישט פון די קערנער אָפּ דעם בלוט;
אויך די פינקעכע מאַכט הונדעלעך אויף אלע זייטן,
ווי איר שטייגער איז פאר לייטן.
ס'איז די פינקעכע געווען א שייגהייט, און דער משוש*
יונג און פריש.

שיין די שפייז און פיל, און ס'האַט גענומען נאָגן —
ס'האַט דער הונגער זיך צעשפילט אין שטייגליצס מאָגן.
און ער איז געוואָרן, נישט צו טראַכטן לאַנג,
דרייטערער אין נאָגן,

אַבער קוים נאָך צוגעקומען... קנאק! —
ס'איז דער שטיגליץ אינעם שטייגל שוין מיט האַק און פאַס.
אַנהייבט האָט דאָס ווייבל מיטן קעלעכל דעם ליבן,
מיט איר צערטלען — פון זיין קעפעלע די זאָרג פארטריבן,
אַבער גאָר נישט לאַנג
האַט געדויערט איר געשאַנק.

גאָרנישט ווי די זעלבע, א פארקערטע,
זיצט זי אין איר ווינקל א פארקלערטע,
און ווען ס'נעמט דער שטיגליץ רעדן העפלעך, שיין
וועגן זינגען, וואָס זי קאָן אָן דעם זיך נישט באַגייין,

* שטיגליץ.

מוט זי זיך א קארמשע

און א וואַרמשע:

— כ'רײַז און חנרל זיך נאָר דעמלמ, ווען איד בין אליין,
און כלזמן איד דארף בײַ עמעצן געפיגען חו. —
כאַטש פון שארפן ענטפער ווייטיקלעד געמראָפן,
איז דער שטיגליץ פונעם לעבן נישט אנטלאָפן,
האַט דערמאָנט זיך אין דער שפּײַז;
הייבט אָן עסן. אַכער, טרויעריקער גורל, סארא ברייז!
ווי עס האָט פאָהפירט די האָפנונג! דער נאָר —
שאַלעכצן אַ סך, און זייער ווייניק קערנער.
אַפגעקרבצט און אָפגעוויפצט, און ס'איז געבליבן ווי געווען. —
ס'האַט נישט איינער נאָר דער חופּה גלייך אין זיך דעם משיח
דערוען.

פאַני יאָוויאַלסקי:

אַפּשניצלעד! אַפּשניצלעד!

(יאנוש גייט אוועק)